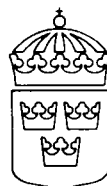

Riksdagens protokoll

1987/88:100

Protokoll
1987/88:100

14 april 1988

Debatter m. m.

Torsdagen den 14 april

Inkomstbeskattning	12
Skogsbeskattning	55
Folkpensioner m. m.	68
Domstolsväsendet m. m.	85
Onykterhet till sjöss, m. m.	97
Medlemsantalet i ekonomisk förening	98
Fastställande av faderskap, m. m.	101
Socialstyrelsen, läkarförsörjningen m. m.	107
Meddelande om interpellation	
1987/88:233 av Maria Leissner (fp) om hjälparbetet i Eritrea, m. m.	117
Meddelande om frågor	
1987/88:446 av Karl-Anders Petersson (c) om ett Östersjölabo- ratorium	118
1987/88:447 av Lars Ernestam (fp) om kräftfisket	118
1987/88:448 av Bengt Rosén (fp) om översyn av konkurrens- lagstiftningen	118
1987/88:449 av Hugo Hegeland (m) om skärpta regler för vissa lastbilstransporter	119

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 14 april

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1987/88:11 om arbetsmarknadspolitik	4
1987/88:15 om anslag till Arbetsmarknadsdepartementet m. m. . .	9
1987/88:16 om anslag till statlig personalpolitik m. m.	9

Konstitutionsutskottets betänkande

1987/88:38 om Europakonventionen och rätten till domstolspröv- ning i Sverige	9
--	---

Prot.		
1987/88:100	<i>Finansutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:17 angående granskningen av riksgäldskontorets förvaltning	10
	1987/88:18 om anslag till riksgäldskontoret	10
	<i>Justitieutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:18 om vissa advokatfrågor	10
	1987/88:21 om ändringar i rättshjälpslagen m. m.	10
	1987/88:22 om anslag till rättshjälp m. m.	12
	<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:25 om inkomstbeskattning	63
	1987/88:23 om skogsbeskattning	67

Torsdagen den 14 april

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 6 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed anhåller jag om entledigande från uppdraget som ledamot i näringsutskottet.

Stockholm den 13 april 1988

Christer Firefelt

Framställningen bifölls av kammaren.

3 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet för tiden den 4 maj–den 7 juni 1988 för enskilda angelägenheter.

Stockholm den 7 april 1988

Ulf Adelson

Framställningen bifölls av kammaren.

Förste vice talmannen anmälde att *Barbro Nilsson* i Visby (m) skulle tjänstgöra som ersättare för Ulf Adelson.

4 § Föredrogs och hänvisades

Förslagen

1987/88:16 till justitieutskottet

1987/88:17 till skatteutskottet

5 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1987/88:K33–K42 till konstitutionsutskottet

1987/88:Bo43–Bo47 till bostadsutskottet

6 § Företogs till avgörande arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1987/88:11, 15 och 16, konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:38, finansutskottets betänkanden 1987/88:17 och 18 samt justitieukskottets betänkanden 1987/88:18, 21 och 22 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 99).

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 11

Mom. 1 (förutsättningar för arbetsmarknadspolitiken)

Först biträdades reservation 1 av Elver Jonsson m. fl. med 137 röster mot 18 för reservation 2 av Lars-Ove Hagberg. 136 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 140 för reservation 1 av Elver Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (arbetsmarknadspolitikens inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Alf Wennerfors m. fl., *dels* reservation 4 av Elver Jonsson och Charlotte Branting, *dels* reservation 5 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson, *dels* reservation 6 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (översyn av arbetsförmedlingslagen)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 141 för reservation 7 av Elver Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (upphävande av lagen om allmän platsanmälan)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 64 för reservation 8 av Alf Wennerfors m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (ändring i lagen om allmän platsanmälan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (uppföljningsansvar för ungdomar m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 11 av Alf Wennerfors m. fl., *dels* reservation 12 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (särskild yrkesutbildning för långtidsarbetslösa ungdomar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (lönebidragsfinansierad lärlingsutbildning som alternativ till linjer i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (översyn av de arbetsmarknadspolitiska insatserna för ungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 41 för reservation 15 av Elver Jonsson och Charlotte Branting.

Mom. 13 (insatser för fasta jobb åt ungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 15 för reservation 16 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 14 (åtgärder för sänkta lönekostnader för ungdomar m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 17 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 18 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 16 (arbetsmarknadsverkets organisation m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 19 av Alf Wennerfors m. fl., *dels* reservation 20 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (sammansättningen av AMS styrelse m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (personalresurserna vid arbetsförmedlingen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (starthjälpen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 25 av Alf Wennerfors m. fl., *dels* reservation 26 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (nya riktlinjer för flyttningsbidragen m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (bidraget för medflyttande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 28 av Alf Wennerfors m. fl., *dels* reservation 29 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (arbetsmarknadsutbildningens inriktning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (behovet av folkhögskolekurser för arbetslösa ungdomar)

Utskottets hemställan bifölls med 210 röster mot 76 för reservation 33 av Elver Jonsson m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 29 (behovet av arbetsmarknadsutbildning för avbytare i jordbruket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (boendeservice inom den elevsociala verksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (utbildning av vårdbiträden inom hemtjänsten)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 15 för reservation 36 av Lars-Ove Hagberg.

Mom. 36 (anslag till Arbetsmarknadsutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (ny anslagsteknik för anslaget till Sysselsättningskapande åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (utnyttjande av AMS-medel inom kulturområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (sänkning av grundbidraget vid beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 42 av Alf Wennerfors m. fl., *dels* reservation 43 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (fastare sysselsättningsformer i skogliga beredskapsarbeten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (starta-egget-bidrag till jordbrukare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 45 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 49 (översyn av möjligheterna att förlänga tiden för starta-eget-bidrag)
Hemställen

Utskottets hemställen – som ställdes mot hemställen i reservation 46 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 47 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 50 (anslag till Sysselsättningskapande åtgärder)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 49 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 51 (anslag till Statsbidrag för ungdomslag)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 51 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 55 (anslag till Utvecklingsinsatser i östra Norrbotten)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 56 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 57 (anslag till Åtgärder för deltidsarbetslösa)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 57 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 59 (allmänna synpunkter på åtgärder för arbetshandikappade)

Utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 58 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 60 (tillämpningen av främjandelagen)

Utskottets hemställen bifölls med 270 röster mot 14 för reservation 59 av Lars-Ove Hagberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 61 (översyn av sambanden mellan lönebidrag, anställning inom Samhall och förtidspension)

Utskottets hemställen bifölls med 249 röster mot 39 för reservation 60 av Elver Jonsson och Charlotte Branting.

Mom. 67 (den allmänna utformningen av lönebidraget)

Först biträdades reservation 62 av Elver Jonsson och Charlotte Branting med 42 röster mot 34 för reservation 63 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson. 215 ledamöter avstod från att rösta.

Hiärefter biträdades reservation 61 av Alf Wennerfors m. fl. med 65 röster mot 41 för reservation 62 av Elver Jonsson och Charlotte Branting. 184 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställen – som ställdes mot reservation 61 av Alf Wennerfors m. fl. – genom uppresning.

Mom. 68 (lönebidrag hos allmännyttiga organisationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 65 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson, *dels* reservation 66 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Mom. 70 (lönebidragens betydelse för länsmuscerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 67 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 72 (anslag till Statsbidrag till skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare).

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 68 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 73 (placeringen av handikappade vid Samhall)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 69 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 70 av Lars-Ove Hagberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 75 (inbyggda verkstäder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 71 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 76 (flerårig ekonomisk ram för Samhalls verksamhet)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 214 röster mot 75 för hemställan i reservation 72 av Elver Jonsson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Lahja Exner (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 73 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 77 (organisatoriska förändringar i Samhall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 74 av Alf Wennerfors m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 79 (sysselsättningsvolym vid Samhall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 76 av Elver Jonsson och Charlotte Branting, *dels* reservation 77 av Börje Hörnlund och Kersti Johansson – bifölls med acklamation.

Mom. 80 (driftbidraget till Samhall)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 79 av Alf Wennerfors m. fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 83 (anslag till Bidrag till Stiftelsen Samhall)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 81 av Lars-Ove Hagberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 15

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 16

Punkterna I och II:1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt II:2 (anslag till Vissa trygghetsåtgärder för lärare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt II:3 (anslag till Statens institut för personalutveckling: Uppdragsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Sonja Rembo m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt II:4 (anslag till Bidrag till Stiftelsen Statshälsan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Elver Jonsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Konstitutionsutskottets betänkande 38

Mom. 2 (undantag för beslut av vissa nämnder från rättsprövningen)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 141 för reservation 1 av Anders Björck m. fl.

Mom. 3 (utökad möjlighet till muntlig förhandling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (fullföljdshänvisning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (svensk rätts förhållande till Europakonventionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Anders Björck m. fl., *dels* reservation 4 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (införlivande av Europakonventionen i svensk rätt m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Anders Björck m. fl., *dels* reservation 7 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (utökad domstolskontroll av förvaltningsbeslut)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson, *dels* reservation 8 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Bengt Kindbom – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (överflyttning av ärenden från regeringen till förvaltningsdomstolarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Anders Björck m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (avreglering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Birgit Friggebo och Ingela Mårtensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 17

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande 18

Punkt 1

Mom. 1 (anslag till Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader)

Utskottets hemställan bifölls med 210 röster mot 80 för reservationen av Rune Rydén m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 18

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande 21

Mom. 1–3 (bodelning, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Ju13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (näringsidkare)

Utskottets hemställan bifölls med 225 röster mot 65 för reservation 1 av Björn Körlof m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (asylärenden)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 55 för reservation 2 av Karin Ahrland och Lars Sundin.

Mom. 6 (inkomstgränsen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Björn Körlof m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (behörighet för biträde vid allmän rättshjälp och för offentligt biträde)

Först biträdades reservation 4 av Karin Ahrland m. fl. – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ju13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls reservation 4 av Karin Ahrland m. fl. med 154 röster mot 136 för utskottets hemställan.

Mom. 11 (miljömål m. m.)

Reservation 5 av Karin Ahrland m. fl. bifölls med 153 röster mot 136 för utskottets hemställan.

Mom. 13 (felbehandlad patient)

Reservation 6 av Karin Ahrland m. fl. bifölls med 155 röster mot 135 för utskottets hemställan.

Mom. 14 (Europakonventionen)

Utskottets hemställan bifölls med 147 röster mot 142 för reservation 7 av Karin Ahrland m. fl.

Mom. 15 (allmän rättshjälp i utlänningsärenden)

Först biträdades reservation 8 av Karin Ahrland och Lars Sundin – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Ju13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 233 röster mot 56 för reservation 8 av Karin Ahrland och Lars Sundin. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 16 (förskott på ersättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Ju13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (arvodesutvecklingen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion Ju13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Inkomstbeskattning

På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 12.57 att ajournera förhandlingarna under en minut för att inhämta ett klarläggande rörande de just fattade besluten.

Omröstningarna fortsattes kl. 12.58.

Justitiekommitténs betänkande 22

Punkt 1

Mom. 1 (anslag till Rättshjälpkostnader)

Först biträdades reservation 1 av Karin Ahrland m. fl. med 139 röster mot 14 för motion Ju715 av Lars Werner m. fl. 135 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 1 av Karin Ahrland m. fl. med 152 röster mot 136 för utskottets hemställan.

Mom. 2 (rättegångskostnader i förvaltningsmål)

Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 137 för reservation 2 av Karin Ahrland m. fl.

Punkt 5

Mom. 2 (ersättning till vittnen)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 139 för reservation 3 av Karin Ahrland m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § Föredrogs

skatteutskottets betänkanden

1987/88:25 om inkomstbeskattning och

1987/88:23 om skogsbeskattning.

Förste vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling skatteutskottets betänkande 25 om inkomstbeskattning.

Inkomstbeskattning

Anf. 1 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Många inkomstskattedebatter i riksdagens kammare har tenderat att bli vad man skulle kunna kalla för standarddebatter. Partiernas positioner har – i stort sett i alla fall – varit kända. Så är det inte i dag. Det är litet drygt fem månader kvar till valet den 18 september i höst, men medan

oppositionen redovisat inriktningen på sin skattepolitik och därmed också inriktningen för sin del när det gäller den skattereform som kommer att genomföras nästa mandatperiod, så tiger regeringen. Detta är allvarligt, eftersom väljarna bör få information om var partierna står.

Man kan ju fråga sig: Kommer en röst på socialdemokratin att innebära höjt skattetryck? Kommer en röst på socialdemokratin att innebära fortsatt höga skatter på inkomstökningar och på sparandeavkastning? Kommer socialdemokratin att genomföra avdragsbegränsningar som drabbar dem som bor i småhus och dem som har bostadsrätt?

Det mesta talar för det. Det är väl kanske därför regeringen är så tyst, och likaså regeringspartiets företrädare i kammaren.

Man måste ju säga att det är tur att politiska produkter inte omfattas av granskning av konsumentombudsmannen. Jag har nämligen en känsla av, att om det inte finns någon upplysning över huvud taget om riskerna med en produkt är det svårt att få sälja den, och riskerna med socialdemokratisk politik är mycket stora.

Detta är särskilt allvarligt eftersom det finns all anledning att anta att det under nästa mandatperiod kommer att genomföras en av de mest genomgripande skattereformerna under lång tid i Sverige. Då vägrar det åtminstone hittills största partiet att ange vad det har för inriktning!

I en TV-diskussion i går kväll lovade emellertid skatteutskottets ordförande Jan Bergqvist att ge besked. Det finns väl inget lämpligare tillfälle än just när riksdagen debatterar de framtida inkomstskatterna? Jag väntar mig därför mycket av Anita Johanssons inlägg senare. Det besked som Jan Bergqvist utlovade i går måste ju rimligen komma i dag.

Fru talman! Sverige har världens högsta skattetryck, och det blir allt högre. Det leder till att individernas frihet minskar. Deras möjligheter att själva disponera över en del av sina inkomster inskränks efter hand som den delen blir mindre och mindre.

Men det är inte bara detta som är effekten av det höga skattetrycket. Det leder också till snedvridningar i ekonomin. Genom minskad stimulans – snarare straffbeskattning – av arbete, sparande och företagande leder det till att vi får en lägre tillväxttakt i ekonomin än vi annars skulle ha haft, och det har lett till att Sverige halkar efter.

Socialdemokratin är bra på att sprida myter. En myt är att det går bra för Sverige. Och det är klart, vi har i viss utsträckning fått reallöneökningar, och vi har fått en del andra förbättringar när det gäller budgetsaldot – men skam vore det annars, i en internationell högkonjunktur!

Det som är förvånande är att man inte på alla håll har lyckats genomskåda att socialdemokratin inte har drivit en sådan politik som tillräckligt utnyttjat tillväxteffekterna i samhället. Vi har haft en sämre ekonomisk tillväxttakt än vi skulle ha kunnat ha, och det har gjort att Sverige har halkat efter. Det är inte många år sedan Sverige var det land i Norden som hade högst standard. Nu har Norge och Danmark passerat oss. Låt vara att det för Norges del är oljan, som ger de extra inkomsterna, men även Danmark, med sina problem, har alltså passerat Sverige. Island och Finland är på väg att göra det. Ändå har vi alla goda förutsättningar i grunden.

Man har alltså misshushållat med den svenska ekonomin, och ett stort

problem i det avseendet är just det höga skattetrycket, det som skiljer oss från alla andra länder i världen.

Vår situation blir också allt värre, om man ser till den närmaste framtiden. I omvärlden genomför man lägre marginalskatter, lägre mervärdesskatter och lägre arbetsgivaravgifter. Trots att man redan har ett lägre skattetryck genomför man i omvärlden skattereformer som syftar till skattesänkningar. Marginalskatten för normalinkomsttagare och den allra högsta marginalskatten sänks drastiskt i flera länder, oavsett politisk majoritet. De sänks i England, i USA, i Tyskland, i Frankrike, i Nya Zeeland, i Australien – i en mängd länder.

Men vad gör vi i Sverige? Jo, vi har tillsatt tre utredningar och skapat en situation som sannolikt kommer att innebära en reform med bestämmelser som träder i kraft tidigast den 1 januari 1991, att döma av de erfarenheter som rimligen finns av statligt utredningsarbete. Det är självfallet min förhoppning att man skall kunna skynda på arbetet så långt det är möjligt. Arbetet är komplicerat i vissa avseenden. Det är helt klart. Men även om utredningsarbetet är komplicerat, får det inte hindra att man så snart som möjligt sätter i gång med reformeringen.

Enligt vår uppfattning måste man börja ändra, sänka, reformera skatterna redan 1989, alltså redan nästa år. Detta är helt nödvändigt. Vi har i en motion till årets riksmöte lagt fram förslag till en skattereform som skall inledas just nästa år. Målet när det gäller skattereformen är att öka de enskilda människornas valfrihet, samtidigt som de snedvridningar som uppkommer till följd av skattesystemets struktur kraftigt minskas. Därigenom skulle det ekonomiska systemet fungera bättre. Tillväxttakten skulle bli högre, och därmed kan välfärden garanteras.

Vi har några utgångspunkter för vårt skatteförslag. Jag tror att det är ganska viktigt med ett klagörande här inledningsvis. Om man fastställer några utgångspunkter som bör beaktas, leder det också fram till frågan vilken skattereform man bör genomföra.

För det första skall skattereformen utformas så, att det stora flertalet medborgare får en rejäl sänkning av skatten. Ingen skall få höjd skatt.

För det andra måste skattereformen utformas så, att hänsyn tas till de enskilda människornas, till hushållens, ekonomiska situation. Medborgarna måste kunna lita på att spelreglerna inte förändras drastiskt i negativ riktning.

För det tredje skall skattereformen utformas så, att de mest skadliga effekterna i nuvarande system undanröjs eller minskas. Därför blir det viktigaste inslaget i en sådan skattereform en kraftig sänkning av skatten på inkomstökningar, marginalskatten.

För det fjärde måste marginalskattesänkningarna omfatta inkomsttagare i vanliga inkomstlagen, om man skall kunna påverka lönebildningen och på det viset få en konkurrenskraftig lönebildning i vårt land.

För det femte måste skattereformen innebära att inkomstbeskattnngen för framtiden utformas så, att hänsyn tas till familjernas olika försörjningsbörda.

För det sjätte måste skattereformen ha den internationella utvecklingen som utgångspunkt. Det är i längden omöjligt för Sverige att vara isolerat med

högt skattetryck och höga marginalskatter. Särskild hänsyn måste tas till utvecklingen inom den Europeiska gemenskapen.

För det sjunde bör skattereformen genomföras så snart som möjligt. De negativa effekterna av det höga skattetrycket och av skattesystemets struktur har sannolikt ännu inte visat sig fullt ut. Det är också angeläget att utnyttja den nuvarande situationen med ett kraftigt överskott inom den offentliga sektorn till följd av den långvariga högkonjunkturen.

Det konkreta förslag som vi mot denna bakgrund lägger fram innebär – för att nämna de viktigaste inslagen – att marginalskatten sänks, med början nästa år och under en treårsperiod. Normalinkomsttagare med en genomsnittlig kommunalskatt skall ha högst 35 % marginalskatt. I dag får man behålla hälften av en löne- eller inkomstökning efter skatt. I fortsättningen skulle man, med moderat politik, få behålla nästan två tredjedelar.

Ingen skall betala en marginalskatt som är högre än 50 %. Alla skall få betala hälften av löne- och inkomstökningar. I dag kan vissa drabbas av marginalskatter på uppemot 75 % – och ännu mer för den delen. Det innebär att man får behålla ungefär en fjärdedel av inkomst- och löneökningar. Att detta är negativt för arbetsutbud, för sparande och för företagande måste vara självklart för de allra flesta. Det är ju just därför som man har tvingats införa en del undantag i skattelagstiftningen. Det är just därför som vi i den majoritet som har skapats mellan de borgerliga partierna och vpk i skatteutskottet föreslår skattefrihet för kottplockning – enligt många en bagatellartad fråga. Men jag skall stanna upp ett slag vid denna fråga, just därför att den så väl exemplifierar det problem som höga marginalskatter och skatter förorsakar.

Kottar måste man ju ta till vara för att få frön till plantor som skall användas till att återbeskoga efter avverkningar. Om man inte kan återbeskoga, kan man inte heller avverka. Hela folkhushållet skulle förlora på det. Särskilt i norra Sverige har man problem med att få fram tillräckligt bra plantmaterial. Vi måste alltså ta till vara alla möjligheter att samla kottar för att därmed kunna ta till vara frön. Det låter kanske som en liten fråga, men det är faktiskt en ganska stor fråga.

När det är kottar, vilket inte inträffar så ofta, är det svårt att få vanliga människor att gå ut och plocka kottar, därför att inkomsten skall beskattas. Skatten är så hög att man tycker att det är trevligare med fritid än att gå ut och tjäna pengar och sedan betala skatt. Mot den bakgrunden föreslår vi – det gäller i varje fall till dess att vi får rimliga marginalskatter – skattebefrielse för kottplockning. Det är därför som riksdagen i enighet har genomfört skattefrihet när det gäller bär och svamp upp till ett belopp om 5 000 kr. En annan anledning är att man annars inte skulle ta till vara svensk råvara på detta område. Det är också därför som utländska gästforskare bara betalar skatt på 70 % av sina svenska inkomster. 30 % av inkomsterna är automatiskt skattefria.

Detta visar ju att det skattesystem som vi har i dag motverkar arbete. Skattesystemet måste alltså reformeras. Vi moderater vill genomföra en rejäl marginalskattesänkning, med början redan nästa år. Den skatteskala som vi då får fram måste självfallet inflationsskyddas, så att inte automatiken leder till att skatterna höjs och att fler kommer upp till en högre skattesats. När

man sänker marginalskatterna, blir det också mindre intressant att ägna sig åt att ta lån för att konsumera. Vi får alltså möjlighet att stoppa den alltför snabba lånefinansierade konsumtionen i Sverige i dag.

Skatt efter försörjningsbörda bör rimligen införas. Det är inte, som vi ser det, rätt att familjer med olika försörjningsbörda har samma skattebelastning vid samma inkomst. Den familj som har flera barn har större försörjningsbörda. Mot den bakgrunden vill vi att man inför ett särskilt grundavdrag för barn som, fullt genomfört, efter en treårsperiod skall ge 15 000 kr. per barn vid den kommunala beskattningen – en nettoskatteminskning vid genomsnittlig kommunalskatt om 4 500 kr.

Vi vill också att skattetrycket skall sänkas. Det finns de som förespråkar skattereformer, men inom ramen för ett oförändrat skattetryck. Från flera utgångspunkter är det inte bra. Dels är det naturligtvis så, att någon annan måste betala skattesänkningen om man nu skall sänka skatten för vissa medborgare, samtidigt som de totala skatteintäkterna skall vara oförändrade. Någon kommer att få höjd skatt. Om man genomför en skattereform som innebär sänkt skattetryck, kan man sänka skatten för alla. Dels är det bara om skattetrycket sänks som människor får behålla en större del av sina inkomster efter skatt – annars blir det ju bara en omfördelning.

Det är alltså bara om skattetrycket sänks som man faktiskt kan öka människornas valfrihet. Det är också bara om skattetrycket sänks som man i tillräcklig omfattning kan minska de snedvridningar i ekonomin som uppkommer genom skattesystemets struktur, höga marginalskatter. Skattetrycket måste således sänkas.

Fru talman! Låt mig sedan ägna några minuter åt en fråga som har varit aktuell under de senaste dagarna. Det gäller de planer som, naturligtvis, finns hos regeringen och socialdemokraterna på att ytterligare begränsa rätten till avdrag också för bostadsräntor. Från moderat håll avvisar vi en sådan avdragsbegränsning. Det finns flera motiv för det.

Först och främst skulle en avdragsbegränsning slå hårt mot de hushåll som har sitt boende i bostadsrätt eller småhus. Deras boendekostnader skulle öka kraftigt, vilket i sin tur leder till sänkt pris på den bostadsrätt eller det småhus som dessa människor bor i. Det är alltså fråga om två förluster: dels en löpande kostnadsökning om man bor kvar, dels en förlust som kan vara ganska kraftig när man säljer. Särskilt hårt drabbas de som nyligen har köpt bostadsrätt eller småhus och har tvingats låna kanske en stor del av kapitalet. De kanske inte alltid kan råda över sin situation och sitta kvar i de 10–20 år som behövs för att en återhämtning skall ske på bostadsmarknaden.

Socialdemokratiska företrädare försöker ibland göra gällande att detta med avdragsbegränsning inte är så allvarligt. Det finns anledning att i samband med denna debatt redovisa vad som sägs i direktiven till den sittande inkomstskatteutredningen. Det är fullkomligt öppna, inte alls hemliga, direktiv, som var och en kan ta del av. Det sägs där: "Reformen bör innebära gynnsammare regler för sparande och mindre gynnsamma villkor för skuldsättning. Slutligen bör ändringarna leda till ökade skatteinkomster på detta område."

Det senare, de ökade skatteinkomsterna, innebär att några av dem som är

skuldsatta och har utgiftsräntor måste, eftersom skatten på inkomsträntor skall minskas, betala mer skatt.

Låt oss gå vidare och se om man har tänkt sig att begränsa detta till en viss kategori. Det sägs litet längre fram i direktiven följande: "Att helt eller delvis undanta räntekostnaderna för lån på villor och bostadsrätter från avdragsbegränsningen är enligt min mening inte lämpligt." Detta är finansministerns tankar.

Det är alltså helt uppenbart att socialdemokratin planerar att genomföra en avdragsbegränsning. Man är också fullt medveten om de effekter detta får när det gäller kostnadsökningar och prisfall.

Den 30 april i fjol publicerades i tidningen Expressen en intervju med Kjell-Olof Feldt, och där säger han följande när det gäller just frågan om prisfallet: "Någon gång måste ju detta hända att man måste sätta ner priset på villorna. Jag tycker inte att våran kåk är värd en miljon."

Kjell-Olof Feldt är alltså fullt medveten om att det blir ett prisfall, och han är beredd att acceptera det. Men vad händer då? Ja, för Kjell-Olof Feldt är det kanske inte så farligt. Jag antar att han har bott där ganska länge och kanske har fått en värdeökning, som gör att han får en litet mindre värdeökning. Men säg nu att Kjell-Olof Feldt skulle sälja sin kåk, innan en sådan här avdragsreform införs – vad skulle då hända? Jo, den barnfamilj som kanske köper småhuset kommer att betala mycket; familjen tar upp lån på ganska stora belopp för att kunna köpa huset. Så begränsas avdragen, priset sjunker och familjen gör en förlust.

Detta är effekten av en avdragsreform enligt socialdemokratisk modell – och det är någonting som socialdemokraterna uppenbarligen är fullt medvetna om. Ni måste, Anita Johansson, tala om detta för svenska folket. Det är fem månader kvar till valet i höst. Dölj inte för svenska folket den politik ni vill föra och de följer den faktiskt får!

Jag vill fråga Anita Johansson: När tänker ni ge besked om skatterna, om skattetrycket, om avdragsbegränsningen och om marginalskatten?

När det gäller det närmaste året, 1989, är en annan fråga mycket viktig. Socialdemokraterna har sett, i regeringsställning än så länge, hur avtalsrörelsen vad gäller 1988 års löner har urartat, hur man har lyckats hålla det s. k. lönetaket på 4 % så där halvt om halvt, genom att skjuta löneökningarna fram i tiden så att kostnaden för helåret 1988 kanske kan begränsas till 4 %. Men det kommer de facto att ske nivåhöjningar vid utgången av detta år och i början av nästa år på 7, 8, 9 eller 10 %, med enormt negativa effekter för konkurrenskraften.

Detta är en följd av bristen på skattepolitik. Vad avser ni att göra när det gäller skatterna för 1989? Om ni inte gör någonting blir det en skatthöjning för alla heltidsarbetande. Det är följden av er politik med oförändrad skatteskala och brist på inflationsskydd.

Jag skulle kunna ta upp mycket annat i fråga om de 53 reservationerna i betänkandet, där vi moderater står bakom ganska många. Jag skall emellertid nöja mig med detta och hoppas att Anita Johansson gör mig och väljarna belåtna – om hon inte gör oss belåtna hoppas jag att hon åtminstone är ärlig och ger besked.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna med moderat deltagande i skatteutskottets betänkande.

Anf. 2 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas en rad motioner som huvudsakligen berör inkomstbeskattnigen av fysiska personer. I många av motionerna ifrågasätts rättvisan i nuvarande regler.

Utskottet behandlar också motioner i vilka samtliga oppositionspartier redogör för sin såväl kortsiktiga som långsiktiga skattepolitik vad gäller inkomstskatten m. m.

Vad som inte behandlas i betänkandet är den socialdemokratiska skattepolitiken. Från socialdemokratiskt håll brukar man ju hänvisa till det pågående utredningsarbetet, och det gör man också i detta betänkande.

Vad socialdemokraterna vill förbli dock höljt i dunkel. Om det i någon mån kommer fram i betänkandet, är det i form av en steril nejsägarattityd, där alla de rättvisckrav som jag nyss nämnde avfärdas med en axelryckning.

Den som söker svaret på vad socialdemokraterna vill göra sig ej besvär att leta i detta betänkande – det är ett gott råd som jag kan ge den eventuellt intresserade.

Efter att ha redogjort för pågående utredningar konstaterar socialdemokraterna i utskottet lakoniskt: "I avvaktan på resultatet av detta utredningsarbete är utskottet inte berett att ta någon definitiv ställning i frågor som gäller den framtida utformningen av skattesystemet." Och så fortsätter de:

"Med det anförda avstyrker utskottet samtliga nu behandlade motioner."

Det är enkelt och okomplicerat, fru talman. Samtliga motioner slaktas, och om det framtida skattesystemet uttalar man sig inte!

Jag måste ändå ställa frågan till Anita Johansson: Är det besked som ni socialdemokrater tänker gå till val på i höst detta att ni inte tänker uttala er om hur ni vill ha det med skatterna? Är det i så fall anständigt?

Efter TV-programmet Nu! i går hade jag sett fram emot att skatteutskottets ordförande Jan Bergqvist skulle vara här och sätta litet kött på de stolta paroller som han tog upp – paroller som alla kan instämma i. Nu hoppas jag att Anita Johansson i stället avslöjar vad socialdemokraterna vill på skatteområdet.

Fru talman! Från folkpartiets sida tycker vi inte att man skall gå till val utan att ge besked i denna viktiga fråga. Därför talar vi också om hur vi menar att skattesystemet skall reformeras.

Målet för en marginalskaftereform måste vara att ingen skall betala mer än 50 kr. i skatt på en intjänad hundralapp. 99 % av löntagarna skall betala högst 40 kr. i skatt på samma hundralapp. Det är det klara och entydiga besked vi ger om målet för en kommande skattereform på inkomstskattesidan. Skatteskalorna skall också inflationsskyddas så att inflationens inverkan på skatten i görligaste mån elimineras.

Alla med någon sakkunskap på skatteområdet och det ekonomiska området är överens om att en rejäl sänkning av marginalskafterna krävs så att det lönar sig att arbeta, spara, utbilda sig och satsa på risktagande och företagande.

För några år sedan talade också framstående företrädare för det socialde-

mokratiska partiet klarspråk om detta problem. Jag minns t. ex. en statssekreterare i finansdepartementet som talade om proportionell statsskatt, dvs. att alla oavsett inkomst skulle betala statsskatt efter samma skattesats. Finansministern skrev en bok om problemet. Men var står socialdemokraterna i dag?

Fru talman! Vi har nyss efter vanligheten bevittnat en konflikt på arbetsmarknaden som kostat folkhushållet stora summor. Beräkningar har också gjorts av den skada som de höga marginalskatterna vållar. Det visar sig att vi går miste om en betydande ökning av produktionen som skulle bli följden om marginalskatterna sänktes. Beräkningarna – försiktiga beräkningar – visar storleksordningen 20 miljarder kronor på några år. Det motsvarar 4 600 kr. per förvärvsarbetande. De samhällsekonomiska kostnaderna är med andra ord mycket stora. Ändå svarar utskottet i betänkandet att frågan är för tidigt väckt. Det tycker inte vi i folkpartiet. Det första steget i en sådan reform bör tas omedelbart. Vi föreslår därför att marginalskatten sänks med 4 procentenheter för alla beskattningsbara inkomster över 70 000 kr. från den 1 januari 1989 och att inflationsskyddet samtidigt återinförs. Vi har i vår partimotion redovisat att det är vår bestämda uppfattning att en rejäl marginalskattereform skulle få mycket positiva effekter på ekonomins tillväxtförmåga. Avtalsförhandlingarna skulle underlättas genom att det nominella påslaget inte behöver vara så stort för att ge en viss ökning efter skatt. Därigenom skulle lägre marginalskatter medverka till att dämpa prisökningarna. Vi har valt att finansiera vår reform fullt ut, trots den tillväxt jag nyss talade om. Detta framgår i detalj av folkpartiets motion om den ekonomiska politiken.

Fru talman! I och med det innevarande riksdagsåret avslutar jag min andra period i riksdagen. Hela tiden har jag tillhört skatteutskottet. Det har varit en intressant tid, men jag kan med bästa vilja inte säga att den har varit särskilt givande politiskt. Bo Södersten har ju dragit i gång en debatt om toppstyrningen inom socialdemokratin och möjligheterna för den enskilde riksdagsmannen att göra sig gällande. Problemställningen gör sig självfallet gällande en sådan här dag när klubban snart kommer att gå som en lärkvinge och motionsyrkandena falla som dominobrickor i en lång rad.

När detta arbetspass är till ända kommer en lång rad av folkpartistiska och andra yrkanden att ha fallit. Det gäller yrkande om avdragsrätt för vissa gåvor till ideellt och humanitärt arbete, yrkande om förslag att avskaffa sambeskattningen av förmögenhet, yrkande att resor till daghem får inräknas i arbetsresor och berättiga till avdrag, yrkande om att ett särskilt inkomstslag införs för inkomst av konstnärlig verksamhet, yrkande om att sambeskattningen av fosterföräldrars och fosterbarns förmögenhet skall avskaffas, yrkande om lindrad beskattning av vinstandelar och anställdas köp av aktier i det egna företaget, så att vinstdelning och meddeläggande kan stimuleras, yrkande om bättre regler för att möjliggöra motionsverksamhet för anställda, yrkande om bättre regler för trivselförmåner för anställda m. m.

Alla yrkanden kommer att röna samma öde. Med det anförda avstyrker utskottet samtliga motioner, står det i betänkandet. Pang säger det när klubban slår i bordet, och det hela är över.

Fru talman! Jag kan självfallet förstå att alla motioner inte kan bifallas. En

del faller naturligt, därför att de står i motsats till andra. Men jag kan inte för mitt liv begripa hur alla motioner kan ha blivit så fel att de måste avslås. Nittioalet motioner med långt fler yrkanden har alla blivit så fel att de måste gå till de sälla jaktmarkerna. Ändå är de producerade av en inte föraktlig samling ganska kvalificerade ledamöter av denna kammare.

Fru talman! De flesta begriper naturligtvis att alla motioner inte är helt galna och att större rättvisa skulle skapas om några av motionerna hade bifallits. Sverige hade inte behövt gå på knäna för det heller. Därmed kommer jag tillbaka till summeringen av de sex åren.

Jag känner denna dag en stor besvikelse över att skatteutskottets socialdemokrater har låtit sig förvandlas till ett transportkompani. Det är inte riksdagens skatteutskott som har befälet över finansdepartementet. Det är tvärtom, och det beklagar jag djupt. Jag beklagar också den hållning som vänsterpartiet kommunisterna intar. Vpk talar gärna om rättvisa för arbetarklassen och de sämst ställda i samhället. Man talar varmt från talarstolen om sin egen politik. Men när talmannen anmäler klart för röstning, då vi kommer fram till kärnan, då beskriver fingret på varje vpk-are en spiralliknande rörelse fram till ja-knappen. På det sättet uppger vpk sin själ. Det gäller även rättvisefrågor som för statsmakten är av ekonomiskt obetydlig karaktär, men som för den enskilde är viktiga. Låt mig ta ett exempel.

Reservation 21 i detta betänkande handlar om personer som vanligtvis har skadat sig i arbetslivet. Vederbörande kan t. ex. ha blivit rörelsehindrade genom olycksfall eller mist en hand eller något liknande. Då utgår normalt en livränta som skall kompensera handikappet.

Denna är ofta ganska låg, delvis beroende på att den är skattefri. Skattefri är den för alla, tills man uppnår pensionsåldern. Efter uppnädd pensionsålder uppstår emellertid en indirekt skatteeffekt. Ja, inte så som någon möjligen skulle tro, att den som har full ATP eller i övrigt en hög inkomst blir beskattad. Nej, för dem är livräntan fortfarande skattefri. Den som har så låg pension att han eller hon har rätt till extra avdrag får däremot en indirekt skattebelastning. Här är det så vansinnigt att ju lägre pensionen är desto högre blir skatten vid samma livränta. Dessutom påverkas det kommunala bostadstillägget så att vederbörande får ett lägre bostadstillägg. Detta är fullständigt på tvärs mot alla principer om skatt efter bärkraft. Likväl har alla kommunisters pekfingrar vinglat i väg i denna spiralliknande rörelse till ja-knappen, fast den borde hamnat på nej-knappen, om vpk levit som man lär.

Till vpk:s representant i debatten vill jag ställa frågan: Hur får ni detta knapptryckande att gå ihop med rättvisa och det som ni säger att ni står för? Frågan skall naturligtvis ställas även till socialdemokraterna. Jag ställer den till Anita Johansson. Förklara för oss varför denna motion måste falla här i dag! Borde inte skatteutskottet kunna hävda någon gnutta av självständighet gentemot finansdepartementet? Det skulle höja riksdagens anseende om man lyckades.

Fru talman! Med det sagda ber jag att slutligen få yrka bifall till samtliga de reservationer där folkpartister står som undertecknare.

Anf. 3 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 4 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande nr 25 behandlas en rad motioner som alla berör fysiska personers beskattning. Frågor som tas upp är skattepolitikens allmänna inriktning, skatteskalans utformning för inkomståret 1989, sänkning av mervärdeskatten på livsmedel, förmögenhetsbeskattning, bara för att nämna några. Till betänkandet har fogats inte mindre än 53 reservationer.

Skattefrågor är nu som tidigare ständigt aktuella. De berör oss alla, och de allra flesta har från sina utgångspunkter sin syn på hur skattesystemet borde vara utformat. Självklart kan aldrig ett skattesystem bli så utformat att det tillfredsställer alla, inte ens i det parti som dragit upp riktlinjerna.

Skattesystemet skall vara enkelt, rättvist, lättförståeligt och vattentätt, så att ingen skall kunna kringgå de fastställda reglerna. Att skapa ett sådant skattesystem är en dröm för många som sysslar med skatter. Men man behöver inte syssla så länge med skatter förrän man blir medveten om sin oförmåga att åstadkomma ett helt fulländat skattesystem.

I dag pågår ett nytt utredningsarbete på inkomstbeskattningens område. Trots detta har oppositionspartierna i motioner dragit upp riktlinjer för den allra närmaste tiden. Det är lätt att förstå att så har skett. Dagens inkomstskatteregler fastställdes våren 1986, och pågående utredningsarbete blir sannolikt inte klart förrän 1989, varför ett nytt skattesystem inte kan tillämpas förrän allra tidigast år 1990. Man vill alltså ha regler som skall gälla under 1989.

Vi i centern hade väntat oss att regeringen skulle framlägga något skatteförslag för 1989, men nu verkar det som om regeringen vill låta inflationen skärpa skatteuttaget på 1989 års inkomster – ett gammalt och av socialdemokraterna ofta använt system – och detta trots att finansministern vid vissa tillfällen talat om ganska betydande skattesänkningar, framför allt av marginalskatteerna. Det har varit vackert tal men vi har inte sett något resultat av det, och vi står i dag frågande till vad socialdemokraterna vill i den pågående skatteutredningen.

Enligt centerns uppfattning bör en kommande skatteomläggning bygga på en bred parlamentarisk grund och på principer som kan ligga fast under en relativt lång tid.

Grunden för ett nytt skattesystem måste vara att upprätthålla den fördelningspolitiska ambitionsnivån. Höjt grundavdrag, bättre kommunal skatteutjämning samt sänkt moms på basmat garanterar en rättvis fördelning. Det är krav som vi ställer vid införandet av det nya skattesystemet.

Marginalskatten bör sänkas för att stimulera till arbete och sparande, för att minska skattekilarnas negativa effekter och minska de obeskattade förmånernas betydelse. En bättre samordning med det sociala bidragssystemet måste också uppnås. Givetvis måste skatteskalans vara indexreglerad.

Målsättningen måste vara att samtliga inkomsttagare skall få lägre marginaleffekter. Var och en, oberoende av var han befinner sig i inkomstlä-

ge, har marginalskatt, och den bör sänkas för alla. En generell sänkning av skatteuttaget bör komma till stånd.

För att nå detta måste man eftersträva en generell förenkling genom breddade skattebaser och lägre skattesatser och en mer likvärdig behandling av olika inkomstslag, bl. a. för att minska möjligheterna till skatteflykt. Hushållssparande bör gynnas och kapitalbeskattningen bör vara neutral.

Som framgår av reservation 7 hade vi förutsatt att regeringen skulle framlägga förslag till vissa förändringar av skatteskalorna för år 1989. Det hade varit naturligt med utgångspunkt från den debatt som förts. Vi hade förväntat oss ett förslag till ändring av skatteuttaget från 1989. Så har inte skett, och det enda vi hört är att bl. a. finansministern vid vissa tillfällen har uttalat sig för en sänkning av den högsta marginalskatten till 60–65 %. Vi anser att om man menar allvar och vill göra en sådan förändring bör det ske successivt, och vi anser att man från 1989 borde sänka skatten i det högsta skatteskiptet till 70 %. Därtill borde grundskatten på 100 kr. som infördes från 1987 slopas. Om man justerade skatten i det högsta inkomstskiktet, skulle man kunna något dämpa den löneutveckling som skett framför allt i de högsta löneklasserna och som vi befarade när vi väckte vår motion.

I reservation 12 yrkar centerns utskottsledamöter att riksdagen skall begära förslag om sänkning av moms på baslivsmedel. Det är inte minst ur fördelningspolitisk synpunkt angeläget att sänka moms på basmat. Vi har världens högsta matmoms, och än mer utmanande är det då socialdemokrater och moderater beslutar att den återbetalning av moms som tidigare skett genom livsmedelssubventioner nu ytterligare minskas. Man frågar sig hur mycket allvar det är i talet om att man vill sänka skatten generellt, när den återbetalning som har skett av moms på livsmedel nu tas bort. Då ökar man automatiskt skattetrycket. Sänk moms på basmaten till byggmomsens nivå, 12,87 %, i detaljhandelsledet! Det skulle vara ett steg i rätt riktning mot ett mera vettigt system.

Med anledning av den ständiga debatten om livsmedelspriserna bör uppmärksammas att moms i dag utgör en större andel av vad konsumenten betalar än den jordbrukaren får för den färdigproducerade varan när den lämnar jordbrukaren. Och då skall jordbrukaren betala alla produktionskostnader, kapitalkostnader och ersättning för utfört arbete.

En sänkt matmoms skulle också innebära en bättre samstämmighet med EG-området.

Jag skall försöka att hålla mig till de frågor som direkt behandlas i utskottet, och därför kommer jag att anknyta till de reservationer som har lämnats.

I reservation 13 begärs att förmögenhetsskattegränserna återställs till den nivå som tillämpades före år 1983. När socialdemokraterna hösten 1982 övertog regeringsansvaret, genomdrev man en höjning av kapitalskatterna och frångick därmed den inställning man själv intagit i början av 70-talet. Nu har den inflation som ägt rum efter 1982 ytterligare skärpt kapitalbeskattningen. Det är därför ett mycket blygsamt krav som ställs i denna reservation; och jag beklagar verkligen att inte socialdemokraterna vill inse det nödvändiga i att ta hänsyn till vad som sker i vårt samhälle. Det är precis som om man vore bunden på förhand av direktiv från kanslihuset. Man vill

över huvud taget inte diskutera frågor vilkas lösning är angelägen för alla. Framför allt kan det inte vara rimligt att man är efter är skärper skatteuttaget genom den penningvärdeförsämring som pågår.

I reservation 16 krävs särbeskattning av makars, föräldrars och barns samt fosterföräldrars och fosterbarns förmögenhet. Fr. o. m. i år har sambeskattnings av makars kapitalavkastning helt slopats. I överensstämmelse härmed bör också – av såväl rättvise- som förenklingskäl – förmögenhetsbeskattningen individualiseras. Även föräldrars och barns samtaxering av förmögenheter bör slopas. Ännu mera orimlig är sammanläggningen av fosterföräldrars och fosterbarns förmögenhet. Fosterföräldrarna har ju inte någon rätt att disponera fosterbarns förmögenhet.

En annan fråga som årligen är föremål för riksdagens behandling är de extra avdragen för pensionärer och då särskilt eventuell förmögenhetsinflytande på avdragets storlek. Exempel finns där en ränteinkomst kan innebära en marginalskatteeffekt på över 100 %. Vi reseranter kräver att förmögenheten inte skall påverka storleken på det extra avdraget. Även finansministern nämnde något i förra veckans utfrågning som kunde tyda på att han uppmärksammat detta problem. Vi anser att man redan nu bör fatta ett beslut i enlighet med reservationens förslag.

I reservation 21 berörs konsekvenserna för den som uppbär skattefria livränta och därjämte är berättigad till extra avdrag som pensionär. Vid uträkning av extraavdraget inräknas den skattefria livräntan i inkomsten. Det innebär att skattebelastningen för en livränta blir högre ju lägre inkomst vederbörande pensionär har. Detta är orimligt, och vi reseranter kräver en snabb ändring i enlighet med reservationen.

Ett liknande orättvist system finns beträffande barnpension. Det kan inte vara rimligt att två barn med samma inkomst av feriearbete skall behandlas olika i skattehänseende beroende på att ett av dem förlorat en eller båda sina föräldrar. Redan 1972 års skatteutredning uttalade sig för en ändring, och det ointresse som regeringen visar för denna frågas lösning är förvånande.

Fru talman! Marianne Andersson och jag har gjort den uppdelningen att jag skulle behandla den del av utskottets betänkande som berörs fram till moment 15. Jag har nu avhandlat denna del och redogjort för centerns syn på dessa viktiga frågor.

Jag avslutar mitt anförande med att yrka bifall till samtliga reservationer som centerns representanter står bakom.

Anf. 5 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Fru talman! Tillväxttakten i ekonomin har berörts i den här skattedebatten – det började Bo Lundgren med. Och det kan finnas anledning att diskutera ekonomins tillväxttakt och vad som hämmar den, fast från en något annan utgångspunkt än Bo Lundgren gjorde. Jag skall röra mig bara på ett plan – jag skall jämföra vad som har hänt i Sverige med vad som har hänt i andra länder, ungefär som Bo Lundgren gjorde.

Tillväxttakten i den svenska ekonomin började faktiskt stagnera ganska kraftigt i jämförelse med tillväxttakten i andra länder i mitten av 1970-talet. Jag skall inte närmare gå in på vilka som ledde arbetet i finansdepartementet vid den tiden och fram till början av 1980-talet. Jag kan konstatera att såväl

internationella konjunkturer som den ekonomiska politik som då fördes medverkade till att tillväxttakten minskade.

Tillväxttakten har sedan fortsatt att, om inte minska så i varje fall öka mindre än i jämförbara länder. Det är ett faktum även för tiden efter 1982. Och skälen är i mångt och mycket desamma – det beror framför allt på åtgärder som vidtagits av den svenska regeringen, av finansministern, i den ekonomiska politiken och i skattepolitiken.

Huvudorsaken till att den svenska tillväxttakten både under andra hälften av 1970-talet och under 1980-talet har varit bara ungefär hälften så hög som den i jämförbara länder är åtstramningar och sparåtgärder som på olika sätt har drabbat de arbetande: De devalveringar som företagits både under den borgerliga tiden och i inledningen av den senaste socialdemokratiska regeringsperioden är en stor orsak till att tillväxttakten i Sverige har varit så dålig.

Devalveringar är ju ingenting som de borgerliga partierna och deras företrädare i speciellt stor utsträckning har vänt sig emot, i varje fall inte under den tid de själva befann sig i regeringsställning.

Devalveringarna har tillsammans med den lönenedpressning som har ägt rum, den reala löneminskning som skett för flertalet här i landet, skapat en nedgång i ekonomins tillväxttakt i Sverige på grund av att konsumtionsutrymmet för vanligt folk därmed drastiskt har skurits ned. Det – och inte några marginalskatter, som Bo Lundgren försökte göra gällande – är en av huvudanledningarna till att det ser ut som det gör. Marginalskatterna kan möjligen ha en viss inverkan, men i det här sammanhanget har de en mycket marginell betydelse. Det väsentliga är de olika åtstramningsåtgärder som har vidtagits av regeringar av olika schatteringar.

Man kan också diskutera skattetrycket – jag vill kanske använda ett mer relevant ord, nämligen skattekvoten. Att borgerliga skattedebattörer använder ordet skattetryck beror väl på att de vill framhålla hur stora skatteintäkterna i samhället är i förhållande till bruttonationalprodukten. De vill därmed säga att det är någonting negativt och fult.

Man måste, tycker jag, i stället vända på steken och utgå ifrån vad det är för verksamheter man vill ha genomförda i samhälls- – offentlig – regi för att kunna garantera människorna en någorlunda likvärdig standard och åstadkomma en i varje fall någorlunda acceptabel minimistandard för flertalet. Det måste vara utgångspunkten när man bestämmer hur stora inkomster man vill ha till samhället och hur man skall ta in dem, vilka skatter man skall välja och vilka man inte skall välja.

Skattekvoten – eller skattetrycket, som är den term som bl. a. Bo Lundgren använder – är också ett uttryck som bör användas med försiktighet. Det är ett trubbigt instrument. När man jämför Sverige med andra länder skall man ha klart för sig att många av de länder som man jämför med inte har arbetsgivaravgifter för det sociala, för pension, för sjukförsäkringar, m. m., som vi har här i Sverige och som också ingår i skattekvoten, det s. k. skattetrycket.

Om vi rensade bort arbetsgivaravgifterna och gjorde som man gör i vissa andra länder – med det obehag och den ojämlikhet det skulle föra med sig, även om det fick samma ekonomiska effekt i andra änden: att folk fick sina

pensioner och sjukförsäkringar – skulle vi helt plötsligt ha ett väsentligt lägre skattetryck i Sverige. Det är för att vi har valt att ta ut pensions- och sjukförsäkringsavgifter via s. k. arbetsgivaravgifter som skattekvoten i Sverige blir högre – vi har här en högre rättvisambition än man har i en stor del av vår kapitalistiska omvärld.

Det är också andra faktorer som styr det fruktansvärt hårda skattetryck som man från borgerligt håll talar om och som i dag ligger kring 57 % i förhållande till brutonationalprodukten. Jag kommer då tillbaka till tillväxten. De åtstrammingsåtgärder som har vidtagits har medfört att den svenska tillväxten bara är hälften av omvärldens. Då ökar självfallet skattekvoten, om man inte vill gå in och drastiskt skära ned många av de nödvändiga och nyttiga sociala åtagandena. Vi vet att det är det som de borgerliga partierna framför allt är ute efter. Det blir också en nödvändig följd av deras drastiska nedskärningar av de offentliga utgifterna.

För min del tycker jag att det är intressant att diskutera vilka typer av inkomster och liknande man skall ta ut skatt på. Vi kan vara överens på en punkt: att man skall minska uttaget av skatt på arbetsinkomster; såvitt jag förstår gäller det borgerliga talet om marginalskattesänkningar även arbetsinkomster. Men med det menar jag inte att man skall göra den typ av drastiska marginalskattesänkningar som har föreslagits av moderaterna, folkpartiet och även i viss mån centern. Det är sänkningar som i praktiken – med de förändringar av schablonavdraget m. m. som man också föreslår – innebär att vanligt folk i bästa fall inte får någon höjning av sin skatt. För låginkomsttagarna blir effekten däremot den, och höginkomsttagarna får de stora sänkningarna.

Men det här är ingenting nytt; det känner vi igen. Det var genomgående också i den borgerliga regeringspolitik som fördes de sex förödande åren på 1970- och 1980-talen.

Vi menar att vi skall sänka skatten på arbetsinkomster, men vi menar inte att vi för den sakens skull skall sänka hela skattekvoten. Vi vill flytta om samhällets skatteinkomster till en kraftig ökning av beskattningen av spekulationsinkomster. I dag är det så att om man har kapital att spekulera med får man väsentliga skattefördelar. En spekulationsinkomst är mycket lågt beskattad i jämförelse med en arbetsinkomst. Likadant är det med förmögenheter.

Vi menar också att det är vettigt att föra över beskattningen till produktionen från löner och liknande. Vi förordar omfördelningar av olika slag från arbete till kapital. Det skulle vara till fördel också för den svenska tillväxten, och skulle självfallet ge ett konsumtionsutrymme för arbetarklassen.

Jag nämnde tidigare att det krävs skatteinkomster i förhållande till den nivå man vill ha på de offentliga utgifterna, i förhållande till vad man där vill sörja för. Men skatten kan också utformas på olika sätt. Man kan göra som vi vill och göra skatten inkomstutjämnande, vilket den tidigare i viss mån har varit i Sverige.

För man en vettig skattepolitik, i alla fall för folkflertalet, för arbetarklassen, skall skatten också verka inkomstutjämnande. Men man kan också, vilket också görs, lägga de offentliga utgifterna på sådant sätt att man skapar

utjämning i levnadsmönster och levnadsstandard och i förutsättningar för de olika klasserna i det här samhället.

Vi vill genom skatteuttaget till offentliga utgifter ge flertalet en social trygghet. Vi vill ge människorna en god, eller i varje fall en lika stor, möjlighet till vård, och det skall inte vara plånboken och dess tjocklek som skall avgöra om man skall kunna få denna vård eller inte eller få en operation. Vi vill att det skall finnas en ekonomisk minimistandard och en rättvisa socialt, kulturellt och ekonomiskt. Detta är möjligt att uppnå endast om man genom skatter tar från de besuttna och delar ut medlen genom olika offentliga verksamheter till dem som inte är besuttna. Vill man göra detta, vilket i varje fall vi ställer oss bakom och, skulle jag vilja påstå, även socialdemokraterna i viss mån, går det alltså inte att drastiskt minska skatteinkomsterna till samhället, vilket man talar om från borgerligt håll. Detta skulle framtvunga privatiseringar och göra att plånbokens tjocklek och innehåll skulle bli bestämmande för vilken kvalitet man får i vården och i livet i övrigt.

Fru talman! Vi har från vänsterpartiet kommunisterna i motioner även till årets riksmöte talat om var vi står i skattepolitiken. Vi har klart och tydligt i ett par omfattande partimotioner slagit fast vår skattepolitik. Vi håller visserligen på att arbeta med den, men det sker mer utifrån den utgångspunkten att vi skall se till vidareutvecklingen av den profil som vår skattepolitik har, vilket jag tidigare nämnt, och vilka syften den skall tjäna.

Vi menar att man skall utjämna de stora inkomstskillnaderna och minska skatterna på lönearbete och för barnfamiljer och pensionärer. Men man skall inte göra detta generellt för alla barnfamiljer och pensionärer, eftersom detta ju inte är någon enhetlig grupp. Det finns barnfamiljer och pensionärer med stora förmögenheter och stora inkomster och det är inte dessa vi syftar på i detta sammanhang.

Denna minskning av skatten för lönearbetare och för normala barnfamiljer och pensionärer vill vi åstadkomma genom att öka beskattningen på stora inkomster, på förmögenheter, för bolag och inte minst på spekulationsvinster.

Det förhåller sig på så sätt i vårt skattesystem att lågavlönade, ofta deltidsarbetande kvinnor, betalar genomsnittligt nära nog lika mycket i skatt som de riktigt högavlönade. Om man ser på statistiken så kommer man att finna att den genomsnittliga skattebelastningen på inkomster för lågavlönade är 25–30 %, medan högavlönade efter alla gjorda avdrag, inte minst underskottsavdrag vilka ju var uppe till debatt i TV i går, med inkomster på flera hundratusen kronor trots de teoretiska marginalskatteerna inte betalar mer än 35 % maximalt 40 % i genomsnitt i skatt på sina inkomster.

Jag menar att det är förödande att det skall vara en sådan liten skillnad mellan den lågavlönade och den högavlönade. Vi menar att man skall sänka skatten för lågavlönade och skärpa den för högavlönade. Detta kan gå till på olika sätt, vilket jag senare närmare skall beröra.

Om vi tittar på hur utvecklingen har varit i stort när det gäller skatten så kan vi se att den statliga skatten, den inkomstutjämnande delen av beskattningen, utgjorde ungefär en tredjedel av samhällets totala skatteinkomster i mitten av 70-talet. I dag utgör det litet mer än drygt en åttondel.

Detta är en ganska stor indikation på hur utjämningen i skattesystemet har minskat väsentligt.

Det finns naturligtvis olika orsaker till detta, framför allt de mycket medvetna beslut som har fattats under årens lopp om bl. a. marginalsattesänkningar som höjt skattesatserna för låginkomsttagare och vanligt folk. Den inflationsskyddade skatteskalan har också medverkat till detta liksom ökning av de kommunala skatterna m. m. Det finns alltså flera skäl till detta, men det har skett utifrån medvetna beslut av den majoritet som vid olika tillfällen har funnits för dessa beslut.

Fru talman! Jag kommer nog att tala litet längre än min anmälda taletid på 15 minuter. Jag fann det angeläget att inleda med att polemisera med de borgerliga företrädarna som talade före mig.

Vi har från vpk lagt ett förslag om 1989 års skatter och vi får väl höra från Anita Johansson om det kommer ett förslag från regeringen om hur dessa skall se ut. År 1989 måste man ju i varje fall ändå göra en provisorisk lösning för. Det finns inga reella möjligheter att den utredning som sitter skall kunna komma med förslag om detta.

Med utgångspunkt i den löneökning som vi redan i januari bedömde skulle bli 7 %, vilket nu verkar slå in, så har vi ett förslag om en skattereduktion på 2 000 kr. för alla med inkomster upp till 150 000 kr. Sedan trappas dessa 2 000 kr. av när det gäller inkomster mellan 150 000 kr. och 180 000 kr. Detta får den effekten för låginkomsttagarna, trots den skattesärpning som ändå sker genom att vi använder 1988 års skatteskalor även år 1989 och genom den 7-procentiga löneökningen, att det blir ca 1 800 kr. i minskad skatt nästa år. Detta belopp avtar så att det i normalinkomstfallen kommer att röra sig om ca 500 kr. i skatteminskning, medan det blir en väsentligt skärpt beskattning för dem med höga löner.

Vi har också framställt ett förslag om att vi skall införa en skärpning, i det här läget provisoriskt med den skatteskala som finns, för dem med inkomster över 250 000 kr. med tio procentenheter. Detta gör att den inkomstförstärkning som sker genom att vi använder 1988 års skatteskala även år 1989, och genom den skattesärpning för dem med inkomster över 250 000 kr. som skall införas, leder till att det går jämnt upp med den kostnad som den här skatterabatten innebär. Denna har en omfördelande verkan, vilket jag tycker är eftersträvänsvärt.

Det finns olika orsaker till att personer med höga inkomster ändå betalar så litet genomsnittligt i skatt som de gör. Ett av skälen till detta är underskottsavdragen som jag nämnde tidigare. Om vi tittar på utvecklingen för underskottsavdragen så kan vi konstatera att de 1955 uppgick till ett belopp av 180 milj. kr. vilket då utgjorde 0,6 % av den sammanräknade inkomsten. I dag ligger de på 7 % av den sammanräknade inkomsten. Beloppet har alltså fjortondubblats, och man beräknar att underskottsavdragen nästa år skall uppgå till 50 miljarder kronor. I år uppgår de till 46 miljarder kronor. Det här är naturligtvis framför allt höginkomsttagarnas marknad. Att låginkomsttagarna inte har mängder av underskottsavdrag, kan vi se i statistiken.

Vi har sagt från vpk:s sida att hela frågan om underskottsavdragen, alltså de s. k. ränteavdragen, skall rensas bort. Vi vill helt och fullt ta bort rätten till

ränteavdrag. Det är klart att många hickar till, men de som använder lånen som de betalar räntor för till sitt boende i vanliga radhus och villor men även bostadsrätter och fritidshus skall kompenseras med möjligheter till en lånefinansiering där vi i princip halverar räntan och uppnår samma effekt som man i dag gör med ränteavdragen. Jag talar nu om boende i normalklass. Lyxboende tycker jag inte att man skall ta så stor hänsyn till.

Vad vi kommer att vinna är att för alla övriga konsumtionskrediter, på kontokort eller vad det nu månade vara, får man stå för hela räntekostnaden själv. Det tycker vi är en rimlig och skälig väg.

Jag vet att det finns skatteexperter som inför inkomstskattekommittén har redogjort för att de anser att räntorna på lån till boendet skall tas bort från skattesystemet och subventionen flyttas över till lånemarknaden. Det är helt i enlighet med vad vi har föreslagit och drivit.

På det viset skulle man komma ifrån att de som har egnahemslån utnyttjar dem till andra typer av konsumtion än de är avsedda för.

Det finns naturligtvis mycket att säga. Vi har återkommit i år om skärpta krav i fråga om förmögenhetsbeskattningen. Vi tycker att det är rimligt att göra det och inte bara avvakta vad inkomstskattekommittén säger. Vi har föreslagit att man skall ta ut en engångsskatt på stora förmögenheter, oavsett vad som kan komma ut av inkomstskattekommitténs arbete.

Likaså tycker vi att det finns skäl att införa en realränteskatt. Det beslut som fattades hösten 1986 var av engångskaraktär. I stället för att dra in pengar från försäkringsbolagen gav det, vill jag påstå, dessa bolags verksamhet en ordentlig puff uppåt. Försäljningen av privata pensionsförsäkringar ökade enormt tack vare den reklam som debatten gav.

Detta visar att det finns anledning att överväga och införa en realränteskatt. Men den skall självfallet inte bara vara baserad på livförsäkringsbolagen utan på hela den finansiella sektorn.

Extraavdraget för pensionärer har berörts. Det är också någonting som det måste göras någonting åt utan att avvakta inkomstskattekommittén. Det finns ju pensionärer som i år och nästa år drabbas av mer än hundra procentiga effekter när man väger samman extraavdraget och de kommunala bostadstilläggen. Detta måste åtgärdas.

Jag skall inte beröra motionen om kottplockning så mycket. I betänkandet behandlas en rad olika frågor som vi har tagit upp i våra motioner, och jag konstaterar att sammantaget har vår skattepolitik en radikal prägel.

Jag kanske skall nämna frågan om momsens på mat. Vi har ju fått flera företrädare här i kammaren för kravet på slopande av matmomsen, vilket är glädjande.

Skälet till att vi från vpk:s sida inte kan ta ställning för centerns förslag är att vi inte anser det vara fördelningspolitiskt riktigt. Vi vill i första hand sänka skatten på maten – helst vill vi ta bort den helt – utan att höja momsens på andra varor, eftersom det skulle kunna innebära att det inte blir någon total minskning för barnfamiljerna. Vi vill i stället ta pengar från spekulations- och kapitalekonomierna. Därför är vi inte överens med centern om att sänkning av matmomsen skall finansieras så att säga inom mervärdeskattens ram.

Slutligen några ord till Kjell Johansson, som pratade så engagerat om vpk:s spiralformade pekfinger, eller hur han uttryckte det.

Vi bedömer regeringsförslag och motioner efter deras verkliga innebörd. Sedan får naturligtvis Kjell Johansson tycka att fingret förs i en spiralrörelse till ja-knappen. Jag skall inte säga att vi föredrar pest framför kolera, men vår bedömning blir trots allt som regel att vi föredrar socialdemokratiska förslag framför borgerliga.

Men det finns också undantag, och jag trodde inte att jag skulle behöva förklara det för Kjell Johansson. Jag trodde att han hade upptäckt att vi är överens med de borgerliga exempelvis i fråga om kottplockningen, där socialdemokraterna har reserverat sig.

Jag trodde också att Kjell Johansson, som jag såg var inne vid den föregående voteringen, uppmärksammade att vi då vred pekfingret i spiral mot nej-knappen och stödde fyra borgerliga reservationer i justitieutskottet. Men det kanske inte var så aktuellt att visa på det, för då hade ju angreppet fallit platt till marken.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till de vpk-reservationer som finns i betänkandet.

Anf. 6 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! När jag lyssnar på Tommy Franzén, händer det ibland att jag tycker att nu är det en ansats till att verkligen dra rätt slutsats. Men så blir jag alltid besviken. Jag skall ta ett exempel.

Tommy Franzén sade att konsumtionsutrymmet för vanliga inkomsttagare har beskurits. Det är alldeles rätt. Vi har bland världens högsta bruttolöner, men nettolönerna efter skatt är lägre än i många jämförbara länder. Vi har alltså en alldeles för hög skattebelastning.

Slutsatsen för vår del är att skatten skall sänkas också för vanliga inkomsttagare. Det är lustigt att Tommy Franzén inte drar den slutsatsen rakt upp och ner. Vanliga människor betalar också marginalskatter. Det är skatten på den sist intjänade kronan, och däri ligger också kommunalskatten.

Sedan säger Tommy Franzén att tillväxten stagnerade i mitten av 70-talet i Sverige liksom i andra länder. Det är alldeles korrekt. En stagnation är ofta resultatet av åtgärder som vidtas innan ekonomin börjar stagnera. Det var mycket riktigt så att under åren 1974–1976 hade vi en våldsam kostnadsexplosion i Sverige som gjorde att vi kom i sämre läge än andra länder.

Kostnadsexplosionen under socialdemokratiskt regeringsinnehav berodde på kraftigt höjda arbetsgivaravgifter, parallellt med så höga marginalskatter att lönekostnaderna i övrigt drevs upp i höjden.

Återigen: Skatterna är problemet. Dra slutsatserna riktigt i stället!

Sedan är det korrekt att man ibland behöver vidta åtstramningar i ekonomin. Det är bl. a. när affärerna med utlandet inte är i balans, när exportindustrin inte klarar att betala för den import vi har. Det beror också på att vårt kostnadsäge är så högt att exportindustrin inte kan hantera konkurrensen på ett bra sätt. Sänk skatten och håll konkurrenskraftiga löner, så klarar vi även den saken!

Tommy Franzén säger indirekt att vi skall sänka skatten på arbetsinkomster, och i viss utsträckning kan vi vara överens om det, även om Tommy Franzén borde inse att marginalskatten har väldigt stor betydelse, skatten på den sist tjänade kronan alltså.

Så vill Tommy Franzén att kapitalbeskattningen skall skärpas. Det är märkligt, för alla är överens om att i den öppna ekonomi som vi lever i och som vi inte kan ändra på kommer en skärpning av kapitalbeskattningen – bolagsskatten exempelvis om man nu väljer den – att leda till att jobb flyttas från Sverige till andra länder. Det är egentligen fantastiskt att vpk, som säger sig vara ett arbetarparti, för en politik rakt motsatt arbetarnas egna intressen.

Anf. 7 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Tommy Franzén gav sin alldeles speciella förklaring till att tillväxttakten är lägre i Sverige än i andra länder. Jag måste säga att det var en fantastisk förklaring. Borgerliga regeringar var stor orsak till att tillväxten minskat, och åtstrammingsåtgärder har minskat tillväxten, hävdade Tommy Franzén. Det går ju fullständigt på kors mot all annan kritik som har riktats mot den politik som fördes under den borgerliga regeringsperioden. Vi lånade. Svensk ekonomi likviderades enormt genom en mycket kraftig upplåning i utlandet. Denna används till att rationalisera industrin, genomföra världens mest ambitiösa sparprogram inom energiområdet, höja folkpensionerna mer än under någon liknande period, fördubbla anslagen till barnomsorgen. Nog fick låginkomsttagarna del av detta. Kritiken har alltid tidigare varit att vi gjorde fel när vi gjorde detta.

Vårt skatteförslag kommer också låginkomsttagarna till del. Jag sade att en försiktig bedömning visar ett engångslyft med 20 miljarder om man skulle sänka marginalskatterna. 10 miljarder skulle kunna användas till att lösa sjukvårds krisen och 10 miljarder skulle kunna användas till att höja reallönerna i Sverige. Det skulle, som sagt, alla människor tjäna ganska mycket på.

Jag blir litet konfunderad när Tommy Franzén talar om de borgerliga partiernas drastiska skattesänkningar. Vi i folkpartiet räknar oss som ett borgerligt parti, och jag skulle vilja se litet nyanser i uttrycks sättet eftersom vi ifrån annat håll kritiserats för att inte vilja sänka skatten.

Kommer ni nu att rösta bort den orättvisa jag tog upp? Jag fick ingen förklaring. Jag fick bara veta att ni hade röstat för fyra borgerliga reservationer tidigare.

Tommy Franzén sade att det ofta handlar om att välja mellan pest och kolera. Men vilket är det nu då? Det handlar om att ta bort denna orättvisa som drabbar människor med mycket låg pension, en liten livränta, men inte någon annan. Är detta pest eller kolera?

Nej, Tommy Franzén, låt det kommunistiska fingret vingla i väg till nej-knappen när vi skall rösta om reservation 21.

Anf. 8 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Jag vill börja med frågan om bruttolönerna. Det är dock förvisso drygt tio år sedan vi kunde säga att vi hade världens högsta löner. I dag ligger vi väsentligt lägre, om vi inte skall jämföra oss med u-länder, och jag antar att det inte är detta Bo Lundgren är ute efter.

Om vi jämför med tjugotalet OECD-länder finner vi att vi under den senaste tioårsperioden gått ifrån en tätposition till att nu ligga någonstans på 16:e eller 17:e plats.

Jag vill påstå att det är fel som Bo Lundgren säger att vi har världens högsta bruttolöner. Det stämmer inte om vi jämför oss med jämförbara kapitalistiska länder.

När jag talar om att vi skall minska skatten på arbetsinkomster utgår jag ifrån framför allt vårt förslag om att ersätta huvudparten av den kommunala beskattningen med en skatt i produktionsledet. Det innebär, om man inte vidtar några andra åtgärder, att man får en lägre beskattning av arbetsinkomster.

Men jag vill stanna där. Man bör inte generellt ha lägre beskattning av kapitalinkomster och liknande som i dag läggs ovanpå övrig inkomst, utan det är arbetsinkomster som skall ges denna lägre skatt. Därmed inte sagt att denna skattesänkning skall få genomslag rakt igenom. Jag tycker inte det finns skäl att sänka skatten för en generaldirektör som har 125 000 kr. i månaden. Han har mer än tillräckligt netto ändå.

För flertalet inkomsttagare är kommunalskatten den betungande delen. Det är naturligtvis viktigt att man får ned den. Men detta är inte lika intressant. Både moderater och folkpartister talar om skattesystem som i stort sett är proportionella även för den statliga delen.

Beträffande åtstramningen, Kjell Johansson, är det faktiskt så att det är devalveringar och åtstramningar i ekonomin som lett till den lönedepressning som är huvudorsaken till att ekonomin stagnerat. Det får jag återkomma till i en senare replik.

Anf. 9 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Jag sade att vi hade världens högsta bruttolöner men också så höga skatter att vi i jämförelse med andra industriländer har den lägsta nettolönen trots förutsättningen att ligga bättre till. Vi har en betydligt större skattekil som drivs in när det gäller den totala arbetsersättningen. Jag talar alltså inte om lönen, utan om den totala arbetsersättningen, det som blir kvar efter skatter och avgifter.

Det är märkligt att se hur vpk lägger upp sin skattepolitik. Kommunalskatten skall bort, och produktionen skall betala. Vad innebär det? Vem skall betala produktionsskatten? Det är konsumenterna i form av högre priser eller löntagarna i form av lägre löner, eller möjligen en kombination. Till syvende og sidst får hushållen betala skatten. Men det är inte mycket att diskutera. Vpk:s skattepolitik är orealistisk och grundad på felaktiga analyser.

Anf. 10 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag skall inte fortsätta detta meningsutbyte. Jag vill bara ställa en fråga. Om det är lönedepressningarna som fått ekonomin att stagnera, hur kunde då ekonomin stagnera som den gjorde 1977 och framåt, efter det att vi hade haft tre år med de högsta lönehöjningarna någonsin i detta land? Hur kunde den då inte bara stagnera, utan praktiskt taget få tvärstopp?

Slutligen, Tommy Franzén, hur blir det med reservation 21? Kan vi inte få ett löfte om att fingrarna vinglar iväg till rätt knapp?

Anf. 11 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Jag kan lova Kjell Johansson att vi inte alls skall vingla. Kjell Johansson får stå där med rumpan bak för sig själv och sitt parti när det gäller reservation 21.

Till Bo Lundgren: Den statistik som finns för OECD-länderna gäller bruttolöner, alltså inte nettolöner eller reallöner. Det är där vi har landat, från att i mitten av 1970-talet ha legat i toppen till att ligga strax över botten. Det är ett faktum.

Om man vill vara realist skall man inte påstå att det var det höga kostnadsläget för exportindustrin som framtvungade devalveringarna. Möjliggen hade man det med i bilden, men man ville också minska konsumtionen av importvaror, vilket jag tror var en större anledning till devalveringarna.

Man kan inte gärna påstå att lönekostnadsläget för den svenska exportindustrin är speciellt högt. De exportintensiva företagen, Atlas Copco och alla de andra, har ungefär 6 % i lönekostnader. Det är inte speciellt högt. Detta bottnar i att man gjort enorma robotiseringar och rationaliseringar i dessa företag och därigenom fått ner lönekostnadsandelen.

Jag tycker inte vi skall använda ord som "felaktiga analyser". Jag tycker vi skall tala om att vi har olika analyser och kommer fram till olika resultat. Utgångspunkten är vad man vill uppnå och i viss mån vad man verkligen vill se som orsaker till olika skeenden i ekonomin.

Sedan kan man inte komma ifrån att tillväxten har minskat. Tillväxten i ekonomin är mycket sämre i Sverige än i jämförbara länder. Man måste se på de reallöneminskningar som skedde efter åren 1973-74 - jag håller med Kjell Johansson - då det var betydande löneökningar och även en kraftig ökning av reallönerna. Men därefter vidtogs faktiskt åtgärder för att drastiskt nedbringa löneandelen.

Det visar sig också att i mitten av 70-talet låg löneandelen av produktionsvärdet på ungefär 85 %, medan den i dag ligger på 66, 67 eller 68 %. Det är naturligtvis en effekt av lönedepressningen, som har lett till reallönesänkningar och därigenom också minskat konsumtionsutrymmet för stora delar av befolkningen i vårt land.

Anf. 12 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande 25 behandlas, som vi har hört, många motioner från den allmänna motionstiden. En del av dem rör frågor som är under ett intensivt utredningsarbete, 53 - inte 55 - reservationer har fogats till detta betänkande.

Utredningen om reformerad inkomstbeskattning arbetar för högtryck, vill jag påstå. Jag tycker därför det är naturligt att vi i utskottsmajoriteten hänvisar till utredningsarbetet.

Det har varit god sed i Sveriges riksdag att när ett utredningsarbete pågår, så avvaktar vi med ställningstaganden i större frågor. Jag förstår inte riktigt Kjell Johansson, som verkar så förgrymmad över detta. Är Kjell Johansson kanske avundsjuk för att han inte är med i utredningen? Det är en fundering som man får när man hör honom.

Men låt mig få säga något allmänt om vårt skattesystem.

Skatterna i vårt land har i takt med den sociala utvecklingen kommit att

spela en viktig roll som fördelningspolitiskt instrument. Det har skett på två sätt.

Dels har skatteinkomsterna i hög grad använts för att finansiera offentliga utgifter som på olika sätt syftat till att påverka fördelningen av inkomster och välfärd.

Dels har skatteuttaget i viss utsträckning skett för att ändra inkomst- och förmögenhetsfördelningen. Tanken är att skatten skall tas ut efter bärkraft. Detta har främst kommit till uttryck i att inkomstskatten gjorts progressiv, dvs. den tas ut med högre andel vid stigande inkomster. Även skatt på förmögenheter, arv och gåvor skall ses som ett uttryck för bärkraftsprincipen.

Den första aspekten på skattesystemet är den fördelningspolitiska rollen – finansieringen av det offentliga välfärdssystemet. Denna aspekt är den avgjort mest betydelsefulla. Så gott som hela den sociala välfärden i vårt land är kostnadsfri eller prissatt efter socialt betingade beslutsregler. Sjukvård, äldreomsorg, barnomsorg, skola, omfattande transfereringar till utsatta grupper samt trygghet vid sjukdom och vid arbetslöshet m. m. finansieras med skatter. För en rättvis fördelning är det avgörande att vi förmår att upprätthålla och finansiera denna verksamhet utan att låna ihop till den. Trygghet kan inte byggas på lån, det vet vi av bitter erfarenhet. Detta borde Bo Lundgren, Stig Josefson och Kjell Johansson också ha lärt sig. Men här skiljer vi oss åt.

I diskussionen om skatternas roll i fördelningspolitiken har intresset i hög grad koncentrerats till den progressiva delen av inkomstbeskattningen. Det är i och för sig riktigt att den progressiva inkomstskatten – om den verkligen fungerar på rätt sätt – jämnar ut fördelningen av inkomster. I viss utsträckning gäller det också fördelningen av förmögenheter. Men det finns andra faktorer som ger den progressiva inkomstskatten en väsentligt beskedligare roll i fördelningen av den totala välfärden än dess roll i skattedebatten.

Fru talman! Målen för skattesystemet skall vara:

Det skall finansiera de offentliga utgifterna.

Det skall bidra till en utjämning av levnadsstandarden både genom att finansiera det offentliga välfärdssystemet och genom att skatt tas ut efter bärkraft. Det skall bidra till en gynnsam ekonomisk utveckling genom att stimulera arbete, företagande och sparande.

En reform av inkomstskatten bör, enligt oss socialdemokrater, byggas på följande fem principer:

Lägre skattesatser.

Begränsning av avdragen.

Enhetlig och mera rättvis kapitalbeskattning.

Enklare regler.

Ansvarsfull finansiering.

Låt mig konstatera att vi under 1980-talet har genomfört en rad reformer i syfte att förbättra och förenkla inkomstbeskattningen. Dessa reformer har också inneburit *betydande* skattelättnader, och det tycker jag att ni på den borgerliga sidan skulle kunna ge oss ett litet erkännande för i en sådan här viktig debatt.

Jag kan konstatera att de tre borgerliga partierna är mycket oeniga när det gäller den framtida inkomstbeskattningen. Trots denna oenighet, fru talman, hoppas jag att vi i skatteutredningen skall kunna få en bred enighet för ett bra framtida skattesystem. Här värmde orden i Stig Josefsons och Tommy Franzéns anföranden. De tyder på att vi skall kunna få en bred majoritet härvidlag så småningom.

Får jag säga något om skatteskalorna. Först och främst vill jag understryka att vi kommer att presentera skatteskalorna under 1989.

Moderaterna presenterar i sin motion en egen skatteskala.

Folkpartiet har, som vi hört, yrkat på en minskning av grundbeloppet, och centern begär beslut om högst 70 % marginalskatt.

De som har läst betänkandet noga har kunnat konstatera att när det gäller både inriktningen av skattepolitiken och skatteskalorna finns det reservationer som inte är gemensamma för de borgerliga partierna.

Vi i utskottsmajoriteten anser att de förslag om betydande skattesänkningar som förts fram i olika motioner är för tidigt väckta med tanke på det utredningsarbete som pågår.

Några ord om underskottsavdragen. Värdet av ett underskottsavdrag är i princip begränsat till 50 %. Den begränsade kvittningsrätt som tidigare fanns mellan villaunderskott och kapitalinkomst slopas helt vid 1989 års taxering.

Jag vill erinra om att underskottsavdragens skattemässiga behandling utreds av företagsskattekommittén.

När det gäller utgiftsräntor för villor och sommarstugor så utreds frågan av inkomstskatteutredningen.

Till Stig Josefson och Tommy Franzén vill jag säga att frågan om momsen på mat har varit föremål för åtminstone två utredningar, där en stor majoritet kommit fram till att det skulle skapa krångel och byråkrati att differentiera momsen på mat. Vi anser att det finns bättre instrument för att tillgodose barnfamiljernas och de lägre inkomsttagarnas intressen.

Fru talman! Förmögenhetsbeskattningen är föremål för utredning både i finansdepartementet och i inkomstskatteutredningen. Vi skall se över förmögenhetsskatten med avseende på eventuell särbeskattning, skatternas bas, nivån på skatteuttaget m. m.

Pensionärernas skatteförhållanden tas upp i flera motioner. Beträffande det extra avdraget vid pension pågår det ett arbete för att finna en lösning på problemet med de nuvarande marginalskatteeffekterna för vissa folkpensionärer med låg pension. Regeringen avser att så snart man funnit en bra lösning återkomma med förslag till åtgärder, som skall avhjälpa de negativa effekterna av den nuvarande ordningen.

Fru talman! Jag hoppas verkligen att man i regeringskansliet skall skynda på detta viktiga arbete.

Några ord om barnpensionerna. Vissa motionärer pekar på att det är oacceptabelt att barnens inkomster vid sidan om pensionen resp. bidragsförskottet eller underhållsbidraget blir olika beskattade. Jag vill erinra om att pensionsberedningen nyligen i ett delbetänkande föreslagit vissa förbättringar av barnpensionerna. De skall utbetalas under längre tid och med högre belopp än i dag. Vidare har man föreslagit att skattereglerna inte skall ändras. Detta var, fru talman, ett enigt betänkande!

Beskattningen av naturaförmåner engagerar många av kammarens ledamöter.

Lena Öhrsvik har i motion Sk424 tagit upp frågan om homosexuella sambors möjligheter att utnyttja företagets rescförmån. På den punkten har utskottet ansett sig kunna tillmötesgå motionären och faktiskt gått en liten bit längre. Utskottet föreslår att lagstiftningen ändras omedelbart med verkan fr. o. m. den 1 maj 1988 och skall tillämpas från 1989 års taxering. Rent tekniskt bör ändringen ske genom att lagen (1987:813) om homosexuella sambor kompletteras med ifrågavarande bestämmelse i kommunalskattelagen. Därmed är motionens syfte väl tillgodosett.

I en motion begärs ändring av bestämmelserna om förmånsbeskattning av fri kost och logi för sådana som har volontärtjänstgöring eller ämnar söka sådan. Utskottet anser att i den mån verksamheten åtnjuter samhällets stöd, bör detta av principiella och praktiska skäl utformas på annat sätt än som undantag i beskattningen. Utskottet hänvisar också till 1986 års folkrörelseutredning som är under beredning i civildepartementet.

Olikheterna i skattehänseende mellan arbetsgivares och arbetstagares medlemsavgifter är föremål för mycket tankemöda och har också lett till ett flertal motioner. Detta gäller även den skattereduktion där det krävs både att den slopas och att underlaget höjs.

Man skall inom ramen för skatteutredningens verksamhet göra en analys av de regler som gäller för medlemsavgifterna och skattereduktionen. I avvaktan på besked bör man enligt utskottets mening avstyrka samtliga berörda motioner.

På borgerligt håll har man svårigheter att förstå varför fackliga stipendier skall förmånsbehandlas i förhållande till andra. Detta är i viss mån förvånande, eftersom riksdagen under innevarande mandatperiod beslutat ersätta de tidigare provisoriska reglerna för berörda stipendier med permanenta sådana. Reglerna ansågs då fylla ett starkt behov, och missbruk hade inte kunnat konstateras. Utskottet har inte funnit att motionärerna på någon punkt visat att förhållandena ändrats och att riksdagen borde inta en annan ståndpunkt.

Fru talman! Jag måste få fråga samtliga mina borgerliga meddebattörer när det gäller schablonavdraget vid tjänst om ni verkligen står fast vid reservation 35?

I samband med införandet av den förenklade deklarationen bestämde vi här i riksdagen våren 1985 med verkan från 1987 års taxering att schablonavdraget under inkomst av tjänst skall vara 3 000 kr., inkl. kostnader för resor till och från arbetet.

Nu vill den samlade borgerligheten sänka detta schablonavdrag till 2 000 kr. Vid utskottets offentliga utfrågning förra veckan kunde jag konstatera att riksskatteverket m. fl. strök under vikten av att avdraget inte sänks som de borgerliga vill. Tog ni inget intryck av den utfrågningen? Många skulle inte kunna utnyttja den förenklade blanketten om er reservation gick igenom. Men ni är kanske inte intresserade av förenklingar!

När det gäller möjligheterna till avdrag för arbetsrum i den egna bostaden har reglerna varit mycket restriktiva. Vi tycker inte att man skall försöka hitta ytterligare avdragsbegränsningar på detta område. Man måste alltså, Stig

Josefson, göra en rimlig avvägning när det gäller att tillmötesgå era önskemål på det här området. Några motionärer pläderar för rätt till avdrag för gåvor och ideellt arbete. Bl. a. Kjell Johansson tog upp detta. Såväl principiella som praktiska kontrolltekniska skäl med gränsdragning mellan organisationer talar emot att riksdagen medverkar till avdragsrätt av den arten. Ideellt arbete bör enligt utskottets mening stödjas genom bidrag och inte genom skattelättnader.

Till sist något om skattefrihet för viss verksamhet.

Förslaget till skattebefrielse vid kottplöckning har motiverats med skogspolitiska skäl. Vi socialdemokrater tycker inte att skattebefrielse är det effektivaste sättet att komma till rätta med bristen på frö. För närvarande är tillgången på frön god i större delen av landet. Brist föreligger endast i fråga om tallfrön för svårförnygrade områden i Norrlands inland. Totalt sett kan allmänheten bara spela en marginell roll vid beståndsinsamlingen av skogsfrö i landet. Skogsvårdsstyrelserna, som svarar för hälften av plantleveranserna i landet, utnyttjar främst sin egen personal för insamling. På så sätt får man garantier för att resurser inte slösas på insamling i bestånd med dålig frökvalitet. Med hänsyn till de speciella förutsättningar som måste gälla för insamlingar och de begränsningar som naturligt nog finns, vore det fel att förespegla landsbygdsbefolkningen att det finns goda inkomster att göra på kottplöckning.

Att vi är emot dessa förslag beror på, att när vi nu sitter och gemensamt skall utreda det framtida skattesystemet, skall vi inte tillföra nya moment av skatteavdrag och skattebefrielse.

Fru talman! Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan på samtliga punkter utom mom. 22, där jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen 28. Jag yrkar avslag på alla de andra 52 reservationerna.

Anf. 13 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Jag har sedan i går kväll, när Jan Bergqvist meddelade att vi skulle få besked av socialdemokraterna, ivrigt väntat på vad Anita Johansson skulle säga. Det blev inget denna gång heller. Det enda Anita Johansson säger är att det skall bli avdragsbegränsningar. Det var ett av de mål man hade med skattereformen.

Jag har redovisat de direktiv som faktiskt finns till inkomstskatteutredningen, dvs. att det skall bli en begränsning och inga undantag för bostadsrätter. Detta slår hårt, höjer kostnaderna och leder till prisfall. Sedan säger Anita Johansson, fem månader före valet när människor skall rösta, att frågan har väckts för tidigt!

Är det meningen att inte ge besked i den här frågan till svenska folket så att de vet vad som kan hända om de röstar på socialdemokraterna den 18 september?

Trygghet får man inte genom lån, sade Anita Johansson. Nej, det är t. o. m. så att man genom lån får otrygghet i socialdemokraternas Sverige, trots att man bara har anpassat sig till nuvarande spelregler. Ni är beredda att bryta sönder enskilda hushålls ekonomi – det är alldeles uppenbart.

Beträffande schablonavdraget: Det är en förenklingsåtgärd, men det är en orättvis sådan. Vi borgerliga anser naturligtvis att det måste göras en

avvägning mellan orättvisor och förenklingsaspekter. Två personer med lika stora inkomster av tjänst, den ena med kostnader på 3 000 kr. och den andra utan några kostnader alls, betalar lika mycket i skatt trots att den som inte har några kostnader har mycket större bärkraft. Skillnaden i disponibel inkomst är 250 kr. i månaden, till fördel för den person som inga kostnader har. Det är inte skatt efter bärkraft, fast ni försöker göra gällande att ni bygger era skatteförslag på det.

Dessutom får inte heller egenföretagare eller pensionärer del av schablonavdraget. Även där finns det orättvisor – det är helt klart.

Anita Johansson säger sedan att det har genomförts betydande skattelättnader under socialdemokratins tid vid makten. Jag vet inte vad Anita Johansson menar. Sedan 1982 har skattetrycket i Sverige ökat från ungefär 50 % till drygt 56 %. 60–70 miljarder mer i skatt betalar vi nu än vi gjorde 1982. Hur kan man över huvud taget kalla den stora skattehöjningen en betydande skattelättnad? Det är helt orimligt. I stort sett hela tillväxten har gått till skattehöjningar.

Dessutom: När kommer ni att presentera skatteskalorna för 1989? När kommer vi att få ett enda litet besked från socialdemokraterna när det gäller avdragsbegränsningar, skatteskalor för 1989 etc.?

Anf. 14 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Fru talman! Anita Johansson sade att det värmdes när hon hörde mig och Stig Josefson. Då skulle jag kunna säga att det värmdes när jag hörde Anita Johansson räkna upp de fem punkter som socialdemokratin bygger sin skattepolitik på och säga att den progressiva skatten skall vara inkomstutjämnande och att man skall se till att den också blir det. Det är bra. Men tyvärr är det inte åt det hållet som socialdemokraterna har dragit hittills. Tvärtom har man medverkat till att minska progressiviteten i beskattningen ifrån en tredjedel till ungefär en åttondel. Men det är bra om det kommer att bli en förändring så att låginkomsttagarna får låg beskattning och höginkomsttagarna får hög beskattning och att detta också blir något reellt och inte bara något teoretiskt.

Det förutsätter också en del beträffande begränsningar av avdragen, som Anita Johansson tog upp. Jag utgår ifrån att det inte blir någon typ av begränsningar av avdragen så att de människor i arbetarklassen i storstadsområden och i tätorter som skaffat sig ett eget hem samt alla de som är tvingade att bo i eget hem, därför att det i vissa delar av landet inte finns något flerfamiljsboende att välja på, hamnar i en sådan situation att de behöver kliva ifrån sitt egna hem. Om man slopar avdragen helt och inte kompenserar på något sätt, är jag inte orolig för att höginkomsttagarna behöver flytta ifrån sina hem. Problemet gäller att slå vakt om det stora folkflertalet. Då tror jag det är viktigt att finna sådana former att vi klarar de vanliga inkomsttagarna när det gäller deras boende i eget hem och fritidshus.

Vpk har på den punkten lagt fram ett förslag som utan tvivel är det mest lämpliga. Folkpartiets stora skatteexpert, professor Gustav Lindencrona, sade t. o. m. i utredningen att man rimligen bör ta bort räntekostnaderna för lånen från skattesystemet och i stället subventionera på lånesidan, vilket alltså betyder att vi med vårt förslag är i gott sällskap.

Beträffande matmomsen vill jag inte påstå att det är två utredningar som har sett på den frågan. Det är en utredning som har specialiserat sig på frågan om matmomsen. Men den stora majoriteten där utgick från förutbestämda uppfattningar om att det skulle vara krångligt och felaktigt. I dag har i varje fall en av ledamöterna i den utredningen ändrat uppfattning i frågan.

Anf. 15 STIG JOSEFSON (c) replik:

Fru talman! I momsutredningen var det inte ett så kategoriskt nej till förslaget som Anita Johansson säger. Där diskuterades olika alternativ. Bl. a. sades det att om man vill ta bort en del av momsens fördyrande inverkan, är den enklaste vägen att göra en återbetalning via livsmedelssubventionerna – det skall vi inte glömma bort. Det sades samtidigt att det sker en utveckling inom handeln och att mycket tyder på att det blir betydligt enklare att göra kontroller i framtiden. Det har skett en betydande förändring från 1982 fram till i dag. En del av de hinder som fanns då har alltså försvunnit.

Vi har dessutom fått en situation där det ständigt är stark kritik mot de höga livsmedelspriserna, där staten tar in mer i skatt än vad det kostar att producera och vad jordbrukarna får ut. Då tycker jag att Anita Johansson borde inse att situationen i längden är ohållbar.

Anita Johansson tar upp frågan om de borgerliga partiernas oenighet. Jag är litet förvånad över det. Jag trodde faktiskt att socialdemokraterna var medvetna om att det fanns tre borgerliga partier och att vi är självständiga partier som har våra olika uppfattningar. T. o. m. när vi uttalar oss för att försöka lösa skattefrågan i samförstånd och har stort underlag för det ställningstagandet, åberopar man splittringen inom de borgerliga partierna. Man borde i stället hälsa med tillfredsställelse att vi inte här är låsta i en bestämd enig uppfattning utan att det finns större förutsättningar för att kunna diskutera fram ett gemensamt förslag som kan bli bestående.

I presentationen av förslag till nya grundsatser i ett socialdemokratiskt skattesystem saknar jag ordet "rättvisa". Det är kanske detta som man har hållit på att plocka bort. Det är kanske därför som vi i dag får ganska många förslag som ger mycket olika effekt för enskilda inkomsttagare.

Det var intressant att höra att socialdemokraterna kommer att presentera ett eget skatteförslag för 1989. Men varför finns inte det förslaget i dag och nu, så att vi kan diskutera det i samband med att de andra förslagen har presenterats? Anser verkligen Anita Johansson att reglerna om barnpension är bra som de är? Anser Anita Johansson att reglerna om extra avdrag för pensionärerna också är bra? Har ni inte för avsikt att där komma med något förslag? Finansministern antydde ju häromdagen att det möjligen kommer ett förslag under vårriksdagen. Har man kastat bort det förslaget och tänkt låta den orättvisa bestå som ibland kan ge en marginaleffekt på mer än 100 %?

Anf. 16 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Anita Johansson undrar om jag var avundsjuk för att jag inte är med i utredningen. Nej, det är jag inte, och förklaringen är ganska enkel. Det tillsattes två utredningar samtidigt. Den ena kallas Reformerad inkomst-

beskattning – RINK. Den andra heter Kommittén för indirekta skatter – KIS. Och jag är en "KIS", så jag är med och utreder. Vilken av dessa utredningar som har fått det bredaste utredningsuppdraget skulle jag kunna diskutera med Anita Johansson, men det gör jag inte. Men jag är alltså inte avundsjuk för att jag inte har fått ensamrätt inom folkpartiet på att utreda skatterna.

Det var ett ganska fattigt besked som Anita Johansson gav om hur socialdemokratin vill att det framtida skattesystemet skall se ut. Några allmänna formuleringar – jag tror att de flesta har varit standardformuleringar i budgetpropositionerna sedan de borgerliga regeringsåren – är inte mycket att komma med. Men om inte utskottets ordförande Jan Bergqvist kunde ge något besked om vad ni socialdemokrater vill på skatteområdet, kan man möjligen inte begära att Anita Johansson skall kunna svara på detta. Om det handlar om dessa betydande skattelättnader, skulle jag bli lika överraskad som Bo Lundgren. Jag skall inte ta upp detta, men överraskningen var som sagt stor.

Det pågår ett arbete inom regeringskansliet för att se över det extra avdraget, kunde Anita Johansson meddela. Det var ju roligt. Detta har riksdagen nämligen beslutat om – ett beslut som gick emot socialdemokraterna här i kammaren. Det var ju en reservation som gick igenom, eftersom ypk-ledamöternas fingrar för en gångs skull vinglade åt rätt håll. Jag vill i detta sammanhang ställa ytterligare en fråga: Kommer ni att undanröja denna fullständigt orimligt orättvisa behandling av pensionärer som har skadats i arbetslivet och som i dag uppbär en livränta?

Ni talar så väl om pensionärerna, som har byggt upp detta samhälle. Inte har väl de pensionärer som har fått en arbetsskada och kanske blivit invaliderade i mindre mån bidragit till att bygga upp vårt samhälle? Har de dessutom drabbats genom att få en så låg pension att de tillhör dem som här de absolut lägsta pensionerna, är det väl orimligt att de skall drabbas av en skatt som ingen annan drabbas av.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 17 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren sade att det är en myt att det går bra för Sverige. Jag tycker att Bo Lundgren nästan borde skämmas över att säga någonting sådant. Folk vallfärdar faktiskt hit från många andra länder för att studera hur den socialdemokratiska regeringen har burit sig åt för att utveckla välfärden och samtidigt har städat undan i ekonomin efter de sex borgerliga åren. Bo Lundgren.

Jag är mycket väl medveten om att det är fråga om tre borgerliga partier, Stig Josefson. Detta fick vi inte minst bittert erfara under de borgerliga åren. Det skulle vara bra. Stig Josefson, om väljarna fick besked om hur det vid en eventuell borgerlig regering blir med momsens på maten, det som numera är en av centerns hjärtefrågor.

När det gäller pensionärernas extra avdrag sade jag i mitt anförande. Stig Josefson, att jag hoppas och kommer att verka för att denna fråga snarast

löses i finansdepartementet. Det var för resten trevligt, herr talman, att Kjell Johansson är en "KIS". Jag trodde att den här kisen hade vaknat en aning på fel sida i morse – det lät så vid hans inledningsanförande i dag.

Herr talman! Jag måste få citera litet grand ur skattekommittén, där bl. a. Bo Lundgren är ledamot: "Syftet med översynen av skattesystemet är att åstadkomma ett mera rättvist och ett enkelt skattesystem som i förhållande till dagens innebär lägre skattesatser för den statliga inkomstskatten, en breddad skattebas genom minskade avdragsmöjligheter samt en mer enhetlig kapitalbeskattning som stimulerar till ökat sparande och minskad skuldsättning." Det är ju dessa frågor som vi arbetar med, Bo Lundgren. Tar Bo Lundgren i dagens debatt avstånd från dessa direktiv?

Anf. 18 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! År 1979 svarade alla riksdagspartier på frågan om de ville lova att bibehålla den fulla rätten till avdrag för bostadsräntor. Det är bara två partier som har hållit vad de då lovade. Det är vpk, som ville begränsa avdragsrätten, och det är vi moderater, som ville bibehålla den fulla avdragsrätten.

Det Anita Johansson, i vart fall indirekt, nu antyder är att socialdemokraterna tänker gå vidare, att göra ytterligare begränsningar i avdragsrätten utan undantag för bostadsrättsinnehavare och småhusägare. Detta kommer att skapa ekonomiska problem för miljoner svenska hushåll. De kommer att få kostnadshöjningar och få uppleva prisfall på bostadsrätten eller småhuset, som kan variera beroende på hur stora kostnadsökningarna blir, eftersom detta naturligtvis har ett samband. Prisfallet kan leda till att man tappar den säkerhet man egentligen hade för sina lån, varför bankerna kan kräva ytterligare pant, som man kanske inte kan ställa upp med och därmed löper risk för exekutiv auktion och mycket annat. Detta blir följden.

Anita Johansson säger vidare att det sitter en utredning och arbetar. Det är korrekt. Men det är finansministern som har skrivit, och föredragit för regeringen, de direktiv som föreligger. Det är en intressant utredning. Den sysslar också med att se över möjligheterna att sänka skattesatsen. Jag kan redan nu avslöja att jag om det skulle komma förslag om begränsning av avdragsrätten kommer att reservera mig. Som bekant finns denna rätt för alla ledamöter i statliga utredningar. Jag vill återigen be att socialdemokraten Anita Johansson för väljarnas, människornas, skull här faktiskt redovisar vilken syn socialdemokraterna har när det gäller avdragsbegränsningen. Hur stor kommer avdragsbegränsningen att bli? Vilken arbetsinriktning har ni?

Anita Johansson tycker att jag borde skämmas för att jag ifrågasatte att det går bra för Sverige. Jag tror att jag sade att det går förhållandevis bra för Sverige men att det är illa att det inte går bättre, att vi inte utnyttjar alla de fördelar vi har. Sverige halkar ju efter andra länder. Med våra förutsättningar borde vi snarare kunna ha minst lika hög standardtillväxt som andra länder. Jag vet inte vad det är som man vallfärdar hit för att studera. Skall det vara den tillväxt vi har, som är lägre än i andra industriländer, den sjukvårdskris vi upplever eller de offentliga monopol som är så förödande för personal och patienter på sjukvårdsområdet? Är det möjligen sådant som Anita Johansson avser?

Anf. 19 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Det finns en del frågeställningar som jag måste ta upp med Anita Johansson och som inte berördes i hennes inledningsanförande.

Den ena är varför socialdemokraterna är så måna om att inte öka skattereduktionen för fackföreningsavgifter. Sedan detta beslut fattades för sex år sedan har ju konsumentpriserna ökat med ungefär 30 %. Likaså har fackföreningsavgifterna ökat. När man lade fast grunden för detta avdrag sade man ju att reduktionen skulle vara 40 % av en genomsnittligt beräknad fackföreningsavgift, där avgifter för A-kassan och en del annat skulle räknas bort. Man sade att 40 % av 1 200 kr. skulle vara maximalt belopp. I dag har ju den genomsnittliga fackföreningsavgiften per år kommit att bli väsentligt högre än 1 200 kr. Vi har föreslagit att beloppet skall vara 1 600 kr., vilket innebär att man får ytterligare reduktion för fackföreningsavgiften. Detta är inte en fråga som man kan avfärda genom att bara hänvisa till inkomstskatteutredningen. Det som har hänt under de senare åren är ju realiteter. Eftersom ni nu hänvisar till utredningen, undrar jag: Har man för avsikt att där göra någon annan typ av förändring? Är man inte beredd att låta de fackföreningsanslutna få denna typ av skattereduktion? Vad är man ute efter?

Vi menar att det belopp som sattes som gräns 1982 bör räknas upp. Man kan inte i dag hålla fast rätten till avdrag vid samma belopp som då.

När det gäller pensionsförsäkringar har vi föreslagit att man skall ytterligare begränsa avdragsrätten för premier till de privata pensionsförsäkringarna. I dag är avdraget begränsat till ett basbelopp, men de som har tillräckligt stora inkomster – synnerligen stora inkomster, dvs. de som verkligen har anledning att köpa extra pensionsförsäkring – kan få göra avdrag ända upp till två basbelopp. Jag tycker inte att detta stämmer överens med en sund och vettig rättvisepolitik och en riktig fördelningspolitik. Det vore riktigare, menar jag, att sänka avdragsrätten för pensionsförsäkringspremier till ett halvt basbelopp och i så fall maximera det till detta belopp och inte tillåta avdrag på upp till två basbelopp för dem som har tillräckligt höga inkomster.

När det slutligen gäller förmögenhetsbeskattningen så fick vi inte heller på den punkten höra någon kommentar. Varför är socialdemokraterna motståndare till att ta ut en engångsskatt på stora förmögenheter, när vi vet att innehavare av stora förmögenheter de senaste tio tolv åren har fått dra åt sig mellan 500 och 600 miljarder kronor av pengar som huvudsakligen kommer från lönearbete och liknande? Varför är ni inte beredda att ta ut en engångsskatt för att ta in i vart fall en del av denna enorma förmögenhet?

Anf. 20 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Anita Johansson ändrar sig nu till att jag möjligen har vaknat på fel sida. Jag vet inte om jag brukar vakna på någon sida. Jag stiger upp på morgonen och framåt förmiddagen så vaknar jag.

När det gäller avdragsrätt för gåvor till ideella organisationer så har folkpartiet krävt att man skall få göra avdrag för gåvor till biståndsarbete. Hur det, som Anita Johansson säger, i stället skall kunna utformas som ett bidrag förstår jag inte riktigt – varken i vaket eller yrvaket tillstånd.

Jag noterar att Anita Johansson inte vill ta upp något resonemang om skatteutskottets självständighet. Det är beklagligt. Ett sådant resonemang skulle vi verkligen behöva ha. Jag tycker att det nu krävs en omprövning – inte minst för att hävda riksdagens anseende.

Jag fick inte heller något svar på frågan hur det blir med rättvisan för de pensionärer som har skadat sig i arbetslivet och som nu får en liten livränta och har mycket låg pension.

Anita Johansson ställer här frågor om momsens på mat och om en hel del annat, men hon vill över huvud taget inte ge något besked om var socialdemokraterna står i skattefrågorna och vad svenska folket kan vänta sig efter valet, om socialdemokraterna då på nytt kommer tillbaka. Jag tycker att det är högst otillfredsställande.

Slutligen, herr talman, var det så att man i en tidigare replik tog upp avdragsrätten. Eftersom jag inte vill bli den förste som vår nye talman "klubbar ner" för att ha riktat repliken åt fel håll, så tvingas jag avstå från att svara på den utmaningen.

Anf. 21 STIG JOSEFSON (c) replik:

Herr talman! När Anita Johansson talar om hur bra det går för Sverige, vill jag säga att det med tanke på högkonjunkturen hade varit märkligt om situationen inte hade förbättrats i Sverige. Jag vet inte om Anita Johansson har lyssnat på finansministern när han gett uttryck för den oro han känt inför avtalsrörelsen. När finansministern nu ser på resultatet av avtalsrörelsen, kan han förmodligen inte känna sig helt lugn inför utvecklingen. Det är framför allt kostnadsutvecklingen i vårt land i jämförelse med förhållandena i våra konkurrentländer som är oroande. Jag tror att det kan vara på sin plats att något dämpa skrytet om hur bra det går för Sverige. Detsamma gäller kritiken mot de borgerliga regeringsåren. Det står väl klart att grunden var lagd av den socialdemokratiska regeringen redan under åren 1975–1976 till de besvärliga år som följde.

Anita Johansson kräver att de borgerliga partierna skall presentera ett gemensamt förslag om hur en regeringspolitik skall utformas. När får vi se ett gemensamt förslag från socialdemokraterna och vpk? Socialdemokraterna har ju ingen egen majoritet utan får söka stöd från än det ena, än det andra hållet. Jag tycker att man skall vara medveten om den roll man själv har. Valet är till för att väljarna skall få säga sin mening och visa sina sympatier för de olika partierna. Då är det självklart att partierna skall gå ut och presentera sina idéer och förslag. Sedan får vi se vad väljarna säger. Först därefter får man ta upp frågan om hur regeringen skall se ut i framtiden.

När kommer förslaget om inkomstskatteregler för 1989, Anita Johansson? Kommer det en månad före valet, eller när kan vi räkna med att få se det? Det kunde vara intressant att få veta.

Centern har presenterat sin syn på den framtida skattepolitiken. Vi har presenterat vår syn på vilka åtgärder vi vill vidta inför 1989. Jag tycker att det borde vara självklart för socialdemokraterna att också de på ett tidigt stadium måste presentera sin syn på skattepolitiken, åtminstone för 1989. När får vi besked?

Anf. 22 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Om vi skall minska avdraget för olika boendekostnader, Bo Lundgren, så har vi socialdemokrater sagt att de berörda människorna då skall kompenseras på annat sätt. Bo Lundgren kan vara helt lugn för att vi socialdemokrater sörjer för de breda lagren i samhället.

Kjell Johansson! Det är synd att Kjell Johansson inte har varit mer än snart sex år i riksdagen. Kjell Johansson hade varit en erfarenhet rikare, om han hade varit ledamot i utskottet under den borgerliga regeringstiden. Men den diskussionen kanske vi skall ta vid ett annat tillfälle.

Tommy Franzén! Jag håller med om att justeringen av skattereduktionen för fackföreningsavgifter har släpat efter, men jag hoppas att vi tillsammans i utredningen skall kunna rätta till det. Det är för mig en mycket viktig fråga.

Jag förstår, herr talman, att ni från borgerligt håll undviker att diskutera den viktiga frågan om schablonavdraget, det avdrag som ni vill sänka från 3 000 till 2 000 kr. Som vi har hört i debatten saknäs det inte fantasi på borgerligt håll när det gäller alla andra avdrag. Extra avdrag, extra avdrag för pensionärer, beskattningen av vissa naturaförmåner, kottplockning, förslagsverksamhet – listan över förslag skulle kunna göras mycket lång, herr talman, men när det gäller att få ett enkelt och rättvist skattesystem, så att många människor skall kunna använda den förenklade deklarationsblanketten, då ställer ni inte upp.

Jag måste få återge vad riksskatteverkets generaldirektör Lennart Nilsson sade om en sänkning av schablonavdraget vid utskottets utfrågning: Åtminstone i storstäderna överskrider resekostnaderna nivån 2 000. Busskorten i Stockholm ligger visst på 2 200 kr. och än högre i Göteborg. Eftersom en mycket stor andel av invånarna i storstäderna använder sig av den förenklade självdeklarationsblanketten, kan man konstatera att en rätt stor del av finessen med den förenklade deklarationsblanketten skulle försvinna. Sett ur den synpunkten borde man snarare öka schablonavdraget.

Detta är en fråga som ni undviker att diskutera.

Andre vice talmannen anmälde att Bo Lundgren, Stig Josefson och Kjell Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 23 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skall i detta inlägg ta upp de delar av betänkandet om inkomstskatter som Stig Josefson inte berört i sitt anförande. Av tidsskäl kommer jag att begränsa mig till de 13 områden på vilka vi har avvikande meningar, även om det finns mycket övrigt att kommentera. Min placering på talarlistan gör att jag inte kunde delta i det intressanta replikskifte som ägde rum nyss. Det är intressant att notera att Anita Johansson då svarade Stig Josefson på några av de frågor som jag nu skall ta upp.

Trots att våra förslag avvisas genom utskottets skrivning med hänvisning till utredning osv., envisas vi med att kräva beslut av riksdagen här och nu för att ge någon klarhet i dessa frågor till allmänheten och även till utredningen.

Den första frågan gäller beskattningen av bilförmån för bilförsäljare m. m. Eftersom en bilförsäljare alltid måste inneha senaste modellen av det märke

som han representerar väljer han inte bil efter samma förutsättningar som andra. Vi anser därför att det är viktigt att bilförsäljarna kan få jämkning av förmånsbeloppet och en enhetlig bedömning över hela landet.

Den fråga som varit föremål för den största diskussionen i utskottet gäller huruvida kottplockning skall jämföras med bär och svamp, så att inkomster upp till 5 000 kr. skall befrias från skatt. Kottplockningen är mycket viktig för att tillgodose skogsbrukets behov av frön. I går debatterades skogsnäringen här i kammaren, och då framhölls betydelsen av en god försörjning med skogsråvara. Skattebefrielse är ett litet bidrag för att åstadkomma detta. Fröbristen är stor framför allt i Norrlands inland, och för att tillgodose behovet är det viktigt att de enskilda som bor i berörda områden och som har kunskaper om hur plockningen skall gå till också stimuleras att göra en sådan insats. Ett bra kottår kanske bara inträffar vart tionde år. Det är alltså ingen verksamhet man kan försörja sig på, utan en synnerligen tillfällig inkomst. Det är då nödvändigt att mobilisera alla goda krafter att ställa upp just då tillgången är stor. En skattebefrielse har här en mycket stor psykologisk betydelse – kanske mer än en ekonomisk.

Vi anser att det är viktigt att ta vara på all den kreativitet och uppfinningsrikedom som finns ute på våra arbetsplatser. Många av de innovationer som tillkommit på detta sätt har fått mycket stor ekonomisk betydelse. Ändå är förslagsverksamheten i Sverige – internationellt sett – av ganska liten omfattning. En av orsakerna torde vara att hela inkomsten av förslagsverksamheten tas upp till beskattning under ett år och därmed drabbas av stora marginaleffekter. Enligt vår mening borde ersättningen kunna delas upp på en treårsperiod. Utskottsmajoritetens argument, att en marginskattesänkning skulle undanröja detta hinder, är i och för sig riktigt. I dagens läge vet vi emellertid inte vad den sittande inkomstskatteutredningen kommer att föreslå. Därför anser vi det viktigt att nu fatta beslut om en fördelning av inkomsterna från förslagsverksamheten över en treårsperiod.

Reservation nr 30 tar upp ett mycket aktuellt och angeläget ämne. Det gäller hemvårdsbidraget. Ingen har väl kunnat undgå att ta del i debatten om krisen inom vården. Problemen kommer att bli större i framtiden med tanke på att antalet människor över 80 år kommer att öka med mer än 100 000 fram till år 2000. Antalet människor i produktiv ålder kommer att vara otillräckligt för att ge dessa gamla stöd och hjälp. Det är viktigt att ta vara på *alla* mänskliga resurser för att hjälpa till – jag tänker då på anhöriga och inte minst på friska pensionärer som kan göra en insats. Hemvårdsbidraget utgör här ett incitament för att ta till vara den resurs som de äldre utgör. Om detta beskattas blir marginaleffekterna för pensionärerna ofta orimliga. Detta tillsammans med övriga marginaleffekter som drabbar pensionärer och som är föremål för översyn utgör ett effektivt hinder för att ta vara på pensionärernas hjälp. Vi i centern anser att riksdagen bör uttala som sin mening att hemvårdsbidraget inte skall beskattas för att ge vägledning till den proposition om äldreomsorgen som skall föreläggas senare i vår.

När det gäller schablonavdraget, Anita Johansson, var vi i centern från början emot höjningen till 3 000 kr. Vi ansåg då och vi anser fortfarande att strävan mot enkelhet måste vägas mot rättvisa. Pensionärer och egenföretagare får inget schablonavdrag. De som har långa arbetsresor missgynnas i

förhållande till dem som har små eller inga kostnader för resor. När vi nu föreslår en minskning av schablonavdraget till 2 000 kr. innebär detta att vi inte i fortsättningen kan acceptera en kraftig höjning av schablonavdraget som ytterligare skulle urholka reseavdragen. Detta är en mycket viktig regionalpolitisk fråga!

Det är faktiskt inte så att skattesystemet är till för skattemyndigheterna, Anita Johansson. Detta vill jag säga med hänsyn till Lennarts Nilssons uttalande på utfrågningen. Rättvisan är viktig.

När det gäller traktamenten finns ytterligare exempel på den olikformighet som råder på skatteområdet. I statlig och kommunal verksamhet får man ersättning för faktiska logikostnader utan någon diskussion om beskattningen. Den som i privat tjänst råkar betala sin hotellräkning själv och sedan får ut ersättning får inte avdrag för faktiska kostnader, medan den som fått hotellräkningen betald av arbetsgivaren inte möter detta problem. Detta är en oacceptabel orättvisa som riksdagen borde kunna undanröja omedelbart. Jag yrkar bifall till reservation nr 36.

Reglerna för avdrag för resa med bil till och från arbetet lämnar också mycket övrigt att önska när det gäller rättvisa och likformighet. Vi anser att också de fasta kostnaderna skall tas med vid beräkningen av avdragets storlek. Nu urholkas avdraget för varje år.

När bilen används i tjänsten bör man också ha rätt till avdrag för resan till och från arbetet. Man måste ju då helt enkelt ha bilen med sig. Det går inte annars. Kostnaderna har man ju oavsett hur många dagar bilen används i tjänsten. För att förhindra missbruk bör kravet dock vara att körsträckan inte sätts alltför kort – minst två mil per dag bör vara en rimlig avvägning.

Arbetslivet i dag präglas av större rörlighet än tidigare. Allt fler människor arbetar under några år på annan ort utan att för den skull familjen flyttar med. Detta kan bero på olika saker. Man kan vara fast rotad på sin ort, man behöver ta hänsyn till barnens skolgång och make eller makas arbete m. m. Man flyttar inte heller gärna när man vet att flyttningen faktiskt är tillfällig. För många yrkesgrupper är sådant tillfälligt arbete på annan ort en nödvändighet för att utvecklas i sitt arbete och för att upprätthålla yrkeskompetensen. Det är inte *bara* byggnadsarbetarna som har motiv att arbeta på annan ort. Vi anser att tvåårsregeln för avdrag för dubbel bosättning bör utvidgas till att gälla den faktiska situationen för den enskilde och inte en enda yrkesgrupp. Jag yrkar bifall till reservation 39.

Reglerna om avdrag för arbetsrum i hemmet är alltför stelbenta. På något sätt visar detta åter den socialdemokratiska politiken; det som man gör i hemmet betraktas som något suspekt – det må gälla barnomsorg eller skattepolitik. Jag har själv deltagit i taxeringsarbete och därvid stött på flera fall där situationen för den enskilde blivit orimlig. Kravet på bevisföring att utrymmet inte används privat går alldeles för långt. Hyr man däremot en lokal på annat håll och skulle använda den även för privat bruk, t. ex. för övernattningar får man avdrag. Riksdagen bör nu uttala sig för att förslag om ökade möjligheter för avdrag för arbetsrum i hemmet skall föreläggas riksdagen.

Många människor med sjukdomar har stora kostnader. Systemet med extra avdrag för sjukdom är komplicerat, inkomstgränserna är så lågt satta

att de flesta kommer över dem och inte får något extra avdrag. Dessutom skall taxeringstjänstemän ta ställning till svåra sjukdomar som de rimligen inte har kompetens att bedöma – också inkluderande sekretessbelagda uppgifter. Det är riktigt att inkomstskatteutredningen behandlar den här frågan, men riksdagen bör nu ge regeringen till känna att systemet med extra avdrag för sjukdom skall ersättas med någon form av behovsriktat stöd inom socialförsäkringssystemet.

Den av många med så stor förväntan emotsedda miljöpropositionen blev i stor utsträckning en besvikelse. Utredningar i stället för angelägna beslut var genomgående. Vi centerpartister reagerade starkt på att regeringen inte kom med några förslag alls för att förbättra avgasreningen i den befintliga bilparken. Metoderna finns – viljan hos regeringen saknas. Ekonomiska stimulanser har visat sig ha stor effekt på allmänhetens handlande. Rätt till avdrag för inmontering av katalysatorrenare i begagnade bilar skulle vara en bra metod. Regeringen har inga förslag alls på detta område. Vi anser därför att regeringen bör komma med förslag om sådan avdragsrätt. Jag yrkar bifall till reservation nr 50.

Till sist, herr talman, skall jag bara ta upp en sak till – kulturarbetarna. Skatteutskottet har tidigare behandlat frågan om ett särskilt inkomstslag, dock utan att komma till någon lösning. Men det är ändå så att kulturarbetarna arbetar under så skilda förutsättningar jämfört med andra näringsidkare i samhället att en särbehandling är motiverad, särskilt när det gäller fördelningen av inkomster över en längre period och när det gäller socialavgifternas beräkningsgrund och utformning. Vi anser att frågan om ett särskilt inkomstslag för kulturarbetare bör utredas. De särregler som finns nu är inte till fyllest.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till samtliga reservationer med centernamn på, i den mån det inte är gjort tidigare.

Anf. 24 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag beklagar att debattordningen har blivit sådan, Marianne Andersson. Det är för att vi står i litet tokig ordning på talarlistan. Jag hade själv hoppats att Marianne Andersson skulle stå före mig, eftersom jag visste att ni i centern hade delat upp betänkandet mellan er. Det där får vi tänka på till en annan gång när vi skall anmäla oss till talarlistan.

Marianne Andersson säger att centern var emot höjningen av schablonavdraget. Ja, det vet jag, men en fråga som man då ställer sig är: Är ni för förenklingar, är ni för att de många människorna skall kunna använda den förenklade deklarationsblanketten?

Sedan, herr talman, kan jag bara konstatera att reseavdraget faktiskt är störst bland de människor som bor i storstäderna.

Anf. 25 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Som jag sade tidigare till Anita Johansson måste man väga enkelhet mot rättvisa.

Att reseavdragen skulle vara störst bland de människor som bor i storstäderna kan jag inte bekräfta, för det känner jag inte till. I så fall är det väl ingenting som säger att vi inte skulle tycka det vore rättvist att människor

som har höga resekostnader också skall ha avdrag? Skillnaden mellan vår resp. syn på avdragen är just att vi i centern tycker att man skall få göra avdrag för kostnader man faktiskt har, inte för kostnader som man inte har.

Anf. 26 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag vill inledningsvis upphålla mig något omkring förslaget om tudelning av inkomster som presenteras i kds-motionen Sk485 yrkande 2.

I motionen föreslås att makar med barn under 16 år vid deklarationstillfället skall få möjlighet att tudela den sammanlagda inkomsten och på så sätt få deklarera för hälften var, med vissa begränsningar. Det är den riktade marginalskattereform som kds vill prioritera i skattepolitiken.

För att ge ett par konkreta exempel på hur dagens skattesystem slår kan vi se på hur en flerbarnsfamilj har det. Om familjen väljer att ge barnen tid på så sätt att båda föräldrarna arbetar halvtid under de första viktiga uppväxtåren och de tjänar 65 000 kr. vardera, blir familjens totala skatt ca 36 600 kr. Om familjen i stället önskar ordna det så att den ena föräldern är hemma hos barnen på heltid medan den andra föräldern arbetar heltid och tjänar 130 000 kr., dvs. lika mycket som familjen tjänade vid två halvtidsarbeten, blir familjens skatt 46 300 kr. Familjen får med andra ord nästan 10 000 kr. mindre i disponibel inkomst än vad familjen annars haft, trots att familjens totalinkomst, liksom familjens kostnader för bostad, mat, resor osv.. är exakt densamma.

Om kds-förslaget om rätten till tudelning skulle genomföras, skulle skattesystemet anpassas för att ta hänsyn till familjernas vård- och försörjningsansvar. Om det dessutom kombinerades med kds förslag till vårdlön för småbarnsföräldrar, skulle vi, tror jag, ha nått ett verkligt systemskifte på familjepolitikens område.

När utskottet bemöter motionsförslaget skriver man bl. a. att "riksdagen tidigare beslutat slopa sambeskattningen". Utskottets ledamöter förefaller ha fått för sig att vi från kds sida föreslagit sambeskattning. Så är det inte. Sambeskattningen innebar ju på sin tid att makars inkomst slogs ihop och att skatt togs ut på den sammanlagda inkomsten. Det fick till effekt, att om en av makarna ökade sina inkomster, fick man en kraftigt höjd skatt på grund av skatteskalans progressivitet. Tudelningsreformen skulle däremot innebära att skatten sänks för många familjer och att en eventuell inkomstökning skulle drabbas avsevärt mindre av marginalskatten.

Herr talman! Matprisfrågan är i stöpsleven igen. Det verkar som om hushållen måste vara beredda på rejäla prishöjningar i år igen. De senaste åren har det varit så att matpriserna har stigit snabbare än priserna på andra varor. Under 1987 var den genomsnittliga prisstegringstakten 4,9 %, medan livsmedels- och dagligvarupriserna ökade med 5,6 %. Mycket talar för att denna utveckling fortsätter och att matkostnaderna kommer att fortsätta att ta en allt större del av hushållens inkomster.

Kds förordar ett slopande av matmomsen. Vi vill göra det stegvis och har i en motion, Sk539, föreslagit att matmomsen i ett första steg skall minskas med 10 procentenheter och att detta skall finansieras inom momssystemets ram genom en höjning av momssatsen på övriga varor med 3,28 procentenheter.

Eftersom indirekta skatter som moms är lika för alla inkomsttagare och maten är, relativt sett, en större utgiftspost för låginkomsttagare än för höginkomsttagare, finns det fördelningspolitiskt positiva effekter att vinna på att minska skatten på maten.

Herr talman! Differentierad moms skulle inte vara något unikt för Sverige om det blev en verklighet. Dels har vi som bekant i Sverige redan ett slags system med differentierad moms, dels finner man vid en internationell utblick att Sverige närmast är unikt i Västeuropa genom att *inte* ha en lägre skatt på mat än på andra, mer umbärliga varor. Belgien, Frankrike, Irland, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Storbritannien, Västtyskland och Österrike är exempel på sådana länder som har differentierade momssatser.

Herr talman! Jag vill också säga några få ord om några andra kristdemokratiska förslag som behandlas i betänkandet. I motion Sk558 föreslås att beloppet för skattefria inkomster från bär- och svampplockning skall höjas från nuvarande 5 000 kr. till 10 000 kr. för plockning som inte sker yrkesmässigt. Beloppet 5 000 kr. fastställdes av riksdagen år 1981. Från kds sida anser vi det vara angeläget att på olika sätt medverka till att de enorma resurser som finns i skog och mark nyttiggörs för folkhushållet. Det finns nog också en inte föraktlig regionalpolitisk effekt att vinna med ett sådant förslag.

I motion Sk485, yrkande 3, föreslås att en utredning skall tillsättas för att föreslå hur en omläggning av beskattning från produktionsfaktor arbete till beskattning av råvaror, energi, maskiner och kapital kan ske. Vi tycker det vore rimligt och klokt att tillsätta en sådan utredning.

En sådan omläggning skulle syfta till att stimulera ett mer resurssnålt produktionsätt och till att göra mänsklig arbetskraft mer konkurrenskraftig i förhållande till andra produktionsfaktorer.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till motion Sk485, yrkandena 1-3 samt 6, 8 och 9, samt till motionerna Sk539 och Sk558.

Anf. 27 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Det är många skattemotioner som behandlas i detta betänkande. En orsak är naturligtvis att vi har ett hårt skattetryck, men jag vill också säga att skatterna i hög grad påverkar människors beteende. Detta är någonting som har blivit alldeles för litet observerat. Det ligger många fördelar i att man på så sätt kan göra en hel del för människornas och samhällets bästa.

Med de rätta stimulansåtgärderna kan vi lätta på den hårda inställning mot ett hårt skattetryck som många har. Vi kan också genom rätta åtgärder stimulera till insatser som ger högre produktion och fördelar för såväl vårt land som enskilda. I denna avsikt har jag väckt motion Sk339, där jag föreslår att riksdagen hos regeringen begär förslag om skattefrihet för pensionärens extrainkomster på belopp upp till 5 000 kr. per år. Det är då naturligtvis fråga om inkomst av tjänst.

Vi har nu en pensionsåldersgräns vid 65 år. Många pensionärer är då vid rätt god vigör men blir plötsligt "onyttiga", som de ibland säger. Att efter välförrättat livsverk under stort ansvar och med full arbetsprestation helt hastigt bli passiv och onyttig blir för många en chock. Man vill gärna hänga med i produktivt arbete och göra fortsatta arbetsinsatser. Man skulle må väl

av detta och det skulle ge psykisk tillfredsställelse och hälsa. Men skatten slår hårt, och vederbörande ger upp i de flesta fall.

För personer med låg pension skulle en liten extrainkomst vara välbehövlig. Att tjäna svarta pengar är motbjudande för många och det är heller inte önskvärt ur samhällets synpunkt.

Samhället, företag, organisationer m. fl. skulle må väl av att kunna utnyttja den stora resurs som dessa kunniga och ansvarsfulla människor representerar. Enligt min uppfattning har vi inte råd att avvara dessa, och märk väl också en annan sak: Vi håller på att få brist på sådana tjänster. Det innebär stora förluster att ej utnyttja dessa krafter.

Skattefrihet för mindre inkomst, t.ex. 5 000 kr., skulle innebära en stimulans till insatser, som skulle vara av stor betydelse för alla parter.

Tillsammans med Jan Hyttring har jag i motion Sk448 föreslagit skattebefrielse för inkomster upp till 5 000 kr. för småskalig tillverkning i hemmet. För många med små möjligheter till arbete skulle detta vara en god och välbehövlig stimulans. I glesbygd, men även i övrigt, skulle detta kunna vara en inkörsport till verksamhet i småföretag och det skulle därmed ge upphov till sysselsättning.

Jag har noterat att skatteutskottet som helhet har ställt sig positivt till bl. a. dessa två motioner. Utskottet hänvisar till åtgärder som kan komma när det gäller RINK, reformerad inkomstbeskattning.

Jag vill därför fråga utskottets talesman Anita Johansson för det första om detta är riktigt tolkat och för det andra när man i så fall kan förvänta förslag. Jag för min del anser det vara mycket viktigt ur olika synpunkter att få snara förslag i det här avseendet.

Jan Hyttring och jag har också i motion Sk438 hemställt att riksdagen begär att regeringen utreder frågan om skattefrihet för förbättringsförslag inom industri och övrig verksamhet. Detta förslag skulle kunna verka stimulerande för de anställda. Svensk industri skulle kunna få många goda uppslag genom denna mycket begränsade skattefrihet. Utskottet avstyrker, beklagligt nog, denna motion. Jag tror dock att man behöver favorisera denna verksamhet, som kan bli till nytta för framtiden.

Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson, båda centern, har förstått den här saken och det här förslaget bättre. Det framgår av reservation 29, till vilken jag yrkar bifall. Marianne Andersson har också talat för denna sak.

Med hänsyn till att tiden är dyrbar vill jag bara till sist säga att de stimulansåtgärder som kan tas fram har mycket stor betydelse. Riksdagen beslöt för några år sedan, som också har sagts här, om skattefrihet när det gäller bär- och svampplockning. Jag jobbade mycket för den saken, och tack vare stöd i glesbygdsdelegationen fick vi igenom förslaget om skattefrihet på belopp upp till 5 000 kr. Många var ganska betänksamma. Men de som har satt sig in i frågan finner att detta var en bra sak. Efter beslutet har man ju tagit till vara mycket mera bär och svamp än någonsin tidigare. Detta kloka förslag gav alltså god effekt.

Det föreligger nu också förslag om en höjning av nämnda belopp till 10 000 kr. Jag hänvisar då till kds-förslaget. Från glesbygdsdelegationens sida har man lagt fram samma förslag.

Vidare finns det motioner om exempelvis kottplockning. Spörsmålen här är ungefär desamma. Men det handlar inte bara om en ekonomisk fråga utan också om en direkt skattefråga i det här fallet, vilket har sagts av flera talare här, t. ex. Anita Johansson. Det råder alltså brist på frön och därför vill man stimulera till åtgärder i detta sammanhang. Vi i skogsstyrelsen anser det vara mycket nödvändigt att någonting görs här.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till de reservationer där utskottets centerrepresentanter finns med.

Anf. 28 ANITA JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Bertil Jonasson och jag är ofta överens. Det gäller i väldigt många frågor i denna kammare och, inte minst, i jobbet när det gäller riksdagens revisorer. Men vi är kanske inte riktigt överens om att det skall vara så mycket skattebefrielse för saker och ting. Även jag tycker dock att det är viktigt att vi tar vara på den arbetskraft som pensionärerna utgör. Men det kanske vi kan göra även om det inte blir fråga om skattebefrielse.

Vi i utredningen skall arbeta så fort vi kan. Jag hoppas, som det har sagts tidigare i debatten, att vi, Bertil Jonasson, till 1991 års taxering skall vara klara med utredningsarbetet.

Anf. 29 BERTIL JONASSON (c) replik:

Herr talman! Jag tackar Anita Johansson för de här orden. Det är riktigt att vi är överens i många fall i arbetet här.

Eftersom det är min sista säsong här i riksdagen hoppas jag att de synpunkter som jag här har framfört skall leda till att resultat kan uppnås. Jag tror att det är möjligt, om vi samarbetar i dessa frågor. Vad som behövs för att det skall bli bättre för både samhälle och människor är ett bättre system. Därför skall vi inte fälla förslag i den här riktningen utan att först ha gjort en noggrann prövning. Jag skulle vilja rekommendera mina efterträdare att verkligen beakta detta. Då det gäller människornas beteende och verksamhet över huvud taget är skatterna av mycket stor betydelse. Det skall vi inte bortse från.

Anf. 30 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag har velat säga några ord med anledning av skatteutskottets behandling av motionen Sk468, som jag och Evert Svensson har undertecknat. Motionen berör villkoren för volontärarbete i ideella organisationer i Sverige. Jag tycker att det är angeläget att detta uppmärksammas mer. Vi motionärer har kommit fram till att denna verksamhet är i behov av ett särskilt stöd från samhällets sida för att överleva på lång sikt. Vi har hemställt att regeringen får i uppdrag av riksdagen att göra en översyn av villkoren för denna del av den ideella verksamheten. Vi har inte lagt fram ett konkret förslag, utan vi har skissat på ett par olika lösningar:

Ett första alternativ är att se över bestämmelserna om förmånsbeskattningen av fri kost och logi samt andra skattetekniska förutsättningar för dessa frivilliginsatser.

Ett andra alternativ är att tillföra specialdestinerade statsbidrag, eventuellt inom ramen för det centrala organisationsstödet.

Utskottet, som endast har behandlat det första alternativet - beskattningsfrågan - pekar på principiella och praktiska skäl, som talar mot undantag i beskattningssystemet. Det har jag i och för sig förståelse för, även om jag tycker att skatteutredningen hade kunnat få pröva frågan. Utskottet pekar i övrigt på folkrörelseutredningens förslag till stöd för folkrörelsernas arbete. Tyvärr är det så, att det i denna utredning knappast har funnits något intresse för just den här frågan. Det har varit en uppvaktning från Sveriges kristna ungdomsråds sida, men den har tyvärr inte rönt någon framgång. Utredningen pekar i övrigt inte på några förbättringar av det allmänna stödet, så att det skulle kunna utgöra en lösning på frågan. Det är närmast kriterierna för stödet som i första hand ändras.

I denna del, som alltså hör ihop med det andra alternativet jag nämnde om bidragsstöd, borde motionen ha remitterats till kulturutskottet, som väl handlägger frågan om stödet till ungdomsorganisationer. På den här punkten är jag besviken på utskottets behandling och naturligtvis inte glad över yrkandet om avslag på motionen.

Låt mig nämna något om vad den här frivilligtjänsten/volontärtjänsten i Sverige innebär. Hitintills finns den främst inom kyrkorna och har liksom kärt barn många namn: Ett-åring, Tid åt Gud och Diakonala året. Tillsammans med icke kristna organisationer omspannar verksamheten ca 500 personer, främst ungdomar i åldern 18-25 år.

Många ungdomar blir under skoltiden engagerade i olika ideella föreningar och organisationer på sin fritid. En del engagerar sig mycket djupt och lägger ned nästan all sin tid i föreningsarbetet. För en del utvecklar det sig så att de efter skolan vill vika ett eller ett par år på heltid åt det ideella idéburna arbetet. De satsar sig själva helt enkelt och offerar ett år - en tid som egentligen inte blir ett offer utan mycket berikande, personlighetsutvecklande och givetvis också fostrande. De får chansen att pröva och fördjupa sina idéer och utveckla sin ledarförmåga. För organisationen i fråga blir de ett tillskott i arbetet, inte bara som arbetsresurs utan också som idégivare och injektionsspruta.

Sammantaget blir dessa insatser mycket positiva för resp. folkrörelse och ett särskilt stöd för barn- och ungdomsarbetet. De insatser som ungdomarna gör har egentligen inte karaktären av ett jobb, utan snarare formen av praktik kombinerad med studier, eftersom kursdagar ingår. Det blir något av ett studieår under särskild handledning och inte ett sätt att tjäna pengar, eftersom ersättningarna är mycket låga. Det är ju fråga om just volontärtjänst.

Allteftersom tiden har gått har de ansvariga organisationerna fått ekonomiska bekymmer med verksamheten. Som regel får ungdomarna kost, logi och fickpengar. Man räknar med att det skall bli kvar 1 500 kr. efter att bostad och skatt har betalats. Bruttokostnaderna har nu blivit så höga att steget till att anställa en fast ungdomsarbetare inte är så långt. Och då drar sig organisationerna naturligtvis för att satsa pengar i dessa volontärtjänster. De flesta organisationerna har ju också små ekonomiska resurser, vilka främst är baserade på offer och medlemsavgifter.

Vid en jämförelse med volontärtjänst som utförs utanför landets gränser kan konstateras att villkoren då är betydligt bättre. Samhället ger ofta ett

rejält stöd, dels direkt till vissa volontärtjänster, dels via det projektstöd som SIDA ger till olika biståndsprojekt. Det centrala organisationsstödet är inte heller ett tillräckligt alternativ.

Det är alltså angeläget med ett särskilt samhällsstöd till denna verksamhet. Om skattevägen nu inte är framkomlig borde den andra vägen prövas, dvs. statligt bidrag. Det är återigen synd att skatteutskottet inte remitterade motionen till kulturutskottet.

Jag har inget bifallsyrkande, eftersom det skulle vara ett slag i luften, utan jag väljer att återkomma till frågan vid ett senare tillfälle. För mig är det en angelägen verksamhetsform att stödja, inte minst mot bakgrund av att frivilligarbetarna hjälper till i ett människovårdande arbete, som inte alltid står så högt i kurs. Den aktuella satsningen på våra medmänniskor är värd ett bättre öde än att riskera att slås ut eller kraftigt försvagas på sikt.

Anf. 31 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! I detta betänkande från skatteutskottet behandlas bl. a. tre motioner som jag ensam har väckt och två motioner som jag har väckt tillsammans med Gunhild Bolander. I fem motioner har jag därmed tagit upp orättvisor i de nuvarande skattereglerna. Det är regler som jag har funnit anledning att kritisera och föreslå ändringar av mot bakgrund av de erfarenheter som jag har fått genom politisk och annan verksamhet. Det gäller orättvisa mot barn som uppbär barnpension, diskrimineringen av äktenskapet i förmögenhetsbeskattningen och folkpensionärernas orimliga marginalsatser. Det gäller även några andra frågor som jag inte skall ta upp här.

Innan jag går in på de olika frågorna vill jag uttala min tillfredsställelse över att reservationer har fogats till betänkandet i anledning av samtliga dessa fem motioner. Samtidigt vill jag uttala min förvåning över att socialdemokraterna framhårdar i att avstyrka egentligen självklara rättvisekrav.

I en motion kräver Gunhild Bolander och jag att barn som uppbär barnpension skall likställas med övriga barn i skattehänseende. Genom att barnpensionen beskattas får barn som har förlorat en eller båda föräldrarna andra skatteförhållanden än övriga barn.

Jag kan ta exemplet med barn som har ferieinkomster. Övriga barn kan tjäna upp till 10 000 kr. om året, dvs. grundavdraget, innan inkomsten beskattas. För barn som uppbär barnpension – förutsatt att den uppgår till minst grundavdraget i beskattningen – blir hela ferieinkomsten beskattad med minst 35 %. Detta gör – jag hoppas att alla har sett exempel någon gång i massmedia – att de barn som uppbär barnpension finner det meningslöst att ha ett feriearbete, då de för samma arbetsinsats som sina kamrater, som har förmånen att ha båda föräldrarna i livet, får bara två tredjedelar kvar av sin inkomst.

Egentligen är det självklart att barnpensionen eller del därav skall göras skattefria, så att barn som har förlorat en förälder får samma skattemässiga behandling som andra barn. Det är så självklart att riksdagen borde begära omedelbara åtgärder. Men så fungerar det tyvärr inte.

Jag har ensam eller tillsammans med Gunhild Bolander tagit upp frågan

varje år sedan 1983, men varje gång har den socialdemokratiska majoriteten i skatteutskottet och här i kammaren avslagit motionskravet, med hänvisning till den ena eller andra utredningen. Så är det även i det betänkande som nu behandlas. Där hänvisas till pensionsberedningen, som i sitt betänkande om avskaffande av änkepensionerna inte föreslår någon lösning. Som vanligt uttalar utskottsmajoriteten inte heller någon åsikt om man anser att frågan bör lösas eller inte.

Med det sagda hoppas jag att alla inser vilka skattemässiga orättvisor som majoriteten är beredd att tillåta att barn som har förlorat en förälder får drabbas av. Jag är glad över att de tre borgerliga partierna i skatteutskottet i reservation 25 klart tillstyrker motionskravet i år liksom tidigare år.

Min fråga till företrädarna för majoriteten är: Varför låter ni denna orättvisa mot vissa barn bestå?

Herr talman! Gunhild Bolander och jag har även krävt att barns och föräldrars förmögenhet inte längre skall sambeskattas – möjligen med undantag av förmögenhet som barn har fått av någon av sina föräldrar. I tidigare års motioner har vi med exempel från verkligheten visat hur orättvist det nuvarande systemet är.

I fjol tog vi upp ett exempel på hur hårt en familj bestående av en hustru som är änka och ett barn, som ärvt sin avlidne fader, drabbas när barnets, moderns och styvfaderns förmögenhet samtaxeras. Det är att märka att föräldrarna inte har någon egentlig förfoganderätt över barnens tillgångar utan endast har en skyldighet att förvalta tillgångarna under överförmyndarens överinseende.

Ännu mer anmärkningsvärt är att fosterbarns och fosterföräldrars förmögenhet sambeskattas. Men liksom när det gäller barnpensionernas beskattning avstyrks bifall även till detta rättvisekrav. Dess bättre yrkas bifall till kravet i reservation 16.

Herr talman! Jag var ledamot av utredningen familjelagssakkunniga, som lade fram de förslag som efter hand har lett till den nya äktenskapsbalken och de nya arvsreglerna. Jag nämner detta eftersom jag skall ta upp frågan om sambeskattning av makars förmögenhet.

Både i utredningens betänkande och i äktenskapsbalken fastslås att den tidigare grundregeln för makars egendom skall bestå. Det innebär, enligt 1 kap. 3 § i äktenskapsbalken, att "varje make råder över sin egendom och svarar för sina skulder". I specialmotiveringen i propositionen angavs att det av denna paragraf framgår att en av de grundläggande principerna i den nordiska egendomsordningen för makar är att den bygger på att det gäller egendomsskillnad mellan makar så länge äktenskapet består. Det är först då äktenskapet upplöses som egendomen skall delas i två lika delar.

Beslut i frågan om sambeskattning eller övergång till särbeskattning av makars förmögenhet har uppskjutits i avvaktan på familjelagssakkunnigas arbete och den nya äktenskapsbalken. Jag har angivit dessa grundläggande principer, eftersom det borde vara självklart att denna fråga skall lösas nu när äktenskapsbalken och de nya arvsreglerna har trätt i kraft. I min motion Sk304 har jag framfört kravet att särbeskattning av makars förmögenhet skall införas med tillämpning fr. o. m. innevarande år, eftersom den nya äktenskapsbalken gäller från den 1 januari i år. Även den motionen avstyrks, utan

någon egentlig viljeyttring i utskottsskrivningen. Även på denna punkt finns dess bättre en reservation, nämligen nr 16, där de tre borgerliga partiernas representanter yrkar att riksdagen skall begära förslag av regeringen om införande av särbeskattning fr. o. m. i år. Detta yrkande sammanfaller med kravet i min motion.

Herr talman! Jag är siste anmälde talare i detta ärende, och mycket av det som har diskuterats har anknutit till frågor som jag har tagit upp i mina motioner. Jag tänker inte kommentera min motion med krav på att i avdrag för resor till och från arbetsplats få räkna in restid för lämnande och hämtning av barn på daghem eller motsvarande. Jag vill däremot ta upp frågan om pensionärernas i vissa fall orimliga marginalskatter.

Folkpensionärer har som bekant rätt till ett extra avdrag vid beskattningen, så att den som endast har folkpension och pensionstillskott, i år motsvarande drygt 37 000 kr., inte skall behöva betala skatt. Detta extra avdrag reduceras då inkomsten stiger och upphör då inkomsten närmar sig 90 000 kr. Systemet medför därigenom högre marginalskatter för folkpensionärer än för övriga inkomsttagare i motsvarande inkomstskikt. Dessutom reduceras folkpensionärernas extra avdrag om de har en förmögenhet som uppgår till 91 000 kr. och upphör helt om förmögenheten uppgår till 150 000 kr. Jag har i min motion Sk309 visat hur det uppstår helt orimliga effekter då det extra avdraget reduceras både på grund av ökad inkomst och på grund av förmögenhet.

I exemplet i min motion har jag visat att skatten på en ränteinkomst blir över 170 %. Om man räknar in KBT blir margineffekten en bit över 200 %. En folkpensionär som exempelvis skulle göra sig av med 47 000 kr. av sina besparingar på banken, skulle få ca 4 500 kr. mindre i ränta. Detta skulle leda till att han fick betydligt mer pengar att disponera varje år. Skatten på 4 500 kr. ränta uppgår till ungefär 7 300 kr. Systemet är helt orimligt. Detta exempel tog jag också upp i den interpellation jag i höstas framställde till finansministern. Jag frågade då honom huruvida regeringen avsåg att avhjälpa dessa uppenbara brister i skattereglerna.

I min motion begär jag att reduktionen av det extra avdraget på grund av förmögenhet skall avskaffas fr. o. m. innevarande år. Jag ser att ett par moderater senare har väckt en motion med motsvarande yrkanden. Reduktionen på grund av ökade inkomster är ett mer komplicerat problem. Riksdagen bör uttala att regeringen skyndsamt prövar denna fråga och lägger fram förslag till åtgärder.

Eftersom socialdemokraterna i skatteutskottet tycks avvisa alla reformförslag kanske jag inte skall förvånas över att man avstyrker även de yrkanden jag här har tagit upp. Däremot förvånar det mig att även folkpartiet har ställt upp för avslag på motionsyrkandena, visserligen med ett särskilt yttrande.

Herr talman! Det finns anledning att studera vilka grupper bland folkpensionärerna som drabbas av dessa orimliga margineffekter. Det är folkpensionärer med ingen eller låg ATP. Det rör sig om människor som under sin yrkesverksamma tid har haft låga inkomster. Det kan bero på att de här arbetat i låglöneyrken, att de inte har kunnat arbeta heltid eller att de har varit hemma och fostrat sina barn i stället för att vara ute på arbetsmarkna-

den. Det handlar om folkpensionärer med låg pension som har lyckats spara ihop en del pengar. Att ha en låg inkomst och ändå få ihop en viss förmögenhet är tecken på stor sparsamhet och återhållsamhet då det gäller konsumtion. Det kan vara människor som har skaffat eller byggt ett eget hus och på ålderns dagar avyttrar det, så att de då frigör medel.

De som drabbas hårdast är de som har den lägsta pensionen, eftersom reduktionen räknas i procent av det extra avdraget, och detta avdrag är störst för dem som har den lägsta pensionen. De som har hög pension drabbas inte alls. På samma sätt är det med dem som har hög förmögenhet. De som har förmögenheter mellan 91 000 och 150 000 kr. drabbas av marginaleffekten. För dem som kommer över 150 000 kr. i förmögenhet har redan det extra avdraget upphört.

Herr talman! Jag tycker att det är synnerligen anmärkningsvärt om riksdagen i dag inte skulle besluta att upphäva sambandet mellan förmögenhet och extra avdrag för folkpensionärer. Inte kan väl majoriteten av riksdagens ledamöter, efter att ha satt sig in i denna fråga, vilja låta nuvarande system bestå?

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om skatteutskottets betänkande 23.)

Kammaren övergick till att debattera skatteutskottets betänkande 23 om skogsbeskattning.

Skogsbeskattning

Anf. 32 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Antligen här skatteutskottet ställt upp bakom det sedan flera år tillbaka framförda moderata förslaget om att skogskontomedel utan skattekonsekvenser får flyttas från en bank till en annan. Det är verkligen på tiden att denna självklara möjlighet kommer. Jag yrkar därför bifall till skatteutskottets förslag i denna del.

T. o. m. 1989 års taxering gäller speciella regler för uppskov med beskattning genom insättning på skogskonto. Dessa regler innebär att uppskov får ske med högst 90 % av köpeskillingen för sålda rotposter och med högst 70 % av köpeskillingen för leveransvirke. Denna beskattningsåtgärd har utan tvivel ökat avverkningsbenägenheten. För skogsnäringen är det betydelsefullt att dessa uppskavsregler permanentas. Utskottsmajoritetens uppfattning att stimulans av angivet slag skall vara av tillfällig natur är verklighetsfrämmande. Utskottsmajoriteten slår i stället undan benen på enskilda skogsägare. Majoritetens uppfattning kan inte tolkas på annat sätt än att man sitter behårt fast i den socialistiska uppfattningen att ökad avverkning inte skall stimuleras fram, utan den skall ske i form av tvång.

Eftersom den tillfälliga lagstiftningen har fått en positiv effekt, är det för mig helt ofattbart att utskottsmajoriteten inte vill bidra till en permanent lösning. En sådan åtgärd skulle vara mycket positiv för näringen. Det är ett utmärkt sätt, i kombination med en förlängning av uppskovstiden till 15 år,

att medverka till en ökad avverkningsbenägenhet. Det finns nämligen en uppenbar risk att slopanDET av den tillfälliga förbättringen kommer att leda till en minskad avverkning. En permanentning av gällande regler minskar därmed risken för ryckighet i avverkningen.

Det är förvånande att centern inte har ställt sig bakom reservationerna 1 och 2 i detta betänkande. Den möjligheten finns emellertid fortfarande. Det har nämligen visat sig att det säkerligen behövs ytterligare åtgärder för att stimulera till ökad avverkning. Enligt moderat uppfattning kommer sänkta marginalsatser i kombination med sänkt skattetryck att vara en positiv åtgärd för skogsnäringen. När tänker socialdemokraterna följa upp statsministerns löfte om att sänka skatten med ca 60 miljarder? Det går utmärkt att redan i dag förändra skattehöjarattityden.

Herr talman! Betänkandet innehåller ytterligare ett antal moderata reservationer som i nästan samtliga fall är en uppföljning av den ståndpunkt partiet tidigare intagit. Reservation nr 6 är en gemensam borgerlig reservation. I den följer vi upp ett moderat utskottsinitiativ i samband med behandlingen av de nya arvs- och gåvoskattereglerna. Konsekvenserna av de nya arvsreglerna innebär skatteskärpningar för jordbrukare och företagare i samband med dödsfall. Redan hösten 1987 väckte vi moderater den här frågan i utskottet. Majoriteten i utskottet, bestående av socialdemokrater och kommunister, utgick från att regeringen snarast skulle lägga fram förslag som skulle förhindra en skatteskärpning efter årsskiftet. Ännu har regeringen inte reagerat på utskottets uppmaning. Det socialdemokratiska skattehöjarpartiet vill inte ens återställa en beskattningssituation som gällde före årsskiftet 1987–1988.

Herr talman! Statsministerns löfte om en sänkning av skatten med 60 miljarder kronor kan vi tydligen glömma. Regeringen tar uppenbarligen i stället varje tillfälle att höja skatten. Man vill tydligen till varje pris befästa sin position som innebär att man har västvärldens högsta skattetryck.

Med det sagda yrkar jag, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9 och 10.

Anf. 33 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande 1987/88:23 behandlar i huvudsak förslag till ändringar i skogskontolagen.

Det finns två huvudmotiv för systemet med skogskonton.

För det första skall kontot vara ett instrument för skogsägarens ekonomiska planering.

Genom skogskontot får man möjlighet att på flera år fördela inkomsterna från en större avverkning, och därmed blir det också en jämnare beskattning.

För det andra – och det är ett mycket viktigt motiv – skall skogskontosystemet stimulera skogsägarna till avverkningar.

När värriksdagen 1986 höjde insättningsmöjligheterna på skogkonto från 60 % till 90 % vad avser rotposter och från 40 % till 70 % för leveransvirke, fick denna åtgärd också avsedd effekt, dvs. skogsägarna avverkar uppenbarligen mer om skatten kan fördelas på flera år. En logisk följd av detta är givetvis att en återgång till lägre insättningsprocentsatser medför en minskad avverkning.

Herr talman! Den lagstiftning som i dag styr insättningsnivån är en tillfällig lagstiftning som omfattar t. o. m. år 1989. Från folkpartiets sida kan vi inte se något skäl till att denna lagstiftning inte skulle kunna permanentas.

Utskottsmajoriteten skriver för övrigt också att lagstiftningen fått en positiv effekt. Det låter därför litet kufiskt när sedan utskottet i nästa mening påstår att stimulans effekten bäst uppnås med tidsbegränsade regler. Varför effekten blir bättre med tidsbegränsade regler får vi ej veta.

I motion Sk322 föreslår folkpartiet en permanentning av nuvarande tidsbegränsade regler, och jag yrkar således bifall till reservation 1.

Herr talman! Under senare år har en markant ökning skett av medel inestående på skogskonton. Under tioårsperioden 1976–1986 ökade saldoto på skogskontona från 1,3 miljarder kronor till drygt 3,9 miljarder kronor.

Enligt folkpartiets uppfattning räcker uppenbarligen inte tioårsperioden till för avveckling av skogskontot, vilket kan innebära att kontot vid tioårsperiodens utgång kan verka avverkningshämmande, då ju hela behållningen faller ut till beskattning utan avverkning.

Folkpartiet har föreslagit en skattereform som bl. a. innebär en sänkning av marginalskatterna, så att människor i vanliga inkomstlagen skall få högst 40 % i marginalskatt.

Enligt folkpartiets mening bör tiden att behålla medel på skogskonto förlängas från nuvarande tio år till dess att en marginalskattereform är fullt genomförd.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Herr talman! När det sedan gäller möjligheterna att flytta ett skogskonto från en bank till en annan utan beskattning kan vi nu med tillfredsställelse konstatera att förnuftet segrat, dock inte utan segt motstånd. Det tillkännagivande som skatteutskottet nu föreslår riksdagen är bra och innebär att denna märkliga bestämmelse skall försvinna den 1 januari 1989.

Herr talman! När skatteutskottet behandlade de nya arvs- och gåvoskatte-reglerna förra hösten utgick utskottet från att regeringen snarast skulle lägga fram förslag för att undanröja upplösning av reserver, t. ex. medel på skogskonto i dödsbon när den efterlevande maken eller maken enligt de nya arvsreglerna övertar den avlidnes tillgångar.

Något förslag har inte kommit, varför det enligt min mening finns skäl för riksdagen att begära skyndsamt förslag i enlighet med reservation 6, till vilken jag yrkar bifall.

Herr talman! De insatser inom skogsbruket som skogsvårdsavgiften är tänkt att finansiera ligger på ett lägre belopp än de 460 milj. kr. som avgiften beräknas inbringa. Enligt folkpartiets mening bör delar av skogsvårdsavgiften kunna finansiera naturvårdsinsatser i skogen. Detta kommer näringen till godo.

Vi i folkpartiet motsatte oss höjningen av avgiften 1984, och vi anser fortfarande att avgiften på sikt är på en för hög nivå.

Av statsfinansiella skäl finns det emellertid inte möjlighet att sänka alla de skatter som regeringen hunnit höja under sina sex år vid makten, utan jag hänvisar till vårt särskilda yttrande till dagens betänkande och till det krav på en samlad översyn av skogspolitiken inkluderande framtida utformning och

nivå på skogsvårdsavgiften, som folkpartiet begär i en särskild partimotion om skogspolitiken.

Anf. 34 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! I det skatteutskottsbetänkande, som vi nu behandlar (1987/88:23), tas upp frågor rörande skogsbeskattningen. Skogens stora betydelse för det svenska samhället behöver knappast betonas. Skogen är en av landets viktigaste nationaltillgångar, som har avgörande betydelse för vår ekonomi. Exportvärdet av skogsprodukter är ca 50 miljarder kr./år netto. För sysselsättningen i glesbygd är skogen livsviktig och skogens värde ur miljösynpunkt är omöjligt att uppskatta.

Det borde med tanke på skogsbrukets betydelse vara angeläget, att denna näring inte skattemässigt behandlas hårdare än andra näringar. Därför har vi från centern reserverat oss mot uttaget av skogsvårdsavgift. Vi anser att denna avgift, som alltmer fått karaktär av punktbeskattning, skall avskaffas. Skogsvårdsavgiftens storlek och användning har successivt förändrats från att ha varit ett medel för skogsvårdande insatser till att bli en extra punktskatt på skogsbruket. Låt mig för att åskådliggöra detta nämna, att skogsvårdsavgiften 1974 kostade skogsägarna i vårt land ca 12 milj. kr. Det motsvarar 0,9 promille av fastigheternas taxerade skogsbruksvärde. För budgetåret 1988/89 beräknas avgifterna till ca 460 milj. kr. eller 8 promille på skogsbruksvärdet. Detta är en kostnad, som är nästan 40 gånger så stor som den som betalades 1974.

Tidigare hade skogsbrukarna på förmånliga villkor viss service från skogsvårdsstyrelserna, men numera måste höga timtaxor betalas när skogsvårdsstyrelsernas tjänster utnyttjas. Kostnader om ca 2 000–3 000 kr./dag kan inte betraktas som särskilt förmånliga. Nu tas skogsvårdsavgiftsmedel i anspråk för att betala regionalpolitiska åtgärder av olika slag. Det är åtgärder, som är nog så viktiga, men som skall betalas ur statskassan och inte av skogsägarna som grupp. Skogsvårdsavgiften har blivit en extra punktskatt på skogsbruket – en straffskatt på skogsägare – vilket inte kan stimulera skogsägarna till ökade skogsuttag. I reservation 8 har därför vi centerpartister reserverat oss för ett avskaffande av skogsvårdsavgiften den 1 juli 1988.

I reservation 6 har vi från centern reserverat oss för centermotionen Sk405, och vi noterar tacksamt att även m och fp stöder vår motion. Där har vi tagit upp konsekvenserna av de nya arvsreglerna, som automatiskt medför vissa ändrade förhållanden i skatteavseende. Fråga uppkommer då om upplösning av de reserver som den avlidne satt av på t. ex. skogskonto. Vi i centern anser att samma regler som nu gäller för dödsbo vid avveckling av skogskonto och investeringsreserv skall med verkan från den 1 januari 1988 gälla när den efterlevande maken eller maken enligt de nya arvsreglerna övertar den avlidnes tillgångar.

Jag yrkar alltså bifall till reservationerna 6 och 8.

Anf. 35 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Vårt parti fick benämningen skattehöjarpartiet av Karl-Gösta Svenson. I det här betänkandet behandlas faktiskt inga förslag till skattehöjningar, och ej heller några förslag till skattesänkningar. Betänkan-

det är föranlett av en del motioner som har väckts på det här området under den allmänna motionstiden. När jag hörde Karl-Gösta Svenson frågade jag mig därför om han inte hade fått med sig fel betänkande. Men när jag sedan lyssnade på hans anförande kunde jag konstatera att det faktiskt var rätt ärende han talade om.

Herr talman! Skogsnäringen är, som Karl-Anders Petersson sade, en av vårt lands viktigaste näringsgrenar. Trots omfattande strukturrationaliseringar under de senaste årtiondena är det fortfarande många som finner sitt och de sinas uppehälle inom den näringen.

Skogsnäringen är också en av de få näringar som är av betydelse för den regionala balansen, då den i allmänhet är lokaliserad till orter och regioner som i övrigt har mycket ont om arbetstillfällen.

Skogsnäringen svarar också för cirka en femtedel av vår export. Man kan därför fråga sig hur vår bytesbalans skulle se ut om vi inte hade denna för oss så viktiga näring.

Mot bakgrund av vad jag här har sagt är det av största samhällsintresse för oss inom det socialdemokratiska partiet att slå vakt om den näringen och också ge den möjlighet att expandera. Ett hinder för en sådan utveckling har varit råvarubristen, då det tidigare helt enkelt avverkades för litet i våra skogar. Den årliga avverkningen låg då på en nivå som vida understeg den volym som alla utredningar och all beprövad vetenskap visade att det fanns utrymme att avverka. Många massafabriker och sågverk fick importera mycket dyrbar råvara, vilket medförde att lönsamheten försämrades och att möjligheterna till investeringar minskade, och de viktiga sysselsättningstillfällen som skogsnäringen gav var i förlängningen hotade.

Den främsta orsaken till denna underavverkning var att alltför många skogsägare – framför allt de privata – inte fann det förenligt med sina egna ekonomiska intressen att avverka.

I den situation som då förelåg – och det är inte mer än ett par år sedan – föreslog regeringen en lång rad åtgärder i syfte att stimulera avverkningarna, framför allt bland de passiva skogsägarna.

De positiva effekterna och resultaten av dessa åtgärder har ej heller uteblivit. Avverkningarna – framför allt hos de privata skogsägarna – har ökat. Den råvarubrist som i dag finns i vissa delar av vårt land är föranledd av andra saker än tidigare.

En av de åtgärder som regeringen föreslog och som riksdagen också anammade var de tillfälliga regler för insättning på skogskonto som gäller vid 1987, 1988 och 1989 års taxeringar. Dessa regler vill moderaterna och folkpartiet, som här har framgått, permanenta, och de har avgivit en gemensam reservation om det. En majoritet i utskottet avisar förslaget med samma argumentation som för ett år sedan, då förslaget senast prövades. Samma avvisande inställning har en majoritet i utskottet till såväl moderaternas förslag om en förlängning av uppskovstiden för medel på skogskonto från nuvarande 10 till 15 år som till folkpartiets förslag om en icke tidsangiven förlängning.

Leif Olsson nämnde att de medel som finns inestående på skogskonto i det närmaste har fördubblats, eller också var det fråga om mer än en fördubbling. Skulle man tillmötesgå de borgerligas förslag skulle det betyda att de tillgångarna växte än mer.

När det gäller förslaget från moderaterna om ändrade regler för uttag från skogskonto har utskottsmajoriteten inte funnit anledning till något annat ställningstagande nu än för ett år sedan.

Förslagen i två av reservationerna är föremål för beredning inom finansdepartementet, nämligen frågan om avsättningsrätt för dödsbodeläggare och konsekvenserna av de nya arvsreglerna. I avvaktan på dessa beredningar anser en majoritet i utskottet att ytterligare initiativ helt enkelt är överflödiga.

Skogsvårdsavgifterna har aktualiserats separat av samtliga borgerliga partier. Folkpartiet nöjer sig med ett särskilt yttrande. Vi anser dock att nivån på skogsvårdsavgiften är mycket väl avvägd. En sänkning eller ett avskaffande av avgiften kommer att innebära att andra skattebetalare får vara med och betala skogsbrukets kostnader för de skogsvårdande åtgärderna.

Avgiften är viktig för att tillförsäkra skogsnäringen fortsatt existens och utveckling. Genom denna avgift finansieras skogsvården, och därigenom tryggas återväxten och även råvaruttaget på längre sikt. Avgiften är inte heller någon större pålaga för skogsägarna, som här görs gällande, då den är avdragsgill i deklarationen.

Vad beträffar förslagen om ersättningskonto vid markinlösen och skogsavdrag vill jag säga att de också har prövats tidigare av utskottet, och skälen för att avslå dessa förslag har ej förlorat sin aktualitet.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan i sin helhet och därmed avslag på samtliga reservationer.

Anf. 36 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Visst blir det skattehöjningar, Bruno Poromaa! De har redan inträffat som följd av era skatteförslag. Det blir det i och med att ni inte har åtgärdat konsekvenserna av de nya arvsreglerna. Vid ingången av det här året inträdde en klar försämring för jordbrukare och företagare som har medel avsatta på skogskonto eller som en allmän investeringsreserv.

Vill man inte anamma vårt förslag att permanenta den tillfälliga lagstiftningen när det gäller skogskontona innebär det också en skatteskärpning efter 1989 års taxering.

I samband med att vi i höstas i utskottet behandlade den här frågan uttalade utskottet: Utskottet utgår ifrån att regeringen snarast lägger fram förslag i frågan angående arvsreglerna, så att ej avsedda effekter undviks efter årsskiftet 1987–1988. Jag frågar då Bruno Poromaa: När kan vi vänta oss att regeringen kommer med ett förslag i den här frågan?

Bruno Poromaa sade vidare att erfarenheterna hittills av den tillfälliga lagstiftningen beträffande skogskontona är goda. Varför då inte fortsätta med denna avsättningsmöjlighet, så att vi slipper ryckighet i avverkningen, utan kan få en jämn avverkning hos skogsägarna – mycket jämnare än vi har haft hittills? Varför skall vi ta bort den stimulans som nu har funnits?

Anf. 37 LEIF OLSSON (fp):

Herr talman! Bruno Poromaa konstaterar tre saker: för det första att vi har råvarubrist, något som är till hinder för skogsindustrin, för det andra att

lönsamheten försämrats och att man måste stimulera framför allt de passiva skogsägarna och för det tredje att lagstiftningen om avsättning på skogskonto fått positiva effekter på avverkningen. Men är det lagstiftningens tillfällighetskaraktär som gett dessa positiva effekter? Är det inte i stället utjämnings-effekten på skattesidan som varit stimulansfaktor nummer ett. Behöver vi inte en stimulans till skogsavverkning efter 1988? Har vi plötsligt tillräckligt med råvaror från skogen? Och hur skall skogsägarna planera inför nästa års avverkning? Kommer regeringen att lägga fram förslag om en ny tillfällig lagstiftning? När kommer i så fall det förslaget? Vilka procentsatser och vilka gränser kommer då att gälla?

Detta är viktiga frågor för skogsägarnas planering redan inför nästa år.

Anf. 38 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Bruno Poromaa säger att det här inte är fråga om någon skattechöjning. Karl-Gösta Svenson har pekat på den skattechöjning som blir följden av att man inte tar hänsyn till de nya reglerna för arvsförhållandena.

Med den nuvarande höga skogsvårdsavgiften kommer dessutom de nya taxeringsvärdena på skogsbruksfastigheter att automatiskt höja kostnaderna för skogsägarna. Detta är en punktbeskattning som är orättvis mot skogsägarna. Därför borde det ligga även i socialdemokraternas intresse att se över denna fråga. Detta är ingenting som stimulerar skogsägarna till ökade uttag, utan tvärtom retar det många skogsägare, och de känner ingen stimulans att ta ut det mesta möjliga av sin skog.

Bruno Poromaa säger att andra får vara med och betala kostnaderna om man inte tar ut en skogsvårdsavgift av nuvarande storlek. Han måste vara medveten om att detta är felaktigt. Redan nu används en stor del av skogsvårdsavgifterna för t. ex. regionalpolitiska åtgärder. Kostnaderna för dessa åtgärder drabbar alltså en viss näring, medan de i stället borde drabba statskassan. Detta kan inte anses vara en rättvis skattepolitik.

Anf. 39 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! När man lyssnar på företrädarna för de borgerliga partierna, får man intrycket att de är eniga i sitt agerande. Men av de tio reservationer som fogats till detta betänkande har endast en kunnat samla företrädarna för samtliga tre borgerliga partier.

Det skulle vara mycket roligt att föra en diskussion om skogsbeskattningen, om man hade haft någonting nytt att komma med under den allmänna motionstiden. Vad vi nu har att diskutera är gamla frågor, som varit föremål för riksdagens ställningstagande under flera år.

Man har hela tiden diskuterat skattelindringar i olika former. Jag vill göra gällande att skogsägarna definitivt inte är de som drabbats hårdast av de påstått höga skatterna. Inom denna näring har man otroligt många möjligheter att sänka skatten. Jag har roat mig med att plocka fram några av de metoder som skogsägarna kan använda för att "gömma" intäkterna. Det kan ske genom insättning på skogskonto, avsättning till pensionsförsäkringar, satsningar på återväxtåtgärder, lagernedskrivningar, insättning på resultatutjämningsfond och avsättning till allmänna investeringsreserver, avdrag för underhåll av byggnader och för värdeminskningar på anläggningar, maskiner

och inventarier. Det finns alltså många möjligheter att minska skatten.

Jag hade inte väntat mig att Karl-Anders Petersson skulle vara så kritisk mot skogsvårdsavgiften. När jag läste centerns reservation undrade jag om centerns ledamöter i utskottet hade talat med sina partikolleger i övre Norrland om regionalpolitiken. Vi skall också komma ihåg att skogsvårdsavgiften höjdes under de borgerliga åren. I det skogspolitiska beslut som då togs sades att skogsbruket skulle vara självfinansierande. I samband med detta beslut höjdes också skogsvårdsavgiften. Skogsvårdsavgiften är alltså definitivt inte något som vi socialdemokrater har hittat på.

Anf. 40 KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! De borgerliga partierna är eniga bara i en fråga i detta sammanhang, säger Bruno Poromaa. Den uppfattningen kan man möjligen få om man bara läser reservationerna. Men om Bruno Poromaa tar del av de olika motionerna, skall han finna att det råder samstämmighet i åtskilliga frågor.

När det gäller insättning på skogskonto var vi förra året inom centern oroliga när det gällde överflyttning av pengarna från den ena banken till den andra. Men genom den enkät som gjordes och den hearing vi hade fick vi fullt klart för oss att det här inte skulle göras några svårigheter varken från myndigheternas eller bankernas sida. Vi ansåg då att det inte fanns något som hindrade att man tog det här steget. I och med det fick vi också till stånd den förändring som det talats om i dag. Vi ville emellertid förvissa oss om att det inte skulle uppstå några svårigheter med ett bibehållande av skogskontona.

Bruno Poromaa säger att skogsvårdsavgiften höjdes under de borgerliga regeringsåren. Ja, det är riktigt, men det var en tillfällig höjning. Det var inte heller en höjning till den nivå som avgiften har i dag. Den stora höjningen skötte socialdemokraterna om när de återkom i regeringsställning. Det vet Bruno Poromaa lika väl som jag.

Anf. 41 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Jag konstaterar att Bruno Poromaa inte svarade på min fråga när regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen med förslag att återställa de regler som gällde före årsskiftet i fråga om arv, dödsbon, avsättningar på skogskonto och allmänna investeringsreserver för jordbrukare och företagare. Det är förvånande att Bruno Poromaa själv inte är intresserad av den frågan, eftersom Bruno Poromaa och övriga socialdemokrater har uppmanat regeringen att komma med ett sådant förslag. Jag kräver ett svar från Bruno Poromaa på den frågan.

Anf. 42 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Jag skulle helt kort vilja säga till Karl-Gösta Svenson: Var lugn – förslaget kommer!

Jag tycker att Karl-Gösta Svenson har väldigt stora förväntningar på en socialdemokratisk regering. Jag misstänker att förväntningarna inte var lika stora när hans partikolleger satt i regeringen.

Skatteutskottets betänkande 25

Mom. 1 (allmänna riktlinjer)

Först biträdades reservation 4 av Tommy Franzén – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk485 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 3 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson med 34 röster mot 15 för reservation 4 av Tommy Franzén. 228 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 2 av Britta Bjelle och Leif Olsson med 37 röster mot 35 för reservation 3 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson. 206 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. med 62 röster mot 36 för reservation 2 av Britta Bjelle och Leif Olsson. 180 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 133 röster mot 62 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 84 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (skatteskala för 1989 års inkomster, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 6 av Britta Bjelle och Leif Olsson, *dels* reservation 7 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson, *dels* reservation 8 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (underskottsavdrag m. m.)

Först biträdades reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. med 62 röster mot 14 för reservation 10 av Tommy Franzén. 201 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. – genom uppresning.

Mom. 4 (barnavdrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (tudelning av inkomst)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk485 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (mervärdeskatt på livsmedel)

Först biträdades reservation 12 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk539 av Alf Svensson – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 231 röster mot 35 för reservation 12 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson. 13 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (uttaget av förmögenhetsskatt vid 1989 års taxering)

Först biträdde reservation 14 av Tommy Franzén – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk485 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdde reservation 13 av Knut Wachtmeister m. fl. med 96 röster mot 14 för reservation 14 av Tommy Franzén. 169 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 166 röster mot 95 för reservation 13 av Knut Wachtmeister m. fl. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (uttaget av förmögenhetsskatt vid senare taxeringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (särbeskattning av makars, föräldrars och barns samt fosterföräldrars och fosterbarns förmögenhet)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 131 för reservation 16 av Knut Wachtmeister m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (förmögenhetsskatten i övrigt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (realränteskatt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (extra avdrag för pensionärer med viss inkomst eller förmögenhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 19 av Knut Wachtmeister m. fl., dels reservation 20 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (extra avdrag för pensionärer som uppbär skattefri livränta)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 132 för reservation 21 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 15 (barnpension)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 133 för reservation 22 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 16 (existensminimum)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 23 av Knut Wachtmeister m. fl., dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk485 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (vissa naturaförmåner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (reseförmån till en anställds homosexuella sambo)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (beskattning av bilförmån för bilförsäljare m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (beskattning av bilförmån i övrigt)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (kottplockning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Jan Bergqvist m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (en höjning av det skattefria beloppet för bär- och svampplockning)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 2 för motion Sk558 av Alf Svensson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 25 (förslagsverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 29 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (hemvårdsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 29 (en begränsning av avdraget för pensionsförsäkringspremier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (fackliga stipendier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (vinstandelar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 33 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (vinstandelsstiftelser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (schablonavdraget i tjänst)

Utskottets hemställan bifölls med 146 röster mot 133 för reservation 35 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 35 (traktamenten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Britta Bjelle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (beräkning av tidsvinst vid resa med bil till och från arbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (reglerna i övrigt för avdrag för resa med bil till och från arbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 183 röster mot 95 för reservation 38 av Knut Wachtmeister m. fl.

Gullan Lindblad (m) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 38 (avdrag för dubbel bosättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 39 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 39 (avdrag för arbetsrum i hemmet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 40 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (olikheterna mellan arbetsgivares resp. arbetstagares medlemsavgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 41 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk485 av Alf Svensson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (skattereduktionen för fackföreningsavgift)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 42 av Britta Bjelle och Leif Olsson, *dels* reservation 43 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (extra avdrag på grund av sjukdom)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 44 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 43 (avdrag för underhållsbidrag till icke hemmavarande barn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 45 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 46 av Tommy Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (avdrag för gåvor till ideellt arbete m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 47 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 48 av Britta Bjelle och Leif Olsson – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (avdrag för utbildning i teckenspråk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 49 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (avdrag för inmontering av katalysator i begagnad bil)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 50 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (avdrag för kulturarbetares kostnader före rörelsens påbörjande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 51 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (ett särskilt inkomstslag för kulturarbetare m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 52 av Britta Bjelle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (avdrag för förlust vid konkurs)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 53 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 23

Mom. 1 (permanentning av tidsbegränsade regler)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 98 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (uppskovstid för skogskonto)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 3 av Britta Bjelle och Leif Olsson – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (uttag från skogskonto)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (avsättningsrätt för dödsbodelägare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (konsekvenser av nya arvsregler)

Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 133 för reservation 6 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 8 (skogsvårdsavgiften)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 8 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (ersättningskonto vid markinlösen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (skogsavdrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

9 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:18 om folkpensioner m. m. (prop. 1987/88:100 delvis).

Folkpensioner m. m.

Anf. 43 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande rörande folkpensioner innehåller till stor del för kammaren välkända frågeställningar. Jag tänker fatta mig mycket kort i de delar där all argumentation är gammal och van och där jag vet säkert att talare som står längre ner på talarlistan kommer att ytterligare utveckla frågorna.

Det gäller t. ex. den sedan flera år återkommande frågan om de s. k. undantagandepensionärerna, dessa socialdemokratins speciella hackkycklingar i den svenska välfärdsträdgården. Det finns inte mycket att tillägga i den frågan. Det är en grov orättvisa och en ful skönhetsfläck på den svenska välfärden. Det är också en blind fläck hos våra socialdemokratiska vänner, för de ser inte orättvisan. Argumenten är desamma som tidigare, att den som under några år på 60-talet ställde sig utanför ATP-systemet inte för den skull skall straffas genom att undanhållas en förmån som vid den tidpunkten inte ens fanns. Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 3.

Men det är inte nog med att man undanhålls det pensionstillskott man borde ha rätt till. När dessa stackars pensionärer skall få kommunalt bostadstillägg till sin pension reduceras bostadstillägget som om de hade haft det pensionstillskott som de alltså inte har. Det gör orättvisan än värre. Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation 16.

På en annan hithörande punkt har vi fått majoritet i utskottet. Det gäller en komplettering av ett beslut som riksdagen fattade för två år sedan och som något mildrade orättvisorna för undantagandepensionärerna, genom att vi åtminstone skulle sluta upp med att straffa dessa pensionärers änkor. Detta

beslut blev emellertid inte riktigt komplett. Jag ger de socialdemokratiska reservanterna rätt i deras tolkning av riksdagsbeslutet från 1986. Men även om det är rätt tolkat formellt var det nog inte så vi menade. Vi avsåg inte att man skulle göra undantag från undantaget när det gällde möjligheten att få bostadstillägg till änkepension. Detta vill utskottsmajoriteten nu rätta till. På denna punkt vill jag alltså yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 4.

En helt annan fråga gäller handikappersättningen. Det är alltså den förmån som utgår till svårt handikappade människor som hjälp till att betala de särskilda levnadsomkostnader som man råkar ut för när man har svårare funktionshinder. Det är en bra förmån. Det är bara det att tröskeln till den är väldigt hög. Det lägsta förekommande beloppet är 34 % av ett basbelopp, alltså mellan 8 500 och 9 000 kr. om året. Det är svårt för många handikappade – jag brukar särskilt peka på psoriasis- och diabetessjuka – att styrka ett så pass stort belopp för årliga kostnader, vilket inte hindrar att de kan ha både det och mer därtill. Det skulle underlätta om vi hade en något lägre tröskel. Därför har vi i första hand velat ha en utredning om att införa ett lägre belopp, en ny nivå i handikappersättningen, t. ex. 20 %. För detta har vi också fått majoritet i utskottet. Jag vill även på denna punkt yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservation 9 från socialdemokraterna, som för närvarande inte vill vara med på detta.

Förtidspension är någonting som vi inte skall önska någon människa men som ibland är nödvändig. Det finns en grupp människor i vårt samhälle som har svårare än andra att komma i åtnjutande av en förtidspension även om de har fullt styrkt behov av den. Det är vissa grupper av egenföretagare och alldeles speciellt jordbrukare. Om en jordbrukare blir så sjuk eller så skadad att hans arbetsförmåga försvinner eller allvarligt nedsätts, är det mycket svårt att få förtidspension, i alla fall så länge hustrun eller någon annan familjemedlem driver jordbruket vidare. Detta påstås bero på att det för dessa grupper är svårt att skilja kapitalinkomster från förvärvsinkomster. Det kan det väl vara, men jag undrar om det är någon som på allvar tror att det över huvud taget finns några kapitalinkomster i ett vanligt svenskt jordbruk. Gården räcker väl inte till så värst mycket mer än att vara ett arbetsredskap som gör det möjligt att skaffa sig en arbetsinkomst. Någon nettoavkastning av kapitalet är det just inte fråga om. Vi tycker att det borde vara möjligt att klara ut detta. Utskottsmajoriteten säger att problemet finns men att det bör kunna lösas inom ramen för gällande regelsystem. Det är möjligt att man kan det. Men när man å andra sidan är efter år finner att regler som vi har inte kan bli vettigt tillämpade, ligger det nära till hands att fråga sig om det möjligen inte är något fel på själva reglerna. Det är detta som vi begär att regeringen nu skall låta studera. För detta ändamål har vi en reservation, som bär nr 8. Jag vill yrka bifall också till denna.

En annan sådan här liten grupp som under rätt många år har spelat en betydande roll i våra debatter är de s. k. övergångsänkorna – kvinnor som blev änkor före 1960 och som uppbär änkepension enligt alldeles speciella regler, mindre förmånliga än andra. Deras änkepension inkomstprövas. Det har nu gått rätt lång tid sedan denna regel upphörde att gälla, varför det kanske inte är så väldigt många kvar – sådan är ju tidens gång. Men så länge

det finns några kvar, representerar systemet en orättvisa. Jag vill gärna yrka bifall till reservation 10, där det sägs att vi skall avveckla denna orättvisa.

Herr talman! Slutligen har jag ytterligare en mycket liten grupp om vilken jag gärna vill uttrycka mig en aning fullständigare. På 1960-talet föddes det ett antal svårt missbildade barn i Sverige, missbildade därför att deras mödrar under havandeskapet hade intagit en medicin som hette neurosedyn. Dessa barn fick så småningom en ersättning från det läkemedelsföretag som hade tillverkat medicinen. För att underlätta en uppgörelse – det var en förlikningsuppgörelse – gick staten in och medverkade genom att i en alldeles särskild lag bestämma att den ersättning som utgick skulle vara skattefri vid både statlig och kommunal beskattning. Det var nog inte i första hand fråga om ett inbrott för att hjälpa de skadade barnen. För dem gjorde det väl egentligen detsamma om ersättningen var skattepliktig eller skattefri – det skulle ju komma att påverka beloppets storlek. Men för att det stora företaget inte skulle drabbas av ruinerande skadeståndskrav var det önskvärt att kunna hålla nere de nominella beloppen. Därför gjorde man så, och därmed blev det möjligt att träffa en förlikning mellan de tvistande parterna. Men det gällde bara skattefrihet.

Åren har gått och dessa barn är nu vuxna. En del av dem har kunnat komma ut till eget boende och ett självständigt liv. Då har de förtidspension, och då skall de ha bostadstillägg. Men se, då kommer vi och reducerar bostadstilläggen med hänvisning till denna speciella ersättning, som vi kan kalla livränta eller ideellt skadestånd. Detta kan inte vara avsikten. Det är inte många det handlar om. Det lär finnas ett åttiotal som befinner sig i denna situation – fler är det faktiskt inte. Detta kan alltså icke ha varit meningen, för det får exakt samma effekt som om man faktiskt hade gjort bidraget skattepliktigt. Det påverkar de numera vuxna barnens totalinkomst på samma sätt som om man hade dragit en skatt på ersättningen. Jag tror att det närmast var ett förbiseende att man inte då, 1969, såg till att få även denna sak ordnad. Det var kanske så enkelt att det vid den tidpunkten inte fanns någon människa som trodde att dessa barn någonsin skulle kunna leva ett så självständigt liv att de kunde komma att göra anspråk på bostadstillägg. Vi hade inte den synen på funktionshindrade handikappade människors sätt att leva för så relativt kort tid sedan som 20 år. Men i dag har vi det. I dag är det en självklarhet att de skall ha rätt till ett självständigt liv och ett eget boende om detta är möjligt. Därmed har frågan blivit aktuell. Det gäller hur man skall hantera deras ersättning för handikappet när beloppet för det kommunala bostadstillägget skall fastställas.

Jag kan inte finna annat än att det är utomordentligt rättvist och riktigt att vi kompletterar denna alldeles speciella lag från 1969 med ytterligare en litet speciell bestämmelse. Utskottsmajoriteten är emot att just utfärda sådana här särbestämmelser. Men kom ihåg att det här alltså redan finns en särlag, som är tillkommen enbart för dessa människors skull. Jag kan inte finna att man bryter mot någon princip, när det nu faktiskt har visat sig att det även här dyker upp ett undantag från undantaget. Vi gjorde undantag för dem. Nu visar verkligheten att det finns ett undantag från undantaget som vi tidigare inte har tänkt på. Låt oss därför avveckla detta genom att helt enkelt stadga att den lilla inkomst som utgår som livränta eller ideellt skadestånd icke skall

beaktas när beloppet för kommunalt bostadstillägg fastställs.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservation 17, som alltså föreslår bifall till en motion som är framlagd av en socialdemokratisk och en moderat ledamot av denna kammare. I övrigt yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 44 BARBRO SANDBERG (fp):

Herr talman! En av de viktigaste uppgifterna inom socialpolitiken är att förverkliga en bättre omsorg om de äldre. Trots att relativt stora förändringar har genomförts kvarstår fortfarande många problem: Folkpartiet vill ge människor valfrihet. I dag är valfriheten begränsad för den som blivit gammal och behöver vård och service.

En grupp som är särskilt hårt drabbad är de s. k. undantagandepensionärerna. Som utskottet säger i sitt betänkande har under en följd av år yrkanden om förbättringar för dessa pensionärer framförts. Vi tycker att det är dags nu att göra något. Folkpartiet har i sitt budgetalternativ reserverat 200 milj. kr. för en sådan reform.

När det gäller kommunalt bostadstillägg, KBT, har vissa förbättringar skett.

På ålderdomshemmen betalar den boende oftast en helinackorderingsavgift. Avgiften för boende och service på ålderdomshemmen är i allmänhet inkomstprövad. Enligt socialtjänstlagen har kommunen möjlighet att ta ut skäliga avgifter. I socialtjänstförordningen sägs att den som bor på ett ålderdomshem skall förbehållas ett visst belopp för egen konsumtion.

Men som utskottet påpekar utgår inte statsbidrag om bostadskostnaden är en del av en avgift som grundas på pensionärens inkomst. Det innebär att boende på ålderdomshem eller i gruppboestad inte är berättigade till statligt bostadsbidrag.

Folkpartiet anser att även dessa boendeformer skall ha en fastställd hyra enligt gällande normer på orten och att kontrakt skall upprättas med de boende. Därmed skulle statsbidrag utgå och kommunerna alltså kunna ge KBT. Därutöver skall service enligt den enskildes behov finnas tillgänglig.

Enligt vår uppfattning finns det anledning att överväga om KBT i framtiden skall vara en primärkommunal uppgift. Det finns skäl som talar för att KBT skall utgå efter samma regler i hela landet. På det sättet utjämnas olikheterna mellan olika kommuner, och man kommer ifrån den inskränkning i den kommunala självstyrelsen som de tvingande reglerna nu innebär. Folkpartiet anser att pensionsberedningen bör ges i uppgift att överväga detta.

På sikt bör en samordning av folkpension och KBT ske. Behovet av samordning mellan pensionsreglerna och KBT visas också av att en pensionär med enbart folkpension och pensionstillskott, som är berättigad till KBT, i vissa fall kan få en högre levnadsstandard efter hyra än en pensionär med låg ATP som saknar rätt till KBT.

Herr talman! En annan pensionsfråga som varit i fokus i flera år är delning av pensionspoäng mellan makar. ATP-poängens roll för att skapa ekonomisk rättvisa mellan kvinnor och män är en av de viktigaste jämställdhetsfrågorna inför framtiden. Nu framgår av betänkandet att pensionsberedningen skall se

över detta, varför vi inte för dagen har något yrkande utan hoppas på ett positivt förslag inom en inte alltför avlägsen framtid.

Ännu en grupp människor som ofta är hänvisade till pension är handikappade. För många av dem innebär bristen på arbetstillfällen att de förtidspensioneras. Folkpartiet har under en rad år kommit med förslag för att förbättra möjligheterna för de handikappade att komma ut på arbetsmarknaden. Ett förslag är att föra över resurser från socialförsäkringssektorn till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Varje gång detta diskuterats har vi fått till svar att det inte finns några örönmärkta pengar till förtidspensioner. Nej, det finns det inte, men anledningen härtill är väl att pengar *måste* ges till den som är handikappad och inte kan försörja sig på eget arbete.

Vid bedömningen av hur stora resurser som kan behöva avsättas för att bereda handikappade arbete är det nödvändigt att också beakta det minskade behov av förtidspensionering som ökade sysselsättningsmöjligheter medför. Enligt vårt sätt att se innebär detta ingen ökad kostnad för samhället, men det betyder oerhört mycket för den handikappade. Han eller hon får faktiskt ett människovärde i och med att man räknas in bland de förvärvsarbetande.

I gårdagens arbetsmarknadsdebatt framskyntade också att socialdemokraterna kan tänkas vara öppna för att pröva nya vägar när det gäller att få ut de handikappade på arbetsmarknaden.

Socialförsäkringsutskottets majoritet hänvisar emellertid i dag som tidigare till att några särskilda medel inte finns och att rehabiliteringsutredningens arbete skall vara avslutat i sommar. Eftersom det bara är några månader till dess har vi folkpartister i dagens betänkande nöjt oss med ett särskilt yttrande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 8, 10, 11, 13 och 16.

Anf. 45 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det finns orättvisor i vårt ATP-system. Trots riksdagsbeslut och klara krav från riksdagen erhåller fortfarande inte de s. k. undantagandeänkorna något pensionstillskott till sin änkepension. Pensionstillskott utgår däremot till förtidspensionen och till ålderspensionen. Undantagandeänkorna är således fram till i dag utan pensionstillskott.

Jag medger att det är svårt att följa alla de turer som föregått det beslut vi nu skall fatta. Vi hade allmänt uppfattat att beslutet redan var fattat och verkställt, men verkligheten har visat att så inte är fallet. I och med att riksdagen bifaller utskottets hemställan på denna punkt i betänkandet kommer dock denna orättvisa att vara undanröjd. Socialdemokraterna reserverar sig mot förslaget och yrkar avslag på att undantagandeänkorna skall erhålla pensionstillskott till sin änkepension.

Undantagandepensionärernas situation innebär fortfarande ett mått av straff för att de en gång valde att stå utanför ATP-systemet. Liksom kvinnorna då inte kände till effekten för deras del i form av uteblivet pensionstillskott kan dagens undantagandepensionärer inte förstå varför deras bostadsbidrag skall beräknas som om de hade ATP-pension. Inte heller de var medvetna om att pensionstillskott skulle tillerkännas dem som hade låg ATP eller enbart folkpension. I dag får de dock inte del av denna förmån

fullt ut. Även här räknas med ATP-pengar som inte utgår. Myndigheterna tar för givet att dessa pensionärer i stället har egna försäkringar som ger inkomster. Så är emellertid inte fallet. I de flesta fall har de s. k. undantagandepensionärerna varit arbetare i egenföretag eller jordbruk, fiskare och liknande. Det fanns då inte pengar över till privata försäkringar. Det var ofta denna brist på pengar som låg bakom deras beslut att stå utanför ATP-systemet.

Nu kommer en översyn att ske som ger besked om vilka det var som valde att stå utanför ATP-systemet. Visar det sig då att mina antaganden är riktiga, kommer vpk att stödja vårt krav på en rättvisare behandling av denna grupp människor, som verkligen har arbetat och försökt att göra rätt för sig när de var i sin krafts dagar men som enbart skördar misstänksamhet över uppsåtet i deras val.

I år liksom många år tidigare har vi från centerns sida krävt att denna orättvisa skall undanröjas. Tyvärr kan detta inte ske i år heller, vilket är att beklaga.

Vårdår kan tillgodoräknas inom ATP-systemet när man på heltid vårdar egna barn i hemmet. Denna förmån gäller under barnets tre första år. Antalet föräldrar som anmält vårdår har dramatiskt minskat de senaste åren, dels beroende på att allt fler småbarnsföräldrar söker sig ut i förvärvsarbetet, då ekonomin inte medger att de väljer att stanna hemma med barnet, dels beroende på att många ej uppmärksammat att de skall anmäla att de vårdar eget barn i hemmet för att kunna registreras för vårdår. Många föräldrar inser inte att detta får betydelse för deras framtida pension, som ju ligger mycket långt i framtiden och som dessutom omges av viss osäkerhet. Vi vet att diskussioner rörande intjänandeår just nu pågår. Skulle man då höja gränsen för full pension från 30 år till 40 eller 45 år kommer det att ha stor betydelse för dessa föräldrar.

Detta olyckliga förhållande kommer att innebära att föräldrar för sent inser att de borde ha anmält vård av eget barn i hemmet. Vi vet ingenting om framtidens arbetsmarknad, och vi vet inte vad som blir aktuellt inom en tioårsperiod. Det kan då vara av stort värde för denna grupp att ha angett att de är berättigade till vårdår. Tyvärr har utskottet inte velat tillgodose vårt motionskrav, som rör automatisk registrering av vårdår. Man skyller på byråkratiska regler.

Vi anser dock från centerns sida att dessa problem skulle kunna lösas med god vilja. Det borde även kunna vara möjligt att retroaktivt gå in och se om det föreligger rätt till vårdår även före reformens ikraftträdande. I en centermotion krävs en utredning för att klarlägga om detta är möjligt. Inte minst den senaste tidens debatt rörande kvinnors låga pensionspoäng belyser de problem som är förknippade med dagens pensionssystem. Där vill vi även att den översyn som pågår rörande delning av pensionspoäng mellan makar snabbt skall redovisas.

När det gäller förtidspension för jordbrukare och egenföretagare föreligger det vissa svårigheter för dem att få sådan beviljad så länge de bor kvar på sin jordbruksfastighet. Så länge maken sköter gården och de bor kvar föreligger det stora svårigheter att erhålla förtidspension.

Nu skriver utskottet att de problem som uppstår bör kunna lösas inom

gällande regelsystem. Hittills har även den möjligheten förelegat, men den har tyvärr i alltför många fall resulterat i den bedömning som redovisas i min motion. Jag vidhåller därför, vilket framgår i reservationen, att regelsystemet skall ses över med beaktande av just detta förhållande. Det finns ingen anledning att just jordbrukare skall särbehandlas när de inte klarar av att arbeta inom sin huvudnäring.

Utskottet föreslår också ytterligare en nivå inom handikappersättningen, vilken avstyrks i en socialdemokratisk reservation. Jag yrkar avslag på reservationen.

När det gäller inkomstprövning av änkepensionen föreligger en gräns, nämligen den 1 juli 1960. För dem som blev änkor före detta datum inkomstprövas pensionen, medan de som blev änkor därefter inte behöver denna inkomstprövning. Det rör sig sannolikt inte om något stort antal änkor som behandlas på detta sätt, men för dem som berörs känns det synnerligen orättvist. Vi reserverar oss därför att regeringen bör lägga fram ett förslag till ändring av bestämmelserna som medför ett rättvisare system.

Allt fler utslussas i dag till eget boende från institutioner och vårdhem. En del människor erbjuds då gruppboende som den lämpligaste boendeformen. I vissa fall kan med nuvarande regler ej kommunalt bostadstillägg utgå vid gruppboende. Detta medför ibland svårigheter för den enskilde att ekonomiskt klara detta boende. Detta är mycket olyckligt, då alla boendeformer måste finnas om valfriheten i boendet också skall bli reell. Vi kräver därför en översyn av reglerna för att även inrymma denna boendeform som underlag för kommunalt bostadstillägg.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till de reservationer som centerpartiet finns med på i socialförsäkringsutskottets betänkande 1987/88:18.

10 § Kammaran beslöt kl. 17.53 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

11 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

12 § Folkpensioner m. m.

(forts. socialförsäkringsutskottets betänkande 18)

Anf. 46 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Det känns inte särskilt meningsfullt att i dag debattera kompensationen till pensionärerna för devalveringen – det är den fråga som tas upp i vår första reservation – för den frågan kommer snart upp igen då vi skall behandla propositionen i ärendet. Vpk:s uppfattning bör vara känd. Vi förespråkar en höjning av grundpensionen och pensionstillskottet i stället för en basbeloppshöjning, vilket vi i reservation 2 vill ge regeringen till känna.

Från den 1 januari i år är det obligatoriskt för kommuner att betala

kommunalt bostadstillägg till pensionärer, och de s. k. hyresgränserna har höjts. Nu kan man få KBT för en hyra upp till 1 500 kr. för ogift och 1 650 kr. för makar. Men trots förbättrade regler är KBT otillräckligt för många. Hyran i nyproduktionen ligger långt över den högsta gränsen för KBT. T. o. m. en etta kan ute i landet – och givetvis i storstadsregionerna – kosta över 2 000 kr. i månaden.

Före regeländringen i år tillämpade många kommuner en högre kompensationsgrad än de 80 % som är statsbidragsberättigande. De nya reglerna, med höjda bostadskostnadsgränser, medförde ökade kommunala kostnader. Av den anledningen sänkte många kommuner – närmare bestämt 42 – KBT. Det gällde kommuner som tidigare hade betalt mer än 80 %. Detta fick till följd att pensionärer med låg hyra nu får mindre KBT än vad de fick tidigare.

Det är givetvis inte acceptabelt att ett beslut om förbättringar i praktiken kom att betyda försämringar för vissa pensionärer. Men som reglerna är i dag finns det knappast någon möjlighet för staten att åläggga kommunerna att betala högre kompensation.

Vpk menar att för att KBT skall bli rättvist över landet bör det betalas efter den faktiska hyran på orten för en tvårumslägenhet. Vi anser också att staten på sikt skall ta hela kostnadsansvaret för pensionärernas boende. Som ett första steg bör statsbidraget till kommunerna höjas. Detta har i omgångar minskat från 43 % till nuvarande 25 %. Vi föreslår en första höjning till 50 % av kommunernas kostnader.

Jag yrkar bifall till samtliga vpk-reservationer i det här betänkandet.

Jag skall också säga något om de socialdemokratiska reservationerna i betänkandet. Den reservation som gäller pensionstillskott till änkepensionen är det särskilt tråkigt att ta upp till behandling. Det går inte att bortse från att hela det långdragna ärendet om de s. k. undantagsänkorna är prestigefyllt för socialdemokraterna. Eftersom jag är så gammal att jag minns stämningarna kring ATP-striden har jag förståelse för den ilska man känner gentemot dem som på den tiden gjorde allt för att förhindra att vi skulle få en allmän tilläggspension.

När riksdagen nyligen beslutade att undantagsänkorna skulle få pensions-tillskott till ålders- och förtidspension – efter en vpk-motion – så observerade vi inte att änkepensionerna inte skulle omfattas av de nya reglerna. Anklaga oss gärna för det förbiseendet – det är berättigat. I dag rättar vi till beslutet. Men försök inte att konstruera några särbestämmelser om att änkepensionen är relaterad till den avlidne maken och hans undantagande från ATP. Det var ju precis de argumenten som anfördes för att kvinnorna inte som ålders- och förtidspensionärer skulle få pensionstillskottet!

I fråga om ytterligare en nivå inom handikappersättningen innebär utskottsmajoritetens skrivning – till vilken vpk ansluter sig – inget definitivt beslut, utan det är endast en begäran om utredning och efter utredningen ett förslag. Socialdemokraterna borde ha kunnat ansluta sig till det beslutet. Vi är ju överens om att många handikappade i dag har stora merkostnader på grund av sitt handikapp, merkostnader som de i dag inte har någon möjlighet att få kompensation för. I sin reservation hänvisar socialdemokraterna till utredningen om hjälpmedel och framhåller det som möjligt att ett resultat av den utredningen kan bli att fler förbrukningsartiklar än i dag skall kunna

erhållas kostnadsfritt. Därmed skulle man inte behöva denna lägre nivå på handikappersättningen. Även om jag gärna vill tro på den möjligheten, så är det svårt med tanke på att det finns förslag om att helt och hållet avskaffa de fria läkemedel som finns i dag. Då verkar det inte realistiskt att tro att det skall bli utökningar när det gäller förbrukningsartiklar.

Det behövs helt klart en ytterligare nivå på handikappersättningen, och vpk har föreslagit 20 % av basbeloppet som en ny nivå. När den av utskottet begärda utredningen är klar får vi ta slutlig ställning i den frågan.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag också något kommentera en motion som jag har skrivit om en samhällelig pensionsförsäkring. Motionen är behandlad och vederbörligen avstyrkt i detta betänkande. Nu är jag inte särskilt ledsen för den skull, för jag har inhämtat att pensionsberedningen behandlar just frågan om möjligheten att vi skall få en samhällelig pensionsförsäkring som komplement till vårt pensionssystem, och då är det inte så noga med formaliteterna, tycker jag – huvudsaken är att tankarna i min motion förverkligas.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2, 12, 14 och 18.

Anf. 47 INGEGERD ELM (s):

Herr talman! I takt med den ekonomiska utvecklingen har vi kunnat kompensera pensionärerna ekonomiskt. Således höjdes basbeloppet med 400 kr. den 1 juli 1987 i en extrahöjning, och den 1 januari i år höjdes statsbidraget till det kommunala bostadstillägget väsentligt. Inom kort kommer vi dessutom att behandla en proposition om ytterligare en extrahöjning av basbeloppet den 1 januari 1989.

Genom det beslutade tilläggsbeloppet, som medförde en höjning av basbeloppet med 400 kr. den 1 juli förra året, har pensionärerna och övriga berörda till en del blivit kompenserade för nedskrivningen av den svenska kronan 1982. Men eftersom vi om några dagar, som Margó Ingvardsson också sade här, i utskottet skall behandla en proposition om den kommande extra höjningen av basbeloppet med 600 kr., anser vi att kraven på höjda folkpensioner och pensionstillskott nu bör avslås.

Så till frågan om rätt till pensionstillskott vid undantaganden. Ja, det är riktigt att frågan har diskuterats vid flera tillfällen här i kammaren. Under årens lopp har också uppfattningarna om den saken skiftat i den svenska riksdagen. Nils Carlshamre talade här om speciella hackkycklingar när han skulle beskriva undantagandepensionärerna och Barbro Sandberg sade att valfriheten är starkt begränsad beroende på reglerna när det gäller pensionstillskott till undantagandepensionärerna. Folkpartiet har dock inte alltid haft den uppfattningen. Vid ett tillfälle hade vi, till följd av en proposition från den borgerliga regeringen, möjlighet att över huvud taget avskaffa rätten att stå utanför ATP. Det fanns alltså en mycket bra möjlighet att göra ett tillrättaläggande, om folkpartiet då hade haft samma uppfattning som man har i dag.

Sedan skulle jag vilja gå tillbaka till det som Nils Carlshamre sade. Han talade om speciella hackkycklingar. Förra gången vi behandlade samma ärende – då med anledning av en motion från vpk – beslutade vi ju att hos

pensionsberedningen begära en undersökning av hur det verkligen förhåller sig med undantagandepensionärerna. Pensionsberedningen har påbörjat det arbetet. Vi menar att resultatet av den undersökningen bör avvaktas och yrkar därför avslag på de motioner där man begär pensionstillskott till pensionärer med undantagande från ATP.

Änkepensionerna och pensionstillskotten i det sammanhanget hänger ju samman med mannens egen pension. Margó Ingvardsson säger: Försök inte konstruera särskilda bestämmelser för änkepensionerna! Jag behöver inte konstruera något, därför att sambandet i det avseendet är fullständigt klart. Änkepensionen är alltså avsedd att ge kompensation för mannens tidigare inkomst eller pension och är direkt knuten till mannens tidigare pensionsförmåner och inkomster när det gäller pensionstillskottet. Därför är det här fråga om en särlösning. Vi menar att man även på den punkten borde ha avvaktat det resultat som pensionsberedningen kommer fram till. Vi socialdemokrater anser således att det är fel att gå in och ändra i lagstiftningen, som så intimt hänger samman med dessa frågor. Därför har vi reserverat oss mot det förslag till lagändring som nu föreligger.

Så några ord om handikappersättningen. Handikappersättningen utges ju nu med 65, 50 eller 34 % av basbeloppet – alltefter hjälpbehovets omfattning och merutgifternas storlek. I några motioner begärs en lägre nivå inom handikappersättningen. Utskottsmajoriteten föreslår också att dessa krav skall utredas. Men vi socialdemokrater menar att de handikappade som det här är fråga om – jag tror att utskottet är enigt på den punkten – främst är människor som har stora kostnader till följd av sitt handikapp. Det gäller kostnader som beror på behovet av förbrukningsartiklar och andra preparat som inte är kostnadsfria eller rabatterade.

Eftersom regeringen har tillsatt en utredare som har fått i uppgift att kartlägga och analysera situationen och behoven när det gäller den här gruppen handikappade, bör vi avvakta det resultat som utredaren kommer fram till. Detta har vi även åberopat i vår reservation. Vi reserverar oss därför mot beslutet att nu ensidigt inrikta stödet på en lägre nivå i handikappersättningen. I övrigt har vi i utskottet diskuterat sådana här frågor, som i ett vidare sammanhang bör få en lösning.

Jag talade inledningsvis helt kort om den stora höjning av KBT som skedde den 1 januari i år. Trots den förbättring som vi nu har kunnat konstatera under några månader, finns det motioner där man begär ytterligare en höjning av medlen till de kommunala bostadstilläggen. Vi i majoriteten har den uppfattningen att det på det här området, liksom på andra områden, när det gäller vårt sociala skyddsnät får ske förbättringar i förhållande till de ekonomiska förutsättningar som finns. Därför yrkar vi avslag på motionerna i detta sammanhang.

Herr talman! Jag vill avsluta detta inlägg med att yrka bifall till reservationerna 4 och 9 samt till utskottets hemställan i övrigt.

Anf. 48 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Ingegerd Elm var inne på detta med basbeloppshöjningen, som skulle kompensera devalveringseffekten. Jag vill då påminna om att vi i centerpartiet har en annan syn på den frågan. Vi tycker att det är fel att gå in

och justera basbeloppet på det sätt som man gör, eftersom man ju har andra beräkningsgrunder för basbeloppet. På detta sätt kompenserar man de inkomsttagare som har de största inkomsterna mest. Men vi återkommer, som sagt, till detta i en senare debatt här under våren. I en reservation från centern har vi också tagit upp just den frågan.

När det gäller de s. k. undantagandeänkornas pensionstillskott har vi ju beslutat här i riksdagen, precis som Margó Ingvardsson sade, att ett tillrättaläggande skall göras. Det var en blunder att vi inte uppmärksammade hur det egentligen blev i och med det beslut som fattades. Det fanns ett enhälligt beslut om att vi skulle titta på just änkepensionen och pensionstillskotten. Det är det som vi nu fullföljer i och med dagens beslut. Vi i centern tycker att det är fel att socialdemokraterna går in och tittar på det här från byråkratiska synpunkter. De aktuella änkorna bör kunna få nämnda pensionstillskott, eftersom de i många fall inte var medvetna om att deras män hade ett undantagande från ATP-pensionen. Inte heller hade de någon aning om att det skulle kunna vara möjligt att få pensionstillskott inom en framtid. För denna lilla grupp behöver nämnda rättvisa fördelning gälla.

Vi tycker också att det är viktigt att man ser över handikappersättningen. Det som begärs från utskottets sida är ingen orimlig begäran. Trots det sociala trygghetsnätet i vårt land finns det ju människor som faller mellan maskorna och som då drabbas rätt hårt. Vi har ganska svårt att förstå att just dessa människor – med tanke på deras speciella situation – inte skulle kunna få ett samhälleligt stöd. Deras ekonomi tillåter ju inte att de lever på samma höga nivå som andra människor som kanske har någon annan typ av handikapp.

Anf. 49 MARGÓ INGWARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! När riksdagen beslöt att kvinnor vilkas män begärt undantagande från ATP skulle få sitt pensionstillskott trots männens handlande var det främsta argumentet för den ändringen – och det som socialdemokraterna slutligen föll för – att dessa kvinnor skulle betraktas som ekonomiskt självständiga personer och framför allt inte skulle straffas för sina mäns handlingar. Enligt socialdemokraterna gällde det enbart kvinnor som var förtids- eller ålderspensionärer. För änkor skulle de gamla reglerna gälla, dvs. kvinnorna skulle få plikta för att männen inte hade anslutit sig till ATP.

Det är mycket svårt att förstå detta resonemang. Anser socialdemokraterna att änkorna på något sätt skulle ha större skuld till det hela än förtids- och ålderspensionärerna? Jag undrar, herr talman, om det är skuldfrågan som är avgörande. Det går inte att komma ifrån att hela tiden som vi har diskuterat undantagandeänkorna har det varit något av skuld och straff som gått rakt igenom det socialdemokratiska tänkandet.

Anf. 50 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Ingegerd Elm säger att vi bör vänta på att pensionsberedningen skall hinna ta reda på hur undantagandepensionärerna egentligen har det. Men vi vet exakt hur de har det, i det enda avseende som har någon betydelse: de har inget pensionstillskott.

De har rätt till pensionstillskott. När en helt ny förmån införs är det

orättvist att några personer undanhålls denna på grund av att de i ett helt annat sammanhang några år tidigare har agerat på ett sätt som man inte gillar. Vi behöver inte veta mer. De har inget pensionstillskott – det gäller såväl undantagandepensionärerna som deras efterlevande änkor.

Herr talman! Jag blir ibland förbryllad över socialdemokraternas klivna inställning till detta med behovs- och inkomstprövning. Nästan alltid är man stolt – och berättigat stolt – över vårt generella trygghetssystem, våra stora socialförsäkringar, som fungerar efter samma regler för alla, där vi medvetet har hjälpts åt för att undvika inslag av behovs- och inkomstprövning så långt det varit möjligt. Men så fort socialdemokraterna behöver någonting att gömma sig bakom, när det är en liten grupp som de inte vill ge rättvisa, blir det intressant med behovsprövning. Det gäller här. Man skall ta reda på om undantagandepensionärerna lider nöd, och i så fall kanske de kan få någonting.

När det gäller övergångsänkorna från före 1960 står det i utskottsmajoritetens skrivning att bestämmelsen inte drabbar någon fattig – fritt översatt från byråkratsvenskan. Det skulle vara de bäst situerade änkorna som möjligen fick någon förbättring om regeln avskaffades. Återigen är det fråga om behovsprövning.

Varför måste det vara så att denna behovsprövning, som vi så gärna vill undvika i vårt sociala trygghetssystem, skall kunna tjäna som en sorts skalkeskjul så fort det är någonting socialdemokraterna inte vill göra? Det har hängt med ända sedan 1946–1947, när grunden lades för den nuvarande folkpensioneringen. Den gången föreslog socialdemokraterna en delvis behovsprövad folkpension, med 600 kr. om året för alla och 400 kr. till för dem som efter behovsprövning kunde bevisa att de behövde det. Efter en opinionsstorm, som revs upp av dåvarande högerpartiet, gav socialdemokraterna med sig, och grunden lades till en för alla lika folkpension. Men då och då återkommer den där svagheten för behovsprövning i alla upptänkliga sammanhang.

Anf. 51 BARBRO SANDBERG (fp) replik:

Herr talman! Om folkpartiet tidigare haft en annan uppfattning när det gäller undantagandeankorna är det väl inget skäl att inte ändra sig, om man finner att de nu har det besvärligt. Även om de en gång medvetet ställde sig utanför ATP-systemet kvarstår ett antal som nu som pensionärer har det svårt att klara sin försörjning. Vi har också i vårt budgetalternativ reserverat pengar för detta ändamål.

Anf. 52 INGEGERD ELM (s) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att vända mig till Barbro Sandberg, som försöker ursäkta folkpartiets tidigare misstag – som man nu tydligen betraktar det som – med att det inte är något skäl att inte ändra sig. Men det var mycket dåligt av folkpartiet att inte ändra sig ett par år tidigare och genomföra detta – det var inte så lång tid efter regeringsskiftet som denna uppfattning kom fram.

Barbro Sandberg var inte ledamot av kammaren då, så det är inte något personligt angrepp jag riktar mot henne utan bara ett konstaterande.

Nils Carlshamre, som har mycket fina historiska kunskaper, vill säga att det inte behövs något annat skäl än att några personer gjorde ett undantag för att vi nu skall ändra denna tingens ordning. Man måste väl ändå i ärlighetens namn säga att det inte kan vara det enda skälet till att vi skall kompensera pensionärer som under sitt yrkesverksamma liv valde att ta en annan försäkring eller att samla sina pengar i företaget, för att på det sättet kompensera sig på ålderdomen. Det är inget nytt argument från socialdemokratisk sida, men det är fortfarande giltigt. Vi biföll Margó Ingvardssons och vpk:s motion förra året därför att vi gärna ville ha reda på orsakerna till att de ställde sig utanför.

Carlshamre frågar varför vi vill ha behovsprövning. Det är inte fråga om behovsprövning eller ej, utan diskussionen gäller just det som jag har sagt, att de pensionärer som en gång i världen valde att ordna sin ålderdomstrygghet på ett annat sätt inte dessutom skall ersättas genom det allmänna pensions-systemet.

Anf. 53 NILS CARLSHAMRE (m) replik:

Herr talman! Nu inför Ingegerd Elm något alldeles nytt i debatten. Hon säger plötsligt att vi vill ha reda på varför dessa personer en gång gjorde ett undantagande. Men se den beställningen har inte pensionsberedningen. Det står i utskottets skrivning att den skall "undersöka behovet av ekonomiskt stöd för pensionärer som på grund av att de begärt undantagande från ATP inte kan erhålla pensionstillskott". Däremot skall den inte fråga varför de en gång i världen gjorde sitt undantagande. Då får vi lämna ett tilläggsdirektiv till pensionsberedningen, om den skall svara på den frågan också.

Det är kanske inte så konstigt, Ingegerd Elm, att inte alla har vaknat upp i den här frågan förrän ett stycke in på 80-talet. De flesta av de människor det gäller var i blomman av sin medelålder i början och mitten av 60-talet. Det är nu på 80-talet de blivit pensionärer. Det är då det märks att de får sämre pension än alla andra. Det är inte så konstigt att det då slår igenom i den politiska opinionen på ett annat sätt än tidigare. Vi har en parallell till den utvecklingen i dagens betänkande. För några timmar sedan talade jag varmt för de neurosedynskadade barnen och deras behov. Problemet med beräkning av KBT till denna grupp har uppmärksammats i en motion av Bo Nilsson och Sven Munke. Såvitt jag vet har det inte tidigare uppmärksammats av någon annan i denna kammare. Men detta är också ett nytt problem. Det är nu dessa personer har kommit upp i den ålder då kommunalt bostadstillägg börjar bli aktuellt. Jag tycker inte att någon av oss behöver ta illa vid sig för att vi inte lagt märke till det tidigare. Däremot tycker jag att man kan försöka göra någonting åt det, när man väl har upptäckt problemet:

Herr talman! Jag sade faktiskt inte att det enda skälet till att vi bör ge pensionstillskott till de s. k. undantagandepensionärerna är att de en gång begärde undantagande från ATP-systemet. Skälet är att de i dag inte har något pensionstillskott. Det är det enda skälet, och det är det enda skäl vi behöver. De har rimligen rätt till pensionstillskott, om vi vill hålla på rättvisa principer i vårt trygghetssystem. De har undanhållits sin rätt.

Anf. 54 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna pratar rätt ofta om det stöd man vill ge de sämst ställda pensionärerna. Här finns ett exempel på en grupp pensionärer som verkligen har det dåligt ställt. Änkor efter män som begärt undantagande från ATP har det verkligen besvärligt. De har bara en liten änkepension. En bra möjlighet att visa att solidariteten och rättvisan räcker till också för dessa grupper är att i dag stödja våra motionsförslag. Vi föreslår att dessa de sämst ställda grupperna bland pensionärerna skall få en något större ekonomisk trygghet än de har i dag.

Det är inte så att de som begärde undantagande från ATP sparade sitt kapital och satte in det i ett vinstrikt företag. Det tillhör nog undantagen. Ofta levde man i en bister verklighet där det inte fanns pengar till annat än de dagliga behoven. Det fanns inget överskott att ta av för att betala en ATP-avgift. Det var säkert skälet för de allra flesta. Vi vet hur dessa pensionärer har det i dag. Det kan närmaste pensionstabell visa. Det kan inte vara riktigt att man beräknar det kommunala bostadstillägget för dessa pensionärer som om de hade en ATP-förmån och av den anledningen reducerar det. I detta betänkande behandlas en mängd motioner som beskriver detaljer i ATP-systemet som skapar bekymmer och orättvisor.

Pensionsberedningen skall så småningom lämna ett förslag rörande dessa frågor. Det allra enklaste hade dock varit att se till att dessa pensionärer får ett pensionstillskott. Pensionstillskott togs över huvud taget inte upp i den debatt som en gång fördes om ATP. Pensionstillskott är ett senare påfund, och det skulle ges till dem som hade en låg folkpension eller ATP. Det tas inte heller ur samma kassa. Man använder helt andra pengar till det. Därför tycker jag att solidaritet och rättvisa kräver att de s. k. undantagandepensionärerna och änkor efter s. k. undantagandepensionärer skall ha sitt pensions-tillskott.

Anf. 55 MARGÓ INGVARSSON (vpk) replik:

Herr talman! Tyvärr fick jag aldrig någon förklaring från Ingegerd Elm till varför just änkor inte skulle få sitt pensionstillskott, när hustrurna till de s. k. undantagandepensionärerna såsom ålders- och förtidspensionärer nu får rätt till pensionstillskott. Jag kan förstå att Ingegerd Elm underlät att svara på min fråga. Det är säkerligen omöjligt att ge en logisk förklaring till att änkor skulle behandlas på ett alldeles särskilt sätt.

Herr talman! Förhoppningsvis är det i dag sista gången vi debatterar änkor till de s. k. undantagandepensionärerna och deras situation. Jag hoppas verkligen att vi inte har gjort några förbiseenden denna gång, utan att samtliga kvinnor som har varit eller är gifta med män som begärt undantagande från ATP nu får sina pensionsrättigheter, precis som andra kvinnor i vårt land.

Anf. 56 INGEGERD ELM (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att jag gav Margó Ingvarsson den förklaring hon begärde i mitt inledningsanförande. Änkepension hör intimt samman med att man blivit änka och med de inkomster och förmåner som den avlidne maken hade. Det är grunden till att vi vill ha renodlade och klara

bestämmelser och att man inte skall kunna göra förändringar i bestämmelserna som inte hör samman med huvudfrågan. Jag är medveten om att det kan låta skrivbordsmässigt. Men det måste finnas någon form av konsekvens i vår försäkring, om det inte skall bli en stor oreda i våra olika försäkringsbestämmelser och i lagskrivningen.

Avslutningsvis vill jag säga att det utöver det tillfälle då ATP infördes gavs ett flertal tillfällen, ända fram till 1982, då man hade möjlighet att gå med i ATP-systemet, om man ansåg att man en gång fått felaktig information och inte fått reda på vilka följder det skulle få att stå utanför ATP-systemet. Jag vill också säga att våra kunskaper om vilka som ställde sig utanför ATP-systemet och varför de gjorde det är ganska ytliga. Jag vidhåller den uppfattning vi har haft hela tiden, att vi genom det allmänna pensionssystemet inte i efterhand kan kompensera för en tilläggsförsäkring som man själv betalade för. Om vi skulle inta den ståndpunkten måste vi i så fall ha en stark grund för det.

Tredje vice talmannen anmälde att Karin Israelsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 57 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Pensionssystemet bör vara så utformat att det ger en god ekonomisk grundstandard för alla som inte genom eget förvärvsarbete kan få en tillfredsställande försörjning på grund av ålderdom, sjukdom, invaliditet eller familjeförsörjares frånfälle. Alla pensionärer bör få en rättvis andel av samhällets standardförbättringar.

Vid devalveringen som vidtogs i oktober 1982 räknades inte basbeloppet upp med hänsyn till de prisstegringar som inträffade till följd av devalveringen. I valrörelsen 1985 utlovade socialdemokraterna att värdet av pensionerna skulle återställas om de bara fick väljarnas förtroende. Inte förrän nu under våren har ett förslag lagts fram som innebär att full compensation skall ges fr. o. m. januari 1989. Följaktligen kan SAP utnyttja löftet om mer pengar till pensionärerna även i 1988 års valrörelse. Att det är samma pengar det handlar om utgör tydligen inget hinder. Vi menar att politisk heder och moral hade krävt att SAP:s utfästelser till pensionärerna hade infriats under denna valperiod.

Herr talman! Kds anser att folkpensionen bör höjas från 96 % av basbeloppet till 97 % av basbeloppet för den ogifta pensionären och från 78,5 % av basbeloppet till 81 % av basbeloppet för den gifta pensionären. Höjningen bör införas fr. o. m. den 1 januari 1989. En sådan förändring av pensionerna skulle utjämna något av de skillnader mellan samboende och gifta pensionärer som i dag råder och som är ett exempel på hur samhällets regelsystem på ett oacceptabelt sätt missgynnar äktenskapet.

Skillnaderna i pension mellan ett gift par och ett sambopar minskar med vår modell med 774 kr./år. Förhållandena kan naturligtvis inte heller med denna förbättring anses tillfredsställande, utan ytterligare åtgärder för att minska skillnaderna mellan gifta och sammanboende pensionärspar måste vidtas.

Kds vill också höja pensionstillskottet, eftersom det är en riktad åtgärd till

de sämst ställda pensionärerna. Vi föreslår därför att pensionstillskottet höjs från 48 % av basbeloppet till 50 % för ålderspensionärer och från 96 % till 100 % av basbeloppet för förtidspensionärer fr. o. m. den 1 januari 1989.

Herr talman! De pensionärer som valde att stå utanför ATP-systemet när detta infördes har hitintills inte fått någon del i pensionstillskotten. Det kan finnas många förklaringar till att de valde att stå utanför. De ville kanske hellre spara i det egna företaget, i det egna hemmet eller genom att teckna en privat pensionsförsäkring. En del kanske tvingades välja att stå utanför eftersom de ansåg att deras inkomster var för små för att räcka till avgifterna till ATP-systemet.

Många av dessa pensionärer begärde undantagande från ATP före 1969, alltså det är då reformen med pensionstillskott genomfördes. I dag har många av dem ekonomiska problem. Att dessa människor inte får del av pensionstillskottet utgör enligt vår mening en diskriminering. Alla pensionärer med låg ATP eller ingen ATP alls bör få rätt till pensionstillskott. Med litet god vilja borde någon form av individuell prövning kunna ske. På samma sätt som de som tillhör ATP-systemet får pensionstillskott om ATP-pensionen inte överstiger pensionstillskottsbeloppet, borde de som står utanför ATP-systemet få del av pensionstillskottet, om deras alternativa penningplacering har en lägre avkastning än pensionstillskottet.

Herr talman! Många kvinnor har upptäckt att de som pensionärer kommer att få en sämre ställning därför att de arbetat deltid eller varit hemma och skött hem och barn under kortare eller längre tid. Oftast har mannen och kvinnan varit överens om en sådan arbetsfördelning. Att denna fråga nu kommer att bli föremål för utredning inom pensionsberedningen ser vi därför som mycket positivt.

Herr talman! Det finns i dag gott om tecken på att det moderna arbetslivet fordrar nytänkande på flera områden. I framtiden får man räkna med att många kommer att behöva byta yrke åtminstone någon gång under sin verksamma tid. Detta kommer i sin tur att medföra någon period av omskolning och vidareutbildning. Därför finns det knappast någon anledning att betrakta livet som om det vore indelat i tre perioder: utbildning, arbetsliv och pensionering. Det är naturligt att många människor i 45-50-årsåldern känner behov av att stanna upp ett tag, få en tid av återhämtning för att ägna sig åt någon sysselsättning som tiden dessförinnan inte har medgivit. Säkerligen skulle ett avbrott i den yrkesverksamma perioden upplevas positivt av de allra flesta. Ett sådant avbrott skulle också kunna skapa förutsättningar för att odla den gemenskap och det sociala umgänge som vi alla är i så stort behov av.

Vi menar att varje människa borde ha rätt att kunna utnyttja ATP och folkpension under ett års förtidsuttag ur pensionssystemet. Ett sådant "sabbatsår" någon gång mellan 45 och 55 år skulle påverka ålderspensionen på liknande sätt som förtidsuttag något år före den ordinarie pensionsåldern gör. Det skulle således betalas från egen ATP och folkpension och skulle därför inte tära på samhällsekonomin.

Det skulle däremot, hävdar vi, få vissa positiva effekter på arbetsmarknaden eftersom arbetslösa skulle få ett större urval av vikariat och möjligheter till arbetslivserfarenhet under det år den ordinarie arbetstagaren är ledig.

En sådan reform skulle naturligtvis också kunna ge upphov till en del praktiska svårigheter i arbetslivet, det skall inte förnekas. Men dessa problem kan jämföras med dem som uppstår i samband med föräldraledighet och ledighet för studier, och dessa avbrott är ju allmänt accepterade.

Pensionsberedningen befinner sig nu enligt uppgift i slutskedet av sitt arbete. I pensionsberedningens direktiv fanns inte något uppdrag att utreda frågan om ett förtida uttag av ett pensionsår. Vi föreslår därför att ett tilläggsdirektiv utfärdas för att få till stånd en utredning i denna fråga.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till motionerna 1987/88:Sf237, yrkandena 1 och 2, och till motion 1987/88:Sf238. Beträffande höjning av folkpensionernas grundbelopp m. m. ber jag att få yrka att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Sf330, yrkandena 1 och 2, samt med avslag på motion 1987/88:Sf290, yrkandena 1 och 2, hos regeringen begär förslag till riksdagen om höjning av folkpensionen och pensionstillskottet i enlighet med vad som anförs i motion 1987/88:Sf330. Jag ber också, herr talman, att få yrka bifall till yrkande 4 i samma motion samt bifall till reservationerna 3, 5, 6, 7, 8, 15 och 16.

Anf. 58 INGVAR BJÖRK (s):

Herr talman! Sture Thun och jag har i en motion tagit upp pensionärernas inkomstförhållanden.

Det är så, att pensionärernas inkomster självfallet är mycket olikartade. Detta hänger samman med inkomsterna under individernas yrkesverksamma tid. En hög inkomst betyder således en hög pension och en låg inkomst en låg pension.

De som inte haft någon inkomst alls – exempelvis arbetat i sitt eget hem – får den lägsta pensionen, nämligen 54 192 kr. per år. Även de som är mycket gamla, över 80 år, får trots ett livslångt yrkesarbete en låg ATP och därmed en låg pension.

De kommunala bostadstilläggen – som är inkomstprövade – har som sitt syfte att ge människor som bara har grundpensionen – folkpension, pensionstillskott och kommunalt bostadstillägg – en hjälp för att betala hyreskostnaderna.

Från och med den 1 januari 1988 kom – på den socialdemokratiska regeringens initiativ – nya regler för de kommunala bostadstilläggen. Dessa regler medförde en utjämning av bostadstilläggen mellan olika kommuner.

De pensionärer som har de lägsta pensionerna och de lägsta kommunala bostadstilläggen fick en förstärkning med upp till 700 kr. i månaden.

Totalt får pensionärerna i 179 av landets 284 kommuner förbättrade kommunala bostadstillägg i och med de nya reglerna. Totalt beräknas mer än 600 000 pensionärer få KBT under 1988.

I reglerna för de nya pensionerna finns också bestämmelsen att de kommunala bostadstilläggen obligatoriskt skall utges av kommunerna. Det här är en stor reform, som bidrar till ökad utjämning pensionärer emellan.

Men det är en reform som bara är ett steg på vägen. Fortfarande har dessa pensionärer en alltför låg standard, enligt vår mening. Vad som fattas är att höja KBT till den nivån, att bostadstillägget täcker hela hyran för en lägenhet som består av 2 rum och kök. Detta finner vi nödvändigt för att ge dessa

pensionärer en standard som är tillräckligt hög.

Målet för de kommunala bostadstilläggen skall alltså vara att de täcker hyreskostnaden för en modern lägenhet på 2 rum och kök.

I den socialdemokratiska tidskriften Tiden, nr 10 år 1987, tar Carin Elofsson upp pensionsfrågan. Hon kallar sin artikel för "40-talets mödrar är 80-talets fattiga pensionärer". Det är en gripande artikel, och låt mig citera några rader ur hennes inlägg:

"Jag stod inför min barndoms snälla tant från gården där jag lekte som barn. Jag som socialtjänsteman, Linnéa som hjälpsökande. Hon sökte socialbidrag. Hon är i dag 74 år och hennes barn är vuxna. Linnéa grät och sa:

– Jag trodde aldrig att jag skulle behöva gå hit och tigga på gamla dar. Jag har ju min pension och har det bra på alla sätt, men jag får ju nästan ingenting över när jag har betalt hyran.

Hon kunde ha varit min egen mor – hon är en av de mödrar, som skötte om och fostrade oss barn, som växte upp på 40-talet. Det är vi, 40-talsbarnen, som sitter i de beslutande positionerna och är makthavare i dag och i morgon. Men vi har sörjt dåligt för våra mödrar, de som hade som heltidsjobb att sköta om och fostra oss till det vi är i dag – en vinnande generation.

Linnéa är inget undantag. Det blir i stället allt vanligare att de pensionärer som bara har sin folkpension och ingen eller liten ATP, periodvis måste söka socialbidrag för att klara sina primära levnadskostnader."

Det som Carin Elofsson pekar på är just de dryga hyreskostnaderna. Här har den reform av det kommunala bostadstillägget som ägt rum sedan den 1 januari 1988 gett många pensionärer en god hjälp. Men det fattas ytterligare ett steg på vägen för att hyreskostnaderna helt skall täckas av det kommunala bostadstillägget.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga att det är min förhoppning att vi skall få ytterligare en reform på detta område – en reform som innebär att hyreskostnaderna finansieras helt av det kommunala bostadstillägget.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

13 § Föredrags

justitieutskottets betänkande

1987/88:29 om anslag till domstolsväsendet (prop. 1987/88:100 delvis).

Domstolsväsendet m. m.

Anf. 59 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Låt mig, innan jag kortfattat går in på reservationerna i betänkandet, säga några ord i största allmänhet om landets domstolar och rättsväsendet.

Jag tror att flertalet av kammarens ledamöter har tagit del av information både från massmedia och på annat sätt om att domstolsväsendet och rättsväsendet har svåra, kanske t. o. m. i ökande grad svåra, problem. Arbetsbelastningen har ökat. Ärendebalanserna ligger på en oacceptabelt

hög nivå, samtidigt som det finns en tendens till personalflykt när det gäller kvalificerad personal inom domstolsväsendet och polisväsendet. Vi har tendenser till detta också när det gäller kvalificerad personal inom åklagarväsendet.

Detta öppnar risker för kvalitetsförluster i den brottsutredande och dömande verksamheten – risker som vi naturligtvis inte kan acceptera. De här förhållandena måste vi följa ytterst noggrant, och vi måste vara beredda att ge de resurser som krävs för att rättsväsendet skall fungera.

Herr talman! När det gäller nämndemannainstitutionen, som det finns reservationer om, vill jag bara – mot bakgrund av att vi får orsak att senare i vår återkomma till de frågorna med anledning av en proposition – yrka bifall till reservation 1, som är en moderatreservation och vari det förordas att vi skall återgå till den nämndemannaorganisation som vi hade före 1983. Det gäller alltså hur många som skall vara med i den dömande verksamheten.

Den enligt min mening viktigaste fråga som behandlas i betänkandet gäller en principiell skiljelinje mellan socialdemokraterna och de borgerliga. På den punkten finns det också en borgerlig reservation. Den rör synen på specialdomstolar.

Socialdemokraterna har tydligen en viss svaghet för en specialisering inom rättsväsendet. Enligt min mening ligger det en fara i ett sådant synsätt, även om syftet må vara gott, nämligen att tillförsäkra rättsväsendet den särskilda kunskap som ibland krävs vid vissa typer av mål.

Kunskap krävs naturligtvis, men inte bara i den formen att man inrättar ett speciellt organ för en speciell typ av mål – kunskapen kan mycket väl tillföras rättsväsendet genom att personal som har den kompetensen tillförs domstolarna.

Socialdemokraterna har de senaste åren i ökande grad velat skapa inte bara särskilda domstolar utan också särskilda åklagare och särskilda poliser. Det har varit särskilt utmärkande i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Det har ständigt krävts och hävdats att det finns ett behov av det just därför att det handlar om så speciell verksamhet. Det kräver speciell ekonomisk kunskap, sägs det, och det kräver speciell inblick i olika typer av branscher, bokföring, osv.

Jag menar att den utvecklingen om den får fortsätta inte alls är bra för vårt rättsväsende. Det finns påtagliga faror med detta. Det kan komma att innebära att likadana rättsliga frågor bedöms olika i specialdomstolar och de allmänna domstolarna. Frågor som för den enskilde medborgaren – som naturligtvis inte alla gånger ser det här från juridisk synpunkt – hänger mycket nära ihop kan samtidigt komma att tvingas in i två processer där de kan komma att avgöras på ett för den enskilde medborgaren fullständigt obegripligt sätt i två olika domstolar.

Särskilt allvarliga blir dessa strävanden om domstolen blir partssammansatt. Vi har i vår reservation på den här punkten t. o. m. ifrågasatt om sådana specialdomstolar verkligen är oavhängiga och opartiska på det sätt som Europarådets konvention om de mänskliga fri- och rättigheterna kräver i artikel 6.

Problem finns också i det fall att en specialdomstols avgörande inte kan överklagas till högre rätt. Särskilt allvarligt för den enskilde blir naturligtvis

ett sådant avgörande om domstolen har varit partssammansatt. Det kan nämligen komma att upplevas så, att vederbörande inte har fått sin rätt prövad på ett oavhängigt och opartiskt sätt, eftersom vägen till överklagande då är stängd.

Ordningen med specialdomstolar strider också mot vad vi uppfattar som en viktig huvudprincip, nämligen att rättsskipningen skall vara lokalt förankrad och i praktisk omfattning också ske under stor medverkan av lekmän, som därigenom skapar sig en kunskap och en uppfattning om den dömande verksamheten och dessutom borgar för att den verkligen sker på ett sätt som är i överensstämmelse med svensk rättsuppfattning. Mot den bakgrunden, herr talman, har vi borgerliga yrkat på att antalet speciella domstolar och organ skall nedbringas, och vi kräver därför en översyn av sådana.

Jag skall, herr talman, avsluta med att säga några ord om det moderata särskilda yttrandet när det gäller ordningen för tillsättande av högre domartjänster. Den frågan har diskuterats i utskottet några gånger tidigare. Utvecklingen de senaste åren när det gäller rekryteringen till de allra högsta domartjänsterna i vårt land såsom justitieråd och regeringsråd diskuteras just nu i konstitutionsutskottet. Därvid har från moderata samlingspartiets sida uttryckts både oro och kritik mot en utnämningsspolitik som i ökande grad inneburit en rekrytering till dessa högsta domartjänster från regeringkansliet.

När det gäller just de högre domartjänsterna är naturligtvis minsta misstanke eller aning om att innehavarnas oväld och totala oavhängighet av politiska eller andra ovidkommande hänsyn kan sättas i fråga någonting mycket allvarligt, och det utgår jag ifrån och hoppas att majoriteten och regeringsföreträdarna tar med särskilt stort allvar.

Det förslag till en annan ordning för tillsättande av högre domartjänster som Allan Ekström har lagt fram i en motion, som har behandlats i föreliggande betänkande, har sin grund i den oron. De moderata representanterna i justitieutskottet har inte ansett sig nu kunna tillstyrka denna motion, men vi har i ett särskilt yttrande velat markera att frågan, hur högre domartjänster skall tillsättas, måste prövas, och prövas förutsättningslöst, så snart domarutredningen har fullföljt sitt arbete.

Utskottet hänvisar till denna utredning i sitt betänkande men skriver också att utredningen enligt sina direktiv bör utgå från att nuvarande ordning skall gälla. Genom vårt särskilda yttrande vill vi markera att vi – även om det i och för sig är ett faktum att direktiven är skrivna på detta sätt – anser att utredningens arbete, när det är färdigt, ändå kan föranleda att frågan, hur högre domartjänster skall tillsättas, prövas.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 1, 6 och 7 i föreliggande betänkande.

Anf. 60 J.ARS SUNDIN (fp):

Herr talman! I en partimotion i januari månad i år underströk vi i folkpartiet att rättssäkerheten är en absolut nödvändighet för vad vi menar med demokrati och politisk frihet. I samma motion lade vi också fram en rad konkreta förslag om hur rättssäkerheten skulle kunna stärkas. Det är mot

den bakgrunden man skall se de tre reservationer som folkpartisterna i utskottet avgivit till detta betänkande om anslag till domstolsväsendet.

Den första reservationen handlar om ökad delegering av vissa domstolsärenden. Vi är väl alla överens om att vi i ett rättssamhälle måste ha tillräckligt många domare och skickliga domare av hög kvalitet. Annars fungerar inte rättsskipningen och därmed blir rättssäkerheten lidande. Men på senare tid har, som Björn Körlof sade, allvarliga orostecken dykt upp. Många, framför allt yngre jurister, överger domarbanan därför att näringslivet betalar dem bättre eller ger dem bättre arbetsvillkor i övrigt än vad domstolarna kan erbjuda. Denna utveckling är mycket oroande inte minst ur rättssäkerhetssynpunkt.

Ett bidrag, om än litet, till att förbättra arbetsvillkoren för den dömande personalen är enligt vår mening en fortsatt delegering av relativt sett enklare ärenden till icke lagfarna tjänstemän, som på så sätt i sin tur skulle få ansvarsfullare uppgifter. Så beslöt också riksdagen i höstas skulle kunna ske.

Vi i folkpartiet hävdar att det är nödvändigt att gå vidare på den vägen och pröva om inte fler ärenden än i dag skulle kunna handläggas av personer som har kanslitjänster. Exempel på tänkbara ärenden är sådana beslut i rättegången som avgörande av vittnesersättning och handläggning av gemensam ansökan om äktenskapsskillnad.

Vår andra reservation rör de s. k. specialdomstolarna. Den står utskottets samtliga borgerliga ledamöter bakom. Vi vill minska antalet specialdomstolar och organ. Också det skall enligt vår mening ses som en rättssäkerhetsfråga, bl. a. därför att den nuvarande domstolsorganisationen kan vara svår att överblicka för den enskilde medborgaren; den ger ett intryck av splittring och inkonsekvens.

Det är också mycket betänkligt ur rättssäkerhetssynpunkt att en specialdomstols avgöranden inte kan överklagas till högre rätt. Inte kan man väl, herr talman, hävda att partssammansatta domstolar är så oavhängiga och opartiska som domstolar bör vara? Särskilt hyresnämndernas och bostadsdomstolarnas mål bör därför snarast föras över till allmän domstol.

I konsekvens med denna vår andra reservation kan vi alltså, herr talman, i vår tredje reservation i vad gäller medelsanvisningen, minska anslaget till bostadsdomstolen och hyresnämnderna med 5 milj. kr. under nästa budgetår.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 6 och 7.

Anf. 61 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! I en rättsstat är det nödvändigt att debatten om rättsskipningen ständigt hålls levande, även om det ibland givetvis kan vara påfrestande för dem som arbetar inom domstolsväsendet. Verksamheten måste anpassas till ändrade förhållanden och nya krav. Det måste dock ske på ett genomtänkt och väl planerat sätt som stämmer med en önskad framtida inriktning.

Alltsedan 1985 har centerpartiet motionsledes aktualiserat frågan om domstolsorganisationen. Vi är kritiska mot den flora av specialdomstolar och domstolsliknande organ som ger ett intryck av splittring, svåröverskåd-

lighet och inkonsekvens. Dessutom finns helt klart risken för att de allmänna domstolarnas existens hotas.

Enligt centerns uppfattning skall grunden i vår domstolsorganisation vara de allmänna domstolar som är lokalt förankrade. De måste ha en generell kompetens i vilken inskränkningar skall kunna ske bara när det är oundgängligen nödvändigt. I den mån man i allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol skulle behöva tillföras ytterligare sakkunskap kan det ske genom exempelvis expertmedverkan eller sakkunnigbevisning.

Den remissopinion som yttrade sig över centermotionen i vilken vi föreslog en översyn av domstolsorganisationen var över lag positiv till att en sådan skulle ske med inriktning på att minska antalet specialdomstolar och liknande organ. Trots detta avstyrkte emellertid majoriteten värt krav.

Frågan är fortfarande lika aktuell och på senare tid har tillkommit ytterligare skäl att överväga domstolsorganisationen. För det första tas i arvs- och gåvoskattekommitténs betänkande särskilt upp frågan om den framtida handläggningen av bouppteckningsärenden. Kommittén uttalar att det framstår som naturligt att arvsskattehanteringen överförs från de allmänna domstolarna till skatteförvaltningen och förvaltningsdomstolarna. Om detta genomförs innebär det att 130 tjänster där man arbetar med bouppteckningar vid tingsrätterna försvinner.

För det andra så övervägs i justitiedepartementet att t. ex. flytta över den summariska processen till kronofogdemyndigheterna. En sådan förändring skulle innebära att ett par hundra tjänster försvinner från tingsrätterna.

För det tredje så torde också förmyndarskapsutredningen överväga att föreslå att uppgifter som avser förmyndarskapsvärden flyttas från tingsrätterna till någon annan myndighet.

Sammantaget är det alltså åtskilliga uppgifter som kan komma att föras bort från tingsrätterna. Redan i dag har vi många tingsrätter som är små. Om de tankegångar som jag här har redogjort för kommer att genomföras är det uppenbart att vi inte längre kan behålla ett decentraliserat domstolsväsende med stark lokal förankring. Vi kan således inte ta ställning i fråga efter fråga som rör domstolarna utan att göra klart vad slutresultatet blir.

Det kan också vara värt att notera att intresset för att ta bort verksamhet från tingsrätterna tycks vara betydligt större än att föra till arbetsuppgifter. När det exempelvis gäller att inordna hyresnämnderna i tingsrätterna har frågan övervägts i justitiedepartementet sedan 1980.

Jag yrkar härmed bifall till reservationerna nr 6 och 7.

Principen om lika lön för samma arbete gäller inte nämndemän. De som har ett högt betalt yrkesarbete skall också ha högre betalt när de tjänstgör som nämndemän, enligt utskottsmajoriteten med socialdemokraterna i spetsen. Följaktligen får låglönegrupper, dvs. de flesta kvinnor, lägre betalt för samma arbete i domstol. Orättvisan har funnits tidigare men nu ökar skillnaderna. För oss i centern är detta system helt oacceptabelt. Vi anser att höjningen av nämndemannaarvodet skall vara lika för alla.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 3.

De långa handläggningstiderna för taxeringsbesvär är synnerligen otillfredsställande. Nuvarande taxeringslag saknar bestämmelser om när taxeringsbesvär skall vara avgjorda eller när yttrande senast skall ha lämnats.

För att skynda på ärenden anser vi att tiden nu är mogen att föreskriva en tidsfrist inom vilken taxeringsbesvär senast skall vara avgjorda. Denna tid bör enligt vår mening bestämmas så att beslut i länsrätten skall fattas senast under andra året efter taxeringsåret.

Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Anf. 62 HELGE KLÖVER (s):

Herr talman! Låt mig först konstatera att när det gäller tilldelning av medel till domstolsverket och dess verksamhet är utskottet enigt, med ett undantag, och det gäller anslaget till bostadsdomstolen och hyresnämnderna där de borgerliga i sin reservation nr 7 föreslår en sänkning med 5 milj. kr., under förutsättning att reservation nr 6 blir bifallen.

Anslaget till domstolsväsendet har heller inte utsatts för riktigt så hårda besparingskrav som det skulle ha blivit om det s. k. huvudförslaget hade följts.

Målutvecklingen vid de allmänna domstolarna är fortfarande oroande, anser utskottet. En viss ökning av i första hand tvistemålsbalansen vid tingsrätterna gör att allmänheten får vänta alltför länge på att få sina ärenden avgjorda. Den här situationen är inte tillfredsställande och utskottet utgår från att domstolsverket och regeringen uppmärksammar problemet.

Även vid länsrätterna och kammarrätten är arbetsläget ansträngt med alltför långa handläggningstider, i synnerhet för skattemål. Till detta återkommer jag, eftersom det finns en reservation angående skatteprocessen.

En fråga som varit aktuell under några år och som inger stor oro är avhoppet från domarbanan och den kraftiga nedgången i antalet aspirantansökningar. Utvecklingen har varit särskilt negativ sedan år 1985. Det är utomordentligt viktigt att man till domarbanan kan rekrytera de skickligaste juristerna. Kunnigheten hos domarkåren är ju avgörande för om vi skall kunna behålla den höga kvaliteten på rättsväsendet som vi anser oss ha.

Förra året sade utskottet ifrån att det fanns särskild orsak att noggrant pröva vilka åtgärder – både på kortare och längre sikt – som behövs för att bryta utvecklingen, och nu har regeringen tillsatt en utredning angående meritvärderingar och domarbanans utformning. Utredningen skall vara klar med sitt arbete senast till hösten i år.

Även om utskottet inte vill göra några uttalanden som kan ses som föregripande av utredningsarbetet, vill utskottet dock understryka att det är angeläget att åtgärder av olika slag vidtas för att hejda den utveckling som nu är på gång.

Herr talman! Till det här betänkandet har fogats sju reservationer, som jag vill kommentera något.

Reservationerna 1 och 2 gäller antalet nämndemän i tingsrätt. Båda reservationerna är från moderaterna som föreslår återgång till fem nämndemän i mål som numera avgörs med tre. I reservation nr 1 föreslås även återgång när det gäller omröstningsreglerna. Men i reservation nr 2 har Sven Munke intagit en mera generös attityd och begär inte att nämndemännen skall fråntas sin individuella rösträtt.

De här yrkandena har behandlats i riksdagen varje år sedan 1983 och har

lika regelbundet avslagits. Man har nämligen inte kunnat påvisa någon sämre kvalitet i rättskipningen sedan reglerna ändrades 1983.

Rättegångsutredningens förslag angående nämndemännen håller just nu på att remissbehandlas, och jag tror att remisstiden går ut i början av maj. Eftersom frågan är under behandling i regeringskansliet, har utskottsmajoriteten inte ansett att det finns anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd utan att vi kan avvakta eventuellt kommande regeringsförslag. Reservationen bör därför avslås.

Reservation nr 3 gäller ersättning till nämndemän. Departementschefen har aviserat att tilläggsbeloppet bör höjas så att den högsta sammanlagda ersättningen kommer att uppgå till 600 kr. per dag. Reservanterna anser som vi hörde av Gunilla André att det är grundbeloppet som skall höjas.

Vi vet att en av orsakerna till att det varit svårt att rekrytera nämndemän bland vissa yrkesverksamma grupper har varit den låga ersättningen. Därför anser utskottsmajoriteten att det är tilläggsbeloppet som bör höjas, just för att åstadkomma en allsidigare rekrytering.

Reservation nr 4 handlar om ökad delegering av arbetsuppgifter vid våra domstolar. Här finns det egentligen inte några delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Överflyttning av arbetsuppgifter från domarpersonal till biträden har pågått länge vid våra domstolar, och resultatet har varit enbart positivt.

Riksdagen har nyligen beslutat om vidgad användning av delegering. Det gäller en del enklare ärenden om avträdande av egendom till bôutredningar, förordnande och entledigande av bôutredningsmän m. m. Det pågår ett arbete både inom regeringskansliet och i domstolsverket för att öka delegeringen i syfte att rationalisera domstolsarbetet. Men jag vill framhålla att det mest positiva med det här arbetet är kanske ändå att delegering är personalutvecklande och ökar alla personalkategoriernas arbetstillfredsställelse.

Utskottsmajoriteten anser inte att riksdagen behöver ge regeringen till känna något som det redan arbetas med ganska intensivt inom berörda myndigheter.

Även när det gäller reservation nr 5, angående snabbare handläggning av skattemaal, är utskottsmajoriteten och reservanterna i stort sett överens. De långa handläggningstiderna är inte godtagbara, vilket departementschefen också har konstaterat i propositionen. Utskottet pekar på att det är viktigt att berörda myndigheter samarbetar på ett konstruktivt sätt.

Utskottet pekar även på det arbete som pågår när det gäller att förenkla såväl taxeringsarbetet som skatteprocessen och anser att någon åtgärd från riksdagens sida inte är påkallad för närvarande.

Reservation nr 6 handlar om specialdomstolar. Man begär, som vi har hört, en översyn i syfte att nedbringa antalet speciella domstolar och organ m. m. Särskilt pekar reservanterna på hyresnämnderna och bostadsdomstolen, som de helt enkelt vill avskaffa.

Rättskipningens organisation har behandlats i riksdagen under flera år. Särskilt utförligt har denna fråga belysts i justitieukskottets betänkande 1985/86:28 våren 1986.

Arbetet med uppbyggnad av vår rättskipningsorganisation har pågått

under en lång tid. En ledstjärna har varit att garantera medborgarna största möjliga rättssäkerhet, samtidigt som det gällt att slå vakt om effektiviteten i rättskipningen och att hushålla med resurserna.

Jag kan hålla med om att en viktig huvudprincip bör vara att de allmänna domstolarna bör ha en generell saklig kompetens och att domarna vid dessa domstolar bör ha en så bred kunskap och överblick över hela det juridiska fältet som möjligt. Men samtidigt bör man vara klar över att det finns behov av särskild sakkunskap för rättskipningen inom vissa rättsområden som kan motivera att det finns speciella domstolar.

Framväxten av dessa domstolar har inte enbart varit initiativ från socialdemokraterna i strid med borgerliga partier. Ofta har man varit överens om att det har varit bra med speciell sakkunskap inom vissa ämnesområden. Gunilla André belyste en del saker som kommit upp från olika håll genom kommittéförslag. Jag tycker man bör avvakta till dess ärendena kommit fram till riksdagsbehandling. Vi får då tillfälle att diskutera dem.

Reservanterna tar enbart upp de nackdelar som finns när det gäller specialdomstolar, men glömmer att det finns många fördelar med nuvarande system.

Rent allmänt kan man säga att rättskipningen vid våra specialdomstolar ligger på en hög nivå och sällan ger anledning till kritik. Men naturligtvis kan allmänheten uppfatta organisationen som svåröverskådlig. Utskottet anser att allteftersom frågor kommer upp till bedömning i takt med att reformarbetet fortskrider så skall behovet av särreglering noga övervägas, men anser inte att det nu finns behov av en allmän översyn av våra domstolsorganisationer.

Rättegångsutredningen har behandlat frågorna om hyresnämnderna och bostadsdomstolen och framlagt förslag som nu övervägs i justitiedepartementet. Riksdagen får därför tillfälle att inom en troligtvis inte alltför avlägsen framtid diskutera denna fråga. Det finns därför enligt min mening inte anledning att nu ta ställning, utan det är bättre att avvakta regeringens proposition i ärendet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 63 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag skall inte polemisera med Helge Klöver i nämndemannafrågan. Vi får anledning återkomma till den.

Däremot är det viktigt att vi för en viss diskussion om specialdomstolarna. En av de viktigaste principerna i rättssamhället är att allmänheten skall kunna förutse effekten av sina rättshandlingar. Detta är möjligt om man har ett rättsväsende där man kan följa ett ärendes gång och ta del av domstolarnas utslag, som är principiella när de kommer upp i högre rätter och blir vägledande för rättsutvecklingen. Det är viktigt för enskilda medborgare och företag att få reda på vilka spelregler som gäller i samhället. Därmed skapas stabilitet och ordning på många olika områden.

Förutsebarheten blir mindre i ett rättssystem med flera olika domstolar som avgör olika rättsfrågor.

Det är som vi påpekar i vår reservation så, att rättsfrågor som är mycket snarlika varandra kan komma att avgöras på olika sätt i olika specialdomstolar. Därmed blir det för den rättssökande allmänheten, som skall kunna förutse effekten av sina rättshandlingar, svårare att överblicka vad som är riktigt och rätt att göra. Detta blir desto mer framträdande om två rättsfrågor är på väg att avgöras i två olika domstolssystem, där den ena rättsfrågan kan gå genom det allmänna domstolssystemet ända upp till högsta domstolen, medan den andra rättsfrågan inte får överklagas därför att den avgjorts av en specialdomstol.

Jag menar att den särskilda sakkunskap som Helge Klöver vill ha – och jag förnekar inte att det i många olika avseenden finns behov av att tillföra domstolen sakkunskap – inte behöver föranleda inrättande av en särskild domstol för en viss typ av ärenden. Detta problem kan klaras genom att en allmän domstol i den typen av ärenden sammansätts så att i rätten finns den kompetensen eller, som Gunilla André sade, att rätten kallar in sådan kompetens, som får avge sakkunnigbevisning eller ge det underlag domstolen behöver för att kunna fatta beslut.

Jag vill peka på att man åtminstone kan föra en diskussion om de partssammansatta domstolarna, som man säger tillför särskild kompetens. Det är dock en kompetens som bygger på att vederbörande är parter i tvistemålet. Detta borgar inte alltid för att de har kompetens för att avgöra rättsfrågan. Det finns en spänning i ett system med partssammansatta domstolar som man måste vara vaken över. Som vi reserverar pekar på finns åtminstone en antydning om att detta kan tänkas vara inte riktigt förenligt med Europakonventionens tankar om att man skall kunna få sin sak prövad inför en opartisk domstol.

Anf. 64 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Vi har från centerns sida sedan 1985 aktualiserat denna fråga och tyckt att det är viktigt att vi gör klart för oss hur vi vill ha den framtida organisationen inom domstolväsendet. Sedan dess har både moderaterna och folkpartiet anslutit sig till vår uppfattning, men socialdemokraterna anser tydligen fortfarande att det inte finns något behov av en sådan översyn. Det är givetvis beklagligt.

Jag nämnde i mitt inledningsanförande tre aktuella exempel på åtgärder som, om de genomförs, leder till att det blir minskningar för de allmänna domstolarna, dvs. tingsrätterna.

Helge Klöver tycker att vi inte skall ta upp denna fråga nu, utan avvakta ett förslag från regeringens sida. Men jag vill ta upp det nu därför att jag är orolig för vad dessa förslag kan innebära. Om vi fattar det ena beslutet efter det andra utan att göra klart för oss vad de innebär i slutskedet, då är vi inne på fel väg. Vi måste givetvis först göra klart för oss vilken organisation vi vill ha.

Jag vill ställa en fråga till Helge Klöver: Känner han och socialdemokraterna inte någon som helst oro för utvecklingen på detta område? Har de inga betänkligheter över huvud taget när de så envist är från år motsätter sig att vi tar upp denna fråga i en översynsutredning?

Så till nämndemannaarvodet. Tycker Helge Klöver att det är rätt och

riktigt att på detta sätt öka skillnaderna i arvode mellan nämndemännen? Är det riktigt att exempelvis ett sjukvårdsbiträde som tjänstgör som nämndeman skall ha mindre arvode än en direktör?

Anf. 65 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Avgångarna från domarbanan är oroande. De är mycket allvarliga. Åtgärder av olika slag, stora som små, behövs. En relativt liten åtgärd vore enligt vår mening att gå vidare på vägen med delegering.

Herr talman! Helge Klöver går med på att delegeringen är positiv ur rationaliseringssynpunkt. Trots detta, trots att domare avlastas rutingörsmål, trots att biträdande personal därigenom får mer ansvarsfulla uppgifter, trots att erfarenheterna av delegering är goda och trots att man delar tankarna bakom folkpartiets motion, så vill man inte ge regeringen till känna att arbetet med denna delegering skall gå vidare och intensifieras. Är det något annat än prestigetänkande som står bakom yrkandet om avslag på vår motion?

När det gäller specialdomstolarna som debatten också har gällt, kan jag instämma i vad Björn Körlof och Gunilla André har sagt.

Det är dock en typ av specialdomstol som vi inte har sagt något om. Det är ekodomstolarna, som vi i folkpartiet hela tiden har varit emot. Vad är det egentligen som motiverar deras fortsatta existens? Tycker Helge Klöver att de få fall som har förts till ekodomstolarna kan motivera domstolarnas fortsatta existens? Vi fick inte svar på frågan om det är godtagbart för socialdemokraterna att avgörandet i specialdomstolarna inte kan överklagas.

Anf. 66 HELGE KLÖVER (s):

Herr talman! När det gäller att åstadkomma effektivitet i rättskipningen och få en allsidig bedömning av kunniga och sakkunniga människor, blir det naturligtvis en viss intressesättning mellan de allmänna domstolarna och specialdomstolarna. Man har emellertid inte kunnat påvisa några negativa effekter av att vi har fört över vissa ärenden. I många fall är det särskilda tingsrätter som har utsetts att handlägga vissa typer av mål.

Jag vill svara på Gunilla Andrés direkta fråga om vi inte känner någon oro för utvecklingen. Vi har sagt att vi är beredda att göra regleringar allteftersom reformarbetet fortskrider. Rättegångsutredningen har lagt fram förslag om hyresnämnderna och bostadsdomstolen. Man arbetar med detta i regeringkansliet.

Det kan ju tänkas att det blir ännu fler frågor som så småningom kan ge sig till känna. Vi tycker emellertid inte att det behövs en stor utredning kring denna fråga nu. Det har inte aktualiserats, eftersom man inte har kunnat påvisa några speciellt negativa effekter av den organisation vi har för närvarande.

Gunilla André får naturligtvis aktualisera dessa frågor. Det är inget fel i det, när det gäller förslag från kommittéer och förslag som kommer upp.

Här i riksdagen kan vi nog avvakta tills vi får det underlag som behövs för att diskutera dem på ett allsidigt sätt. Vi har ju en gammal god regel som

säger att vi skall ha ett bra beslutsmaterial med utredningar och remissorgans synpunkter innan vi fattar beslut.

När det gäller ersättning till nämndemän råder det enighet i utskottet, så när som på centerpartiet. Man kan även på detta område ha delade meningar om vad som är rättvisa. Den här frågan har bl. a. diskuterats i Kommunförbundet. Det har resulterat i rekommendationer ute i kommunerna om att man kan införa ett slags ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Det är inte bara inom nämndemannakåren man använder sig av detta system.

Lars Sundin! Riksdagen har i flera omgångar fattat beslut om att man skall ge möjlighet för domstolsväsendet att öka delegeringen.

Jag har ett pressmeddelande från en konferens med personalorganisationer. Det var statstjänstemännens ST Domstol som hade en konferens, där denna fråga var ett stort ämne att diskutera. Man var mycket positiv till de möjligheter som getts för delegering. Från personalens sida säger man i detta pressmeddelande att ansvaret nu ligger på de enskilda myndigheterna att utnyttja de möjligheter som finns för att effektivisera verksamheten. I den personalgruppen anser man att instrumentet för delegering finns. Det kan ju tänkas att det på vissa håll har varit en viss tröghet när det gäller att använda sig av det. Det finns skäl att säga att det borde gå litet snabbare med utnyttjandet av de möjligheter som finns.

Det finns därför ingen anledning för riksdagen att i detta läge göra något nytt tillkännagivande när det gäller möjligheten till delegering. Det är bättre att avvakta och se hur man använder de möjligheter som redan finns ute på myndigheterna.

Anf. 67 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Helge Klöver säger att vi inte har sett några negativa effekter av att vi har olika specialdomstolar. Jag är inte så säker på det. Jag tror faktiskt att vi kan se en del sådana negativa effekter.

Det blir bristande förutsebarhet hos de enskilda medborgarna om vad domstolarna kan komma fram till. Det blir svårt att överblicka vilken domstol man skall vända sig till i olika ärenden och mål. Även om man hjälper till och skickar ärendet till rätt instans, så är det otillfredsställande att medborgarna inte själva i första instans kan vända sig till en domstol som har allmän behörighet och allmän kompetens för alla typer av mål.

Mitt och reservanternas resonemang grundar sig på vissa principer om hur rättsväsendet skall fungera. Specialdomstolarna bryter mot dessa principer. Det är en negativ effekt. När vi fortsätter denna diskussion vid något senare tillfälle skulle jag vilja att Helge Klöver och socialdemokraterna går in på principiella resonemang om specialdomstolar kontra allmänna domstolar.

I stater som vi inte alls har något att göra med tillsätter man ofta specialdomstolar i många andra sammanhang för vissa typer av mål, eftersom regimen där vill ha en viss typ av avgöranden till stånd. Jag vill absolut inte säga att socialdemokraterna skulle vara ute efter detta i vårt land. Vi bör emellertid själva vara medvetna om att den diskussionen förs på många andra håll i världen.

Europakonventionen bygger bl. a. upp sitt resonemang och sitt rättssystem

tem på att det inte skall finnas specialdomstolar med en viss sorts sammansättning för vissa typer av mål, eftersom erfarenheterna utifrån Europa under tidigare skeden var så otäcka omkring detta.

Jag hoppas att socialdemokratin själv skall känna att diskussionen inte behöver och inte bör glida in i den typen av resonemang, utan att vi kan vara överens om att vi skall ha ett domstolssystem i princip utan specialdomstolar. Vi skall ha allmänna domstolar med allmän behörighet att ta hand om alla typer av mål, med lekmanamedverkan och stor kompetens och skicklighet hos domarna. Den speciella kunskap som ibland behöver tillföras vissa mål och ärenden kan tillföras målen på det sätt som vi tidigare resonerat om.

Anf. 68 GUNILLA ANDRÉ (c):

Herr talman! Frågan om hyresnämndernas och bostadsdomstolens eventuella flyttning till de allmänna domstolarna har, som jag nämnde, övervägts i regeringen sedan 1980. En rak fråga blir då när det kommer något förslag från regeringens sida.

När det gäller nämndemannaarvodet är det riktigt att också i dessa delar och folkpartister är med på den differentierade arvodessättningen för nämndemän. Men det var i alla fall regeringen som lade fram förslaget.

Från centerns sida har vi gått emot denna orättvisa, som vi uppfattar det. Det gäller arvodet till nämndemän, men – vilket Helge Klöver också nämnde – systemet finns också beträffande andra uppdrag. Vi har tyckt att det inte är riktigt att göra en skillnad beträffande arvode för samma arbete. Men tydligen har man nu helt frångått regeln om att ha lika lön för samma arbete.

Anf. 69 LARS SUNDIN (fp):

Herr talman! Det råder en viss tröghet i fråga om delegering, sade Helge Klöver, och menade att riksdagen därför inte skall göra något tillkännagivande, som folkpartiet önskar. Jo, Helge Klöver, det är just därför som riksdagen skall göra ett tillkännagivande om att den här delegeringen skall bedrivas mer intensivt. Det skulle verka påtryckande och pådrivande, enligt vår mening, just därför att det hela sker med en viss tröghet.

Anf. 70 HELGE KLÖVER (s):

Herr talman! Till Björn Körlof: Olika domslut i likartade ärenden kan lika väl inträffa mellan olika tingsrätter som om man har specialdomstolar.

Beträffande jämförelsen med andra länder, där man har negativa erfarenheter, anser jag att man inte kan dra så långtgående slutsatser. Vi har t. ex. överfört till vissa tingsrätter att handlägga sjörättsmål och gjort andra överföringar till fastighetsdomstol, vattendomstol osv., för att man skall kunna använda sig av den speciella sakkunskap och erfarenhet som finns hos vissa domare i de domstolarna. Men jag tror alltså att man litet grand överdriver de negativa effekterna. Däremot har jag sagt – och det har vi också sagt i betänkandet – att allteftersom problem gör sig gällande är vi beredda att ta upp problemen. Någon allmän översyn anser vi dock inte att det finns anledning till nu.

Frågan om partssammansatta domstolar är gammal och har diskuterats många gånger tidigare. Rättegångsutredningen har behandlat frågan ganska

ingående i sitt betänkande. Men även där har man – om jag inte minns fel – varit ganska enig om att vi, även om hyresärenden förs över till allmän domstol, skall ha ett partsinslag i dessa ärenden. Åsikterna här är litet grand delade.

Till Lars Sundin beträffande delegeringen: Det var just när vi beslutade om delegering som vi klargjorde för myndigheterna att de skall använda sig av delegering. Det är inte vanligt att riksdagen dessutom – ett år eller ett halvår efter beslutet – går ut med pekpinna till enskilda myndigheter. De har fått pekpinna genom att de har fått möjlighet till delegering, och den möjligheten skall de använda.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

14 § Föredrogs

laguskottets betänkande

1987/88:23 om onykterhet till sjöss, m. m.

Onykterhet till sjöss, m. m.

Anf. 71 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! I motion L904 har vi motionärer från fyra partier yrkat att bestämmelser i sjölagen om onykterhet till sjöss skall införas, innebärande att fylleriförseelser där bedöms lika strängt som liknande förseelser på land. Vidare har vi krävt en sådan lagändring att den på land tillämpade promillelagen skulle gälla även för trafik på sjön. Slutligen föreslår vi en av staten inför den stundande båtsäsongen initierad informationskampanj med inriktning på en förbättrad säkerhet genom hävdandet av nykterhet vid all sjötrafik.

Det är välgörande att laguskottet i sin principiella deklaration är klar, då man säger att alkoholförtäring i samband med sjötrafik inte är förenlig med de krav sjölivet ställer, utan leder till ökade risker för allvarliga olyckor.

Den stora ökningen av antalet fritidsbåtar med starka motorer och höga hastigheter leder enligt utskottets mening till att man "i högre grad än förr måste inskräpa kravet på nykterhet till sjöss". Det leder utskottet till att föreslå riksdagen att man borde ha en lika sträng syn på onykterhet till sjöss som till lands. Man föreslår en ändring av 325 § sjölagen, så att den anpassas till vad som gäller enligt trafikbrottslagen. I den delen tillstyrker utskottet vår motion och föreslår att riksdagen skriver till regeringen i denna fråga.

Om utskottet har en logisk linje beträffande vårt första yrkande, är det annorlunda när det gäller det andra yrkandet, dvs. om kravet på promille-regler också på sjön. Faktum är att antalet fritidsbåtar på tioalet år har ökat från omkring 500 000, för att på mitten av 1980-talet uppgå till över en miljon båtar. Därtill kommer att båtarna körs med allt högre hastighet, ofta i trånga, passager och i starkt trafikerade vatten, där blandningen i trafikbilden av stora och små båtar är påfallande. Den ökade frekvensen av vattenskidåkan- de komplicerar bilden ytterligare.

All statistik ger vid handen att alkoholförtäring är en väsentlig del i eller bidragande orsak till många båtolyckor på sjön, åtskilliga med svår eller rent av dödlig utgång. Det finns också en uppenbar brist på kunskap när det gäller vådan av att förena alkohol och trafik på sjön. I fråga om nykterhet i trafiken har vi en aktiv debatt om att sänka gränsvärdena vid påföljd för trafiknykterhetsbrott. Dessutom är förenklade och förbättrade mätmetoder på gång. Det vore både rimligt och logiskt och trafiksäkerhetsfrämjande att införa en promilleregulering också i sjötrafiken. Men här tvekar lagutskottet. Man suckar tungt och resignerat över att det är svårt att upprätta trafikkontroller i sjötrafiken för att garantera efterlevnaden.

Det problemet gäller mycket av svensk lagstiftning, men ändå har lagstiftare inte vågat för att slå fast samhällets attityd och hållning till olika företeelser. Inte är det väl så att lagutskottet vill ta bort promillereguleringarna i landtrafiken därför att bara en bråkdel – eller skall vi säga någon promille – kan kontrolleras i landsvägstrafiken? Dessutom underskattar lagutskottet betydelsen av att en promillelagstiftning skulle göra fullt klart att det även på sjön finns betydande risker i trafiken. Dessa risker mångfaldigas, precis som i landtrafiken, redan då föraren är måttligt påverkad av alkohol. En sådan konstruktiv lösning beträffande trafiksäkerheten på sjön har utskottet inte velat bidra till. Man har forskansat sig i ett defensivt resonemang kring övervakningsfrågor.

Herr talman! När frågor faller kan de också falla framåt. Jag har berömt utskottet för att man har konsekvens i bedömningen av hur påföljdsfrågorna bör hanteras. Men jag är kritisk till att lagutskottet i fråga om att införa en promilleregulering inte har tagit det avgörande steget – ännu. Kravet på ökad trafiksäkerhet också på sjön kommer att öka i styrka. Därför är det nödvändigt att finna konstruktiva och effektiva lösningar.

I detta anförande instämde Lars Ernestam (fp).

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

15 § Föredrags

lagutskottets betänkande

1987/88:24 om medlemsantalet i ekonomisk förening.

Medlemsantalet i ekonomisk förening

Anf. 72 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Ekonomiska föreningar betyder synnerligen mycket i vårt land och har stor betydelse för sina medlemmar och för hela vårt samhälle. Bland de många föreningar som är organiserade som ekonomiska föreningar finns alltifrån stora landsomfattande föreningar som KF och LRF till små lokala föreningar med ett fåtal medlemmar, dock minst fem stycken.

För ekonomiska föreningar gäller en noggrann lagstiftning som dels ungefär motsvarar aktiebolagslagens regler för aktiebolag, dels anger regler

om medlemskap och medlemmars rättigheter och skyldigheter. Vad gäller antalet medlemmar stadgas att en ekonomisk förening måste ha minst fem medlemmar. Ett undantag är dock att det räcker med tre eller fyra om minst tre av medlemmarna är ekonomiska föreningar eller andra föreningar som är att anse som juridiska personer.

Frågan om att tillåta en ekonomisk förening att bestå av mindre än fem fysiska personer som medlemmar har tagits upp i motioner i riksdagen vid flera tillfällen. När vi i föl behandlade regeringens proposition med förslag till ny lag om ekonomiska föreningar behandlade vi samtidigt två motioner om underlättande av kooperativ verksamhet som var väckta 1986 och 1987 av Gunilla André m. fl. centerpartister. I dessa motioner krävdes bl. a. att det skulle räcka med tre medlemmar för att bilda en ekonomisk förening.

I de båda motionerna av Gunilla André m. fl. framhölls vikten av att underlätta för sysselsättning och företagande i kooperativa former. Man betonade bl. a. att det för ungdom och kvinnor i många fall skulle vara lämpligt att starta och driva verksamheter i kooperativ form, alltså i en ekonomisk förening. Bland de sju olika förslagen om att underlätta bildande och bedrivande av verksamhet i form av ekonomisk förening var ett av dem att det alltså skulle vara tillräckligt med tre personer som medlemmar. Detta motiverades med att det ofta kan vara svårt för en liten verksamhet – bl. a. i typiska glesbygder – att kunna uppfylla kravet på minst fem medlemmar.

Den socialdemokratiska majoriteten i lagutskottet avstyrkte dessa båda motioner, medan vi från de tre borgerliga partierna reserverade oss för att regeringen borde låta pröva frågan om en minskning av antalet medlemmar.

I år har det väckts en motion av fyra socialdemokrater, i vilken det framförs motsvarande krav som i de båda nämnda centermotionerna från i föl och i den reservation som vi då hade. Det är bra att denna motion har väckts, så att frågan nu åter får prövas i riksdagen. Motiveringarna i den socialdemokratiska motionen kan anses komplettera fjolårets motioner. Det framhålls exempelvis att den kooperativa samverksansformen är lämplig, även om antalet fysiska personer understiger fem. Som exempel nämns föreningar som bildats för gemensamt utnyttjande av marknadsföring, lokaler, administration, teknisk service, maskinservice m. m. Såsom exempel på grupper som det kan gälla nämns journalister, reklammän och övriga i den växande servicebranschen, men även grupper inom lanthuket, där det framför allt handlar om maskinsamverkan och sambruk.

Tyvärr avvisar socialdemokraterna i lagutskottet även i år kravet på att regeringen skall pröva frågan om lägre antal medlemmar. Majoriteten framhåller även nu att fem medlemmar fordras för att behålla föreningarnas kooperativa karaktär.

Vi från de tre borgerliga partierna reserverar oss även i år. Vi vill alltså att riksdagen i anledning av motionen av de fyra socialdemokraterna – Sverre Palm, Ulla Johansson, Lisbet Calner och Marianne Carlström – skall uttala att regeringen bör låta pröva frågan om lägre medlemsantal i ekonomisk förening. Motivet för vårt krav är, liksom det som framförs i motionen och tidigare års motioner, att det är viktigt att på olika sätt underlätta och stimulera att verksamhet kan drivas i kooperativa former, alltså i ekonomisk förening, och att startande av sådana verksamheter och föreningar inte i onödan får försvaras.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av lagutskottets moderater, folkpartister och centerpartister.

Anf. 73 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Den fråga som diskuteras i det föreliggande betänkandet – huruvida det skall vara möjligt att ha bara tre medlemmar i en ekonomisk förening – behandlades av utskottet och här i kammaren så sent som för ett år sedan i samband med att den nya lagen om ekonomiska föreningar antogs. Där föreskrivs, precis som i den gamla lagen, att ekonomiska föreningar skall bestå av minst fem medlemmar. Antalet medlemmar får dock, som redan har framhållits här, i vissa fall vara tre.

Nu pågår ett visst arbete på detta område. Folkrörelseutredningen har föreslagit att s. k. socialkooperativa föreningar skall kunna drivas som ekonomiska föreningar. I samband därmed har utredningen också föreslagit att antalet medlemmar inte längre skall behöva vara fem utan tre. Dessa betänkanden är remissbehandlade och övervägs för närvarande i regeringskansliet.

Jag tycker att vi, som vi brukar göra, bör avvakta arbetet i departementet, innan vi vidtar ändringar i en så nyligen antagen lag.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka avslag på reservationen och bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 74 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Beträffande detta anförande vill jag bara säga att de som står bakom årets motion och även de som står bakom fjolårets ju är personer som ser positivt på verksamhet i ekonomiska föreningar och som – vilket jag utgår ifrån – mot bakgrund av egna erfarenheter och strävanden har funnit att det finns behov av att överväga ett minskat antal medlemmar. Jag tycker därför att det är felaktigt av utskottsmajoriteten att avstyrka dessa motioner.

Stig Gustafsson hänvisar till vad folkrörelseutredningen har föreslagit. I sin motivering framhåller ju utskottsmajoriteten nu, liksom tidigare, att den kooperativa karaktären kanske skulle gå förlorad med ett mindre medlemsantal och att färre medlemmar än fem saknar bärkraft när det gäller ekonomiska föreningar i allmänhet. Om utskottsmajoriteten nu vill ge något råd till regeringen – och det är ju riksdagen som skall göra uttalandet – skulle ett sådant närmast gå ut på att regeringen avråds från att lägga fram något förslag i denna riktning, eftersom man så klart framhåller att man står fast vid sitt tidigare yrkande på avslag. Hade majoriteten varit positiv till kravet i motionen, hade man förmodligen uttalat sig annorlunda.

Jag tycker att detta är beklagligt. Stig Gustafsson och jag representerar två partier som har många medlemmar och sympatisörer som är aktiva i ekonomiska föreningar. Från centerns sida anser vi denna företagsform vara mycket viktig när det gäller att sprida ägande och inflytande samt stimulera människor till verksamheter.

Anf. 75 STIG GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Vi vill inte påverka regeringen i någon riktning, Martin Olsson.

Jag tror att journalister, reklammän och andra som Martin Olsson exemplifierade med nog skall klara att driva ekonomiska föreningar. även om antalet medlemmar skall vara fem, i avvaktan på det arbete som nu pågår i departementet.

Det pågår som sagt ett arbete. Vi får se vad som händer när detta är avslutat.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 76 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Man kan ju inte tolka utskottsbetänkandet på annat sätt än att socialdemokraterna är motståndare till den lösning som föreslås i motionen. Detta framgår klart och tydligt av skrivningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

16 § Föredrogs

lagutskottets betänkande

1987/88:25 om vissa faderskapsfrågor m. m.

Fastställande av faderskap, m. m.

Anf. 77 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Den ogifte faderns roll bör enligt min och folkpartiets uppfattning förstärkas och ges ett större utrymme i lagstiftningen. Vi anser inte att det är alldeles uteslutet att det obetydliga utrymme som den ogifte fadern har i lagstiftningen också kan vara en orsak till det ibland mycket ringa engagemang som fadern visar gentemot barnen.

Vi anser att barnens ställning bör vara så skyddad och så väl ordnad som möjligt, och vi ser här en chans att förbättra barnens situation genom att på ett bättre sätt än hittills lagstiftningsvägen ge den ogifte fadern ansvar, rättigheter och skyldigheter. Därmed kan hans engagemang när det gäller barnet måhända bli större.

Det är också, tycker jag, märkligt att en majoritet av denna kammare inte kan förstå att det i ett samboförhållande och i ett äktenskap är ungefär lika stor sannolikhet för att mannen i förhållandet är far till det barn som föds i förhållandet. Med tanke på den lagstiftning som råder, där man ju har accepterat samboförhållandet, är det märkligt att man inte är beredd att ge parterna i ett samboförhållande samma självklara status som parterna i ett äktenskap. Att barn som föds i ett samboförhållande skall vara faderlösa en tid efter födelsen är för mig både upprörande och på något sätt ett tecken på att man inte är beredd att ta det ansvar som man har möjlighet att ta genom en lagstiftning. Det är osannolikt att man inte kan betrakta mannen i ett samboförhållande som far till det barn som föds i samboförhållandet på

samma sätt som det är osannolikt att mannen i ett äktenskap inte skulle vara far till det barn som föds i äktenskapet.

Jag tror att det skulle vara till gagn för fadern men även för barnet, om denna kammars majoritet ville förändra lagstiftningen, så att det blir lika självklart för ett barn som föds i ett samboförhållande som för ett barn som föds i ett äktenskap att få en far redan vid födelsen. Detta borde kunna ordnas genom en anmälan under graviditeten och utan någon som helst utredning. Om mannen och kvinnan i förhållandet är överens om att barnet är deras gemensamma, så behöver man enligt min mening inte ytterligare utreda detta. För mig är det självklart att barnen i ett samboförhållande skall ges samma rättssäkerhet som barn födda i ett äktenskap. Jag beklagar djupt att riksdagens majoritet inte är beredd att jämställa barn i samboförhållande med barn i äktenskap.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 78 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till att kommentera reservationen från folkpartiet i det betänkande angående faderskapsfrågor som vi nu behandlar. I övrigt har ju utskottet varit enigt.

Folkpartiet återkommer för tredje året i rad med samma motionskrav. Den motionstext vi haft att ta ställning till har också återkommit i samma summariska ordalag år efter år.

De regler vi i dag har för att fastställa faderskap för barn vars föräldrar är sammanboende har utformats främst för att säkra barnets rätt. Barnet har rätt att kräva att samhället medverkar till att den verkliga fadern blir antecknad som fader. Samtidigt har det dock varit viktigt att proceduren för sammanboende föräldrar görs på ett smidigt och enkelt sätt, så att inte föräldrarna känner sig kränkta. Detta har vi lyckats uppnå genom det sätt på vilket faderskapsfastställelser i dag går till, och i betänkandet redogörs för att ytterligare förenklingar helt nyligen har gjorts.

Sedan vi senast behandlade dessa frågor har sambolagen trätt i kraft, dock utan folkpartiets stöd i kammaren. Nu kommer folkpartiet i detta sammanhang och åberopar lagen som stöd för sina förslag. I sin reservation säger folkpartiet nämligen att någon form av faderskapspresumtion för fäder som är sambo med barnets moder skulle ligga i linje med lagstiftningen.

Folkpartiets förslag innebär att även en sammanboende man automatiskt skulle bli antecknad som far när barn föds i samboförhållandet. Hur detta skall genomföras i praktiken har dock inte folkpartiet gått in på. Såvitt jag förstår är förslaget inte genomförbart i dag, lika litet som det var för ett år sedan. Det beror på att sammanboende inte kyrkobokförs tillsammans. Man kan alltså inte kontrollera vilka som är sammanboende, och då kan inte heller en faderskapspresumtion enligt folkpartimodell genomföras. Åtminstone inte om vi vill bevaka barnets intressen. Förslaget faller alltså på sin dåliga sakliga underbyggnad.

Det alternativ som folkpartiet anger i sin reservation går ut på att faderskapsutredningen skall slutföras innan barnet har fötts. Som vi redogjort för i tidigare betänkanden är det i dag möjligt att få fastställelsen av faderskapet påbörjad före barnets födelse och slutförd mycket snart efter.

Jag vill påpeka att barnet har en far när det föds, även om det inte i den stund barnet föds har skrivits in i kyrkoboken. Men barnet har en far. Jag tycker att det skulle vara bra om vi kunde komma överens om det. Kjell-Arne Welin. Det går alltså att få denna fastställelse gjord på ett snabbt och smidigt sätt. Detta, i kombination med att samhället genom denna handläggning bevakar barnets rätt till att rätt man fastställs som fader, gör att det inte heller finns anledning att bifalla detta förslag. Detta alternativa förslag faller alltså också på sin dåliga sakliga underbyggnad.

Man kan med utgångspunkt i reservationen fråga sig vems rätt folkpartiet anser att samhället skall bevaka. Det är alltså här utskottsmajoriteten och folkpartiet skiljer sig åt. Visst är det viktigt att de ogifta fäderna känner sig som fullvärdiga fäder, som folkpartiet skriver. Det kan vi alla vara överens om, och jag vill faktiskt påstå att de gör det redan i dag. Men om förändringar, såsom folkpartiet föreslår, går ut över barnens rättstrygghet, då måste vi tänka oss för.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu har sagt yrkar jag avslag på reservationen och bifall till lagutskottets hemställan i dess betänkande 25.

Anf. 79 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Som jag minns debatten förra året var inte skälet till avslag på motionen att man var osäker på att mannen i samboförhållandet var barnets far. Men nu hävdar Ewa Hedkvist Petersen att ett av skälen till att man inte kan bifalla vårt förslag är att det är osäkert att mannen i ett samboförhållande är fader i biologisk mening. Ewa Hedkvist Petersen började sitt anförande med att säga det.

Vad är det som talar för att det skulle vara mindre troligt att mannen i ett samboförhållande är fader än att mannen i ett äktenskap är fader? De lever ju under exakt samma förutsättningar, det är bara det att i det ena fallet har parterna inte ingått äktenskap. I allt övrigt lever de på samma sätt som ett gift par. Det är lika osannolikt i ett samboförhållande att mannen som lever tillsammans med barnets moder inte skulle vara far till barnet som det är att mannen i ett äktenskap inte skulle vara far till ett barn fött i äktenskapet.

Ewa Hedkvist Petersen säger att vi i folkpartiet inte har biträtt utskottsmajoriteten i fråga om sambolagen. Det är i viss mån riktigt, men jag hoppas att Ewa Hedkvist Petersen själv märker hur ologiskt det är att vi inte skulle kunna väcka förslag utifrån den lagstiftningen, bara därför att vi inte stod bakom den. Vi måste ju väcka förslag utifrån den lagstiftning som gäller, oavsett om vi har biträtt den eller ej.

Sedan säger Ewa Hedkvist Petersen att förslaget inte är genomförbart. Jag förstår inte hur man kan påstå att någonting inte är genomförbart. Det man verkligen vill genomföra är ju alltid genomförbart. Detta är mycket enkelt att genomföra – det gäller bara en vanlig anmälan av fadern och modern under graviditeten att båda är överens om att dessa två är föräldrar till det barn som skall födas.

Sedan säger Ewa Hedkvist Petersen att barnet har en far. Jag vet också att alla barn har en far. Men det handlar inte om att barnen i biologisk mening har en far, för det är vi väl överens om att de har. Det som vi protesterar mot är att de inte skall ha en far i juridisk mening enbart på grund av att deras

föräldrar har valt att leva i en annan typ av förhållande än äktenskapet.

Det är förnedrande för dem som väljer att leva på ett annat sätt än i äktenskapet att på ett integritetskränkande sätt behöva hävda sin rätt som föräldrar gentemot de födda barnen. Man skall kunna både påbörja och avsluta förfarandet när det gäller vem som är far till ett barn innan det är fött. Ett barn i ett samboförhållande har samma självklara rätt att ha en juridisk far som ett barn i ett äktenskap. Ewa Hedkvist-Petersen skall därför inte hävda att detta inte är genomförbart. Vi ger exempel på hur man skall kunna genomföra detta, och det är mycket lätt. Men det är klart att med ert argument, att det är ganska osannolikt att mannen i ett samboförhållande är far till barnet och att det förhållandet inte råder i ett äktenskap, så förstår jag att ni inte kan biträda detta förslag. Men vi i folkpartiet har en annan uppfattning. Vi tror faktiskt att en fader som lever i ett samboförhållande lika säkert som en fader som lever i ett äktenskap är den biologiska fadern och att detta kan fastställas före födseln, och vi tror inte att det är speciellt svårt.

Anf. 80 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! När vi debatterar denna fråga måste vi inse att det i Sverige i rättslig mening inte är samma sak att vara gift som att vara sammanboende. Vi måste utgå från verkligheten. I samband med att sambolagen infördes uttalade riksdagen att man inte ville skapa någon sorts B-äktenskap. Därför utformade vi sambolagen på det sätt som den nu ser ut. Enligt denna lag registreras inte sammanboende. Sambolagen gäller bara ekonomiska mellanhavanden mellan parterna. Om ett par vill åtnjuta full rättslig trygghet får det låta registrera sin sammanlevnad genom giftermål.

Folkpartiet strävar i sin reservation efter att skapa en form av B-äktenskap, vilket riksdagen nyligen har avvisat. Folkpartiet har alltså gjort en kovändning.

Folkpartiet driver någon sorts teori om att ogifta föräldrar inte skulle vara lika engagerade i sina barn som gifta föräldrar, på grund av att faderskapet måste fastställas. Jag tror att detta synsätt är mycket orättvist mot dessa ogifta fäder. Jag tror inte att detta engagemang hänger samman med hur faderskapet fastställs. Jag har ju redogjort för att det kan ske genom ett enkelt förfarande. Vi skall också komma ihåg att den ogifta faderns rättigheter har stärkts betydligt under det senaste årtiondet, t. ex. när det gäller det enkla förfarandet när sammanboende önskar få gemensam vårdnad och när det gäller förändringarna i namnlagen. Barnet kan nu på ett mycket enkelt sätt få faderns efternamn.

När det gäller utskottsmajoritetens principiella hållning att i första hand barnens rätt skall gälla har utskottsmajoriteten återigen upprepat att det är viktigt för barnen i framtiden att samhället från början har bemödat sig om att fastställa faderskapet. Och visst kan detta upplevas som krångligt för en del sammanboende mammor och pappor, det har vi hört flera vittnesmål om. Men i detta sammanhang måste barnets rätt komma i första hand, och vi måste inse realiteterna. Genom ett giftermål registreras sammanlevnaden, men i ett samboförhållande registreras inte sammanlevnaden.

Jag är emellertid ganska säker på att de flesta sammanboende föräldrar

har förståelse för att faderskapet skall fastställas. Jag tror också att de med glädje har hälsat de förenklingar som har gjorts under de senaste åren, och deras rättmätiga krav på en smidig utredning har tillgodosetts i mycket hög grad. Jag tror faktiskt att den mycket stora majoriteten i den här kammaren har intagit en bra hållning, och jag vill än en gång yrka bifall till utskottets hemställan.

Prot. 1987/88:100
14 april 1988

Fastställande av faderskap, m. m.

Anf. 81 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Återigen hävdar Ewa Hedkvist Petersen att det är säkerheten när det gäller vem som är fader till barnet som är ett av de mest väsentliga skälen till ert ställningstagande. För mig framstår det som det sämsta av alla argument. I och med detta måste ni ju mena att risken för att mannen i ett samboförhållande inte skulle vara far till barnet är väsentligt mycket större än när det gäller mannen i ett äktenskap. Den typen av argument ställer jag mig inte bakom, eftersom samboförhållanden i alla avseenden är att likna vid äktenskap när det gäller förhållandet mellan mannen och kvinnan.

Jag tror inte att Ewa Hedkvist Petersen kan visa att barn som föds i ett samboförhållande oftare skulle ha en annan fader än den som modern lever tillsammans med i detta förhållande än vad som är fallet beträffande barn i ett äktenskap. Jag tror att möjligheten för att fadern är en annan än den som modern lever med är lika stor i ett äktenskap. Det sägs alltså att mannen i ett äktenskap alltid är far till barnet. Men i ett samboförhållande måste det alltid prövas vem som är far till barnet. Denna inställning är för mig helt ologisk.

Om en man och en kvinna har valt att leva i ett samboförhållande, som i alla avseenden liknar ett äktenskap, tror jag faktiskt att sannolikheten för att mannen i detta förhållande är far till barnet som finns är precis lika stor som i ett äktenskap. Med den inställning som Ewa Hedkvist Petersen har tycker jag att man borde fastställa faderskapet även på de barn som föds i ett äktenskap. Vi i folkpartiet har en annan uppfattning. Vi tror faktiskt att man måste kunna lita på att män som lever i ett samboförhållande är biologiska fäder till de barn som föds i dessa förhållanden.

Sedan säger Ewa Hedkvist Petersen att vi vill skapa något slags B-äktenskap. Frågan är vem som egentligen vill skapa ett B-äktenskap – är det ni eller vi? Vi vill så långt som möjligt att samboförhållanden skall jämföras med äktenskap, medan ni hävdar att samboförhållande skall vara något slags B-äktenskap. I samboförhållande skall man reglera, göra prövningar, och barnen i förhållandet skall utsättas för integritetskränkande undersökningar, m. m. Om Ewa Hedkvist Petersen nu har rätt i fråga om A- och B-äktenskap, vad är det då som ni skapar? Ni skapar ju A- och B-barn. A-barn är sådana som föds inom äktenskapet, och de har i juridisk mening en mor och en far när de föds. Men alla andra barn, inkl. de som föds i samboförhållanden, är B-barn. De har en mor när de föds, men deras far är i juridisk mening okänd. Detta är inte rimligt. Om föräldrarna är överens om att mannen i ett samboförhållande är fader till barnet, så måste väl politikerna kunna acceptera detta och skapa en lagstiftning som innebär att man tar med en faderskapspresumtion även för dem. Jag tycker inte att politikerna skall börja ta på sig ett ansvar – att inte lita på föräldrarna, att

besluta om när föräldrar i samboförhållanden m. m. måste prövas litet extra, medan man lutar på den andra typen av föräldrar som har valt att gifta sig; dessa föräldrar behöver inte prövas. Jag hoppas att Ewa Hedkvist Petersen själv hör den dälga logiken i hennes sätt att resonera.

Anf. 82 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Den sista delen av Kjell-Arne Welins anförande tycker jag ledde litet väl långt, så det skall jag avstå från att kommentera.

Som jag sade tidigare kräver sambolagen ingen registrering av samlevnaden. den reglerar bara de ekonomiska mellanhavandena. Den tillämpas i de fall då de samboende separerar, och då kan man kanske behöva utreda om det har förelegat ett samboförhållande eller inte. När det gäller grundvalen för den lagstiftning som vi har i dag beträffande faderskapsfastställelse säger vi att samhället skall medverka till fastställelse av faderskapet om föräldrarna är ogifta. Skulle kammaren, mot all förmodan, anta en faderskapspresumtion för samboende skulle vi också behöva göra en utredning om när föräldrarna började sammanbo. Om samhället skall medverka till att ge barnen denna rättstrygghet måste vi också utreda huruvida kontrahenterna sammanbodde – och man då kan säga att faderskapspresumtionen skall gälla. Utredande kommer vi aldrig ifrån så länge vi inte har registrering av sammanboende. Och vi har sagt att vi inte skall ha någon sådan registrering: vi skall inte ha några B-äktenskap.

Jag vill avsluta med att åter säga att det är barnets rättstrygghet utskottsmajoriteten värnar om. Utskottsmajoriteten består av en stor del av partierna i denna kammare. Vi tycker faktiskt att det är barnets rättstrygghet som vi skall värna. Det kan kännas litet krångligt för en del fäder, men jag tror faktiskt att de förstår detta om de tänker på att det kan vara till gagn för barnet i det långa loppet.

Anf. 83 KJELL-ARNE WELIN (fp):

Herr talman! Vi har tydligen helt olika uppfattning om vad som är bäst för barnet. Vi i folkpartiet tror att det är bäst för barnet att ha både en mor och en far då det föds, medan socialdemokraterna har uppfattningen att det är bättre för barnet att i juridisk mening bara ha en mor när det föds och ingen far. Jag kan inte förstå logiken i detta resonemang, men det är möjligt att det beror på min oförmåga att förstå.

Jag sade i mitt förra inlägg att ni medvetet skapar A- och B-barn. Ni skapar alltså barn som har mor och far från början, och ni skapar medvetet barn som inte har någon far från början. Detta är alldeles fel.

När ni säger att det skall vara så, kan ni inte samtidigt påstå att ni arbetar för barnets bästa. Jag hävdar med bestämdhet att i ett samboförhållande, precis som i ett äktenskap, måste man utgå från att det är mor och far som lever tillsammans i ett förhållande. Med en mycket enkel anmälan från modern och fadern till myndigheterna skulle man kunna få den presumtion som vi efterlyser. Detta är inte alls svårt att genomföra och skapar inga problem i efterhand heller. Detta är bara en fråga om vilja – om man vill att ett barn skall ha både mor och far, då det föds. Vill man det inte gör man saken svårare, men det är egentligen inte svårt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

Prot. 1987/88:100
14 april 1988

*Socialstyrelsen, läkar-
försörjningen m. m.*

17 § Föredrogs
socialutskottets betänkande
1987/88:16 om anslag till Socialstyrelsen m. m. (prop. 1987/88:100 delvis).

Socialstyrelsen, läkarförsörjningen m. m.

Anf. 84 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Detta betänkande, som ägnas socialstyrelsens verksamhetsområde, innehåller tre moderata reservationer och en gemensam borgerlig reservation. Samtliga dessa fyra reservationer är gamla bekanta från tidigare riksmöten. Reservation nr 1 handlar om statens övergripande ansvar för hälso- och sjukvården. En förutsättning för att staten skall klara denna uppgift på ett bra sätt är att vi ser till att den medicinska kompetens som krävs finns. Hälso- och sjukvården måste bygga på medicinsk vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det har visat sig att det var ett misstag att slå ihop medicinalstyrelsen och socialstyrelsen till ett verk, och att det är hälso- och sjukvården som har förlorat på affären. Åtgärden att samla de medicinska och de socialvårdande uppgifterna under en hatt för att få en bättre helhetssyn har medfört stora nackdelar. De medicinska intressena har fått stå tillbaka för andra socialt inriktade ansvarsområden. Kvaliteten på helheten blir inte bättre än summan av de enskilda delarnas kvalitet. När, som i det här fallet, hälso- och sjukvårdsdelen tappat stor del av sin kompetens på det centrala planet måste detta rättas till. Ytterst handlar det om kvaliteten på hela hälso- och sjukvårdsområdet i landet, och det är i slutändan patienten som blir drabbad.

Det råder i dag brister när det gäller den medicinska kompetensen inom socialstyrelsen. Medicinalstyrelsen bör återinrättas så att staten får den medicinska kompetens till sitt förfogande som krävs för att kunna utöva sitt övergripande ansvar för hälso- och sjukvården på bästa sätt. Detta är särskilt angeläget med tanke på den snabba utveckling som vi ser i dag inom det medicinska och det medicinsk-tekniska området.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Föregående reservation handlade om det statliga ansvaret för hälso- och sjukvården. Nu förflyttar vi oss till det regionala planet. Den gamla länsläkarorganisationen hade en viktig funktion att fylla; dels svarade den för tillsynen över hälso- och sjukvården regionalt, dels fungerade den som rådgivande och förebyggande instans.

Länsläkarna kunde, tack vare sin lokalkännedom och närheten till berörda människor, på ett förhållandevis enkelt och effektivt sätt utöva tillsyn, ge råd och klara upp eventuella missförhållanden redan på ett tidigt stadium.

Ute i landet upplevs socialstyrelsen som en överhet med liten kunskap om de speciella förhållanden som råder lokalt. Länsläkarnas kännedom om

regionens specifika förutsättningar utgjorde en trygghetsfaktor. För att stärka den enskilde patientens ställning bör socialstyrelsens tillsyn förläggas nära människorna.

Det har visat sig att det var ett misstag att ta bort länsläkarorganisationen. Länsläkarna i dag saknas av många. Gjorda misstag bör självfallet rättas till. Vi moderater föreslår därför att länsläkarorganisationen återinförs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Reservation 3 berör stadgan om enskilda vårdhem. I stadgan om enskilda vårdhem, som senast 1985 fick nya anvisningar, finns bestämmelser som diskriminerar de enskilda vårdhemmen och de patienter som föredrar detta vårdalternativ. Bl. a. sägs att svårt åldersdementa personer inte bör vårdas på enskilt vårdhem, och inte heller långvarigt kroppssjuka med stort vårdbehov eller höggradigt rörelsehindrade.

Det finns, som vi moderater ser saken, inget godtagbart sakskäl som skulle utestänga dessa vårdbehövande från vård just vid enskilt vårdhem. Avgörande måste vara att de krav som ställs på landstingets vårdhem även uppfylls av det enskilda vårdhemmet. Specialregler som utestänger vissa patientgrupper från det enskilda alternativet måste tas bort. Med det stora behov inom vårdområdet som finns i dag och som vi vet växer för varje dag som går bör varje gott vårdalternativ uppmuntras i stället för att, som i det här fallet motarbetas.

Det är en rättvisefråga och en fråga om valfrihet i vården att enskilda vårdhem får ta emot samma patientgrupper som landstingets egna vårdhem.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till reservation 3.

Herr talman! Den gemensamma borgerliga reservationen, reservation 8, handlar om läkares FN-tjänst. Sverige har sedan 1980 ett åtagande att rekrytera läkare och svarar för ett sjukhus i södra Libanon, UNIFIL. Åtagandet innebär för närvarande sex läkarbefattningar, vilka fordrar specialistkompetens. Det är meningen att läkarna skall upprätthålla befattningen sex månader i taget. Varje halvår sker avlösning. Dessutom besätter Sverige en stabsläkarbefattning på ett år i taget. Sverige har alltså åtagit sig att rekrytera 13 läkare per år till UNIFIL.

På grund av de bestämmelser som i dag gäller beträffande läkares merit- och tjänsteårsvärdering föreligger svårigheter att klara rekrytering av läkare till FN-tjänstgöringen.

Enligt reglerna för tjänsteårsrätt får utlandstjänstgöring högst ske under 90 dagar utan att meritavdrag sker. Många läkare tjänstgör av detta skäl endast två till tre månader. Detta medför naturligtvis nackdelar för sjukhuset och kan på sikt hota verksamheten.

Socialstyrelsen kan efter prövning lämna dispens från 90-dagarsregeln. Enligt uppgift har alla sökande till UNIFIL hittills beviljats denna dispens, men något förhandsbeslut har i allmänhet ej gått att få.

Genom osäkerheten om hur bestämmelserna tillämpas och inför risken att få meritavdrag tvekar många läkare att ta utlandstjänst längre än tre månader.

De hindrande meritvärderingsreglerna bör undanröjas. Svenska läkare som söker till UNIFIL bör ges generell dispens från 90-dagarsregeln.

Herr talman! Jag yrkar bifall också till reservation nr 8.

I detta betänkande finns det dessutom en socialdemokratisk reservation, som berör läkarförsörjningen i bristområdena. Bristen på läkare i många glesbygdsområden är välbekant. Under förra riksmötet fattades ett beslut där socialutskottet uttalade att regeringen skulle göra en samlad översyn av problematiken kring läkarförsörjningen och förutsättningslöst överväga olika tänkbara åtgärder för att så snart som möjligt återkomma till riksdagen med förslag om åtgärder. Utskottet uttalar nu att det är anmärkningsvärt att regeringen ännu inte vidtagit dessa åtgärder. Jag yrkar avslag på reservation 5.

Ant. 85 PER ARNE AGLERT (fp):

Herr talman! I detta betänkande, SoU 1987/88:16, finns det två reservationer som jag önskar yrka bifall till. De bär numren 4 och 8. I övrigt yrkar jag bifall till vad socialutskottet hemställer och avslag särskilt på reservation 5.

För reservation 8 har det redan talats, så jag kan inskränka mig till att tillstyrka vad som har sagts och bara tillägga några ord.

Det gäller alltså meritvärderingen av läkare i FN-tjänst. Sverige är ju alltid positivt till u-landsinsatser och FN-insatser. Vi är nästan alltid beredda att sända observatörer, trupp, läkare och sjukhuspersonal till områden som är i behov av sådana. I dag är det Afghanistan som är aktuellt, och det har redan uttalats positiva synpunkter på att sända observatörer dit. Det tycker jag är bra. Sverige hör ju till den lilla grupp av neutrala stater som har resurser att göra insatser på sådana här områden. Ibland tror vi nästan att vi är världsbäst på detta. Då är det väl för ynkligt att vi inte kan klara ut detta med merit- och tjänsteårsreglerna för läkare. Majoriteten hänvisar till någon utredning som hörjade 1981 och som inte har sagt oss någonting om när den skall bli klar. Men det här är ju enkelt – det behövs bara att vi instämmer i reservation 8, så kan det snabbt bli ordning på detta och det blir lättare att rekrytera läkare, bl. a. till Libanon, som det nu närmast är fråga om.

Om reservation nr 4 är folkpartiet ensamt, även om centern har ett särskilt yttrande som antyder att man vill stödja denna reservation. Den gäller att be regeringen om ett förslag till ett återupprättat institut för folkhälsa.

Om folkhälsan hade varit lika aktuell och populär när institutet en gång lades ned, hade inte den situationen uppstått, utan då hade institutet fått leva än i dag – därom är jag ganska övertygad.

Socialstyrelsen, som nu sköter dessa frågor, har med åren blivit en omfattande diversehandel, som skulle må mycket bra av en mindre avknoppning, som det här delvis är fråga om. Det gäller t. ex. levnadsvanor, livslängd, kostvanor, bostadsstandard och bättre hygien. Det gäller vidare att motverka alkoholmissbruk och tobaksbruk. Det gäller sjukdomar genom hög fettkonsumtion, sjukdomar som överförs vid sexuella kontakter, ohälsa genom dålig arbetsmiljö samt rörelseorganens felbelastningar.

Det behövs en kraftsamling kring det förebyggande arbetet för hälsa och fysisk livskvalitet. Redan nu finns det ett antal enheter som skulle kunna överföras till ett institut för folkhälsa. Jag tar några exempel:

- statens miljömedicinska laboratorium (SML)
- institutet för psykosocial medicin

- den epidemiologiska enheten vid SBL
- hälsoskyddsbyrån
- hälsoupplysningen vid socialstyrelsen

Inom livsmedels- och miljöpolitiken finns också en hel del arbetande enheter som skulle kunna göra gemensam sak med ett sådant institut.

Genom att förebygga ohälsa, begränsa sjukdomar och öka välbefinnandet kan vi fortsätta att öka både livslängd och fysisk livskvalitet. Ett återuppväckt institut för folkhälsan kan leda och samordna verksamheten centralt och med hjälp av landsting och kommuner, folkrörelser, organisationer och enskilda skapa nya förutsättningar för en fortsatt marsch mot ett mera hälsosamt klimat för människor att leva i på alla områden. Jag tror att ett sådant institut skulle bli någonting som människor kunde se och ta på, höra och förstå bättre än de sju åtta skivor bröd som är det enda som finns kvar i folks medvetande om vilka insatser socialstyrelsen har gjort.

Anf. 86 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Margareta Persson och Inga Lantz har i en motion föreslagit ett särskilt informationsmaterial om transplantationsverksamheten och organdonation för en aktiv lansering inom gymnasieskolan, värnpliktsutbildningen och körkortsutbildningen. Utskottet hänvisar vid behandling av motionen till det informationsmaterial som socialstyrelsen har tagit fram med anledning av beslutet om ett nytt dödsbegrepp och till översynen av transplantationslagen samt till att utredaren enligt direktiven skall medverka till att dessa frågor tas upp till debatt. Med den motiveringen avstyrks motionen.

Information kan ges på olika sätt. Den kan vara passiv eller aktiv. Passiv är den när den finns, men då förutsättningen är att människor själva skall efterfråga den. Aktiv information ges direkt till de grupper som man vill nå. Vi tror att en aktiv information till ungdomar om transplantationsfrågor är bra och nödvändig. Vi tror också att det kan vara till hjälp när det gäller att avdramatisera sådana här frågor, för vi har svårt att tala om döden – både vår egen och andras. Jag tror att det är ytterst få människor som rent spontant, utan någon påkommen anledning, skaffar den information som finns om transplantationsfrågor.

Jag yrkar bifall till reservation nr 6. Jag yrkar också bifall till reservation nr 7, där vi förespråkar statsbidrag till sjukvårdshuvudmännen för förebyggande verksamhet mot klamydia.

Det är inte så länge sedan vi här i kammaren debatterade klamydia. Det var i samband med beslutet om att sjukdomen skulle hänföras till de veneriska sjukdomarna. Jag anser därför att det inte är nödvändigt att åter beskriva sjukdomen och dess verkningar. Dessa är säkerligen väl kända.

Klamydia måste anses vara ett hot mot folkhälsan med den utbredning som sjukdomen har, främst i ungdomsgrupperna. När det gäller den här typen av sjukdomar är de förebyggande insatserna av största betydelse. Genom att klamydia förts in under smittskyddslagen har sjukvårdshuvudmännen vissa lagstadgade skyldigheter vad gäller behandling och smittspårning. Men det förebyggande arbetet – det arbete som är viktigast – är inte

lagstadgat. Här finns det bara rekommendationer. Därför är risken uppenbar att det förebyggande arbetet får stryka på foten för andra angelägna vårduppgifter. Det behövs därför enligt vår mening ett särskilt statsbidrag till sjukvården för upphyggnad av en förebyggande verksamhet. Statsbidrag är den enda kvarvarande möjlighet som staten har att styra inriktningen av vården. När det gäller kostnaderna för förebyggande av klamydia kommer man på sikt att spara in på dessa många gånger om. Men vad det kommer att betyda i minskat lidande för alla dem som slipper bli sterila på grund av klamydiainfektioner går inte att mäta i kronor.

I reservationen yrkar vi att regeringen skall återkomma till riksdagen med ett förslag till statsbidrag, som bör baseras på antalet ungdomar eller yngre vuxna i åldern 16–25 år, för det är inom de grupperna som spridningen är störst. Det är alltså inget omedelbart beslut om bidragets konstruktion och storlek som vi i dag kräver. Men det är nog helt nödvändigt med statliga pengar till förebyggande verksamhet beträffande klamydia. Annars kommer även den verksamheten att underordnas landstingens ekonomi.

Anf. 87 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Socialstyrelsen har en synnerligen viktig roll när det gäller att främja hög kvalitet inom vård och omsorger och att vakta på en god resursanvändning inom hälso- och sjukvården, liksom inom socialtjänsten i landet. Socialstyrelsen har genomgått en stor omställning under flera år. I det budgetförslag som socialministern nu har lagt fram betonas att en precisering och konkretisering av socialstyrelsens roll och arbetsuppgifter bör ske. Arbetet är redan igångsatt. För att kunna vidta omedelbara åtgärder under hand äskas även särskilda medel. Utskottet betonar i sitt betänkande att det är synnerligen viktigt att strukturomvandlingen inom vården noggrant följs av socialstyrelsen genom tillsyn och rådgivning. Mycket viktigt är också att en god samverkan utvecklas mellan hälso- och sjukvården, socialtjänsten och hälsoskyddet.

Med denna motivering yrkar jag avslag på reservationerna 1 och 2.

En återkommande begäran från moderaterna om en översyn av stadgan för enskilda vårdhem bör återigen avvisas. De yrkanden som framförs är redan tillgodosedda genom att en tillsynsutredning har tillsatts av regeringen. Denna utredning har även i uppdrag att se över reglerna för enskilda sjukhem. Därmed yrkar jag avslag på reservation 3.

I mom. 5 behandlas motionsförslag om ett institut för folkhälsan. Regeringen gav redan 1985 socialstyrelsen m. fl. i uppdrag att utarbeta treårsrapporter om folkhälsan. Den första av dessa har nyligen publicerats och genom en skrivelse från regeringens sammanträde i dag lämnas den nu till riksdagen. I denna skrivelse föreslår också regeringen att en hälsopolitisk arbetsgrupp bör tillsättas som rådgivande organ till den nya hälso- och sjukvårdsberedningen. Den folkpartistiska motionen bör inte föranleda någon åtgärd. Därför yrkar jag avslag på reservation 4.

Beträffande läkarförsörjningen i riket har riksdagen vid sin behandling av frågan förra året påpekat att särskilda insatser måste vidtas för att undanröja förhållanden som inte kan accepteras. Detta uttalande har lett till åtgärder såväl inom hälso- och sjukvårdsberedningen som genom socialstyrelsen.

Resultat av dessa åtgärder bör avvaktas. Något ytterligare initiativ från riksdagens sida bör inte beslutas i nuläget. Med detta yrkar jag avslag på utskottets formulering i berörd del under mom. 6 i hemställan och bifall till reservation 5 av Evert Svensson m. fl.

De motioner där man yrkar särskilda informationsinsatser beträffande organ donationer är till vissa delar tillgodosedda genom den information som redan lämnats beträffande den nya lagstiftningen om hjärnrelaterat döds-kriterium. Dessutom behandlas dessa frågor nu av den pågående transplan-tationsutredningen, varför jag yrkar avslag på reservation 6.

Kampen mot klamydia är synnerligen angelägen och detta arbete stöds nu genom att sjukdomen räknas till de veneriska sjukdomar som omfattas av smittskyddslagen. Ändringen gäller från denna månad. Det är riktigt att sjukvårdshuvudmännen belastas av kostnader i inledningsskedet, som dock måste vägas mot väsentliga hälsoekonomiska vinster i ett längre perspektiv. Frågan om ekonomisk kompensation bör i sedvanlig ordning förhandlas i de årliga s. k. Dagmarförhandlingarna mellan staten och Landstingsförbundet. Med denna motivering yrkar jag avslag på reservation 7.

Beträffande motionerna om meritvärdering vid läkares FN-tjänstgöring vill jag framhålla att det pågående arbetet med en övergripande översyn av läkares meritvärdering bör avvaktas. Därmed yrkar jag avslag på reserva-tion 8.

De förslag som gäller vissa åtgärder mot läkemedelsmissbruk penetreras djupare vid uppföljningen av läkemedelsutredningens förslag, som nu remissbehandlas. Därför yrkar jag avslag på reservation 9.

Sammantaget, herr talman, yrkar jag med detta bifall till utskottets hemställan i samtliga moment, med undantag av mom. 6, där jag yrkar bifall till socialdemokraternas reservation 5, samt avslag på övriga reservationer som fogats till socialutskottets betänkande 16.

Anf. 88 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Vi moderater är måna om att människor i Sverige får en väl fungerande hälso- och sjukvård. Brister hos den instans som har det övergripande ansvaret och brister när det gäller den regionala tillsynen borde alla vara lika måna om att rätta till så snart som möjligt.

I dag råder en viss luddighet vad beträffar ansvarsområdet. Ansvaret är fördelat på väldigt många: socialdepartementet, socialstyrelsen, landsting-en, särskilda beredningar och delegationer, t. ex aidsdelegationen. Vi moderater anser att en återinrättad medicinalstyrelse skulle ha en viktig funktion att fylla.

Angående de enskilda vårdhemmen pågår det en tillsynsutredning. Men faktum är att de diskriminerande reglerna gäller i dag. Utredningen har många andra uppgifter att ta sig an, och den kan ta lång tid. Vi anser att det finns behov av så många vårdplatser som möjligt i Sverige, och därför bör sådana här regler som diskriminerar och stoppar upp röjas undan.

Beträffande FN-läkarna hänvisas också till ett pågående arbete. Detta arbete har pågått i åtta år, och det är fullkomligt självklart att en så enkel och förnuftig åtgärd som att ta bort hinder som i dag ligger i vägen för FN-läkarnas tjänstgöring omedelbart skall vidtas.

Anf. 89 PER ARNE AGLERT (fp):

Herr talman! Folkhälsan i vår nation är verkligen värd ett bättre öde än att handhas av en liten enklav i den stora socialstyrelsen. Den behöver ha ett eget organ som får arbeta för folket. Det skulle ge helt andra effekter än när folkhälsan sköts med lillfingret eller möjligen två fingrar på socialstyrelsen. Det är därför som vi i folkpartiet har varit angelägna om att föra fram tanken på ett institut för folkhälsan.

Vad gäller läkarnas meritvärdering är det den obotfärdiges förhinder att inte vilja gå med på reservationen och att vänta på några som har jobbat sedan 1981 men som inte har sagt något om när de tänker bli färdiga. Det är inte en utredning som behövs utan några enkla regler för hur detta skall tillämpas. Nu sker tillämpningen delvis genom undantag och tillfälliga anordningar.

Anf. 90 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Jag vill först ta upp det som Karin Falkmer sade angående länsläkarna. Bakgrunden till länsläkarorganisationen är förankringen i den första provinsialläkarrollen, som hade ett länsledningsansvar för det då statligt organiserade provinsialläkarsystemet. När det överfördes i en samordning med landstingens akutsjukvårdsorganisation blev rollen för den förste provinsialläkaren överförd till länsläkarmyndigheten. Allteftersom utvecklingen fortsatte inom landstinget blev den mindre och mindre förknippad med ett sådant tillsynsansvar som länsläkaren då hade fått och tidigare haft som ledare för provinsialläkarsystemet. Många av de uppgifter som låg på länsläkaren har överförts och utförs kompetent av landstingen själva.

Kompletteringar behöver göras. Det kan förväntas att den översyn som nu sker av smittskyddslagen till viss del kommer att klarlägga sådant som det tidigare låg på länsläkaren att bevaka, som att tydligare ge instruktion för hur smittskyddsverksamheten skall organiseras genom landstingen.

Tillsynsansvaret är inskrivet i socialstyrelsens organisation. Det fanns en tid då det inte gjordes rekryteringar till tjänsterna, och det var inte bra. I den översyn av socialstyrelsen som nu sker kan emellertid förväntas att detta rättas till och resulterar i en effektiv organisation. Därför behöver inte det gamla länsläkarsystemet återinföras. Vi bör avvakta vad som kan komma ut av översynen av socialstyrelsen och då ta ställning.

Karin Falkmer återkommer med moderaternas krav på ett återinrättande av gamla medicinalstyrelsen, och då måste jag vädja till er: Betänk betydelsen av samordning och samverkan mellan hälso- och sjukvård och socialtjänst! Hälsoproblem löses inte enbart genom sjukvårdsorganisationen utan i mycket hög grad också genom dess samverkan med socialtjänsten. Därför behöver samordningen i den sammanslagna socialstyrelsen finnas kvar även i framtiden. Det vore att vrida klockan tillbaka att återinrätta det specialiserade medicinalstyrelseorganet.

Särregler för enskilda sjukhem hindrar inte ett fullt utnyttjande av platser på enskilda sjukhem som bedrivs med ett gott innehåll och en god kvalitet. Därför finns det ingen anledning att skilja ut det tillsynsansvar som nu utreds beträffande sjukvården.

Per Arne Aglert tog upp institutet för folkhälsan. Den beskrivning av socialstyrelsen som han gjorde i sitt första inlägg blev nog inte riktigt så som han hade avsett. Det var faktiskt en nedvärdering av socialstyrelsens kvalitetsinsatser på detta område.

Jag skulle vilja rekommendera talaren att läsa in den rapport som nu kommer till oss via socialstyrelsen genom regeringens skrivelse. Där kan konstateras att väldigt mycket folkhälsoarbete under årens lopp har kanaliserats, initierats och stöttats av inte minst socialstyrelsen. Den uppmanas att i framtiden ytterligare förbättra sina insatser för en samverkan med sjukvårdens huvudmän och med socialtjänsten för att de sammanlagda insatserna verkligen skall bli en spjutspets för en ökad folkhälsa.

Socialstyrelsens insatser har sannerligen inte stannat vid en reklamkampanj för åtta skivor bröd. Dess insatser för prevention mot användande av tobak och alkohol är värd ett bättre betyg än det som Per Arne Aglert utdelade.

Det finns därför en möjlighet att skapa mycket starka och samlade insatser för folkhälsan på det sätt som socialstyrelsen delvis redan har börjat men nu också stöttas att utveckla genom hälso- och sjukvårdsberedningen samt de propäcer som kan komma genom det arbetet och socialstyrelsens egna initiativ.

Anf. 91 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Angående vårt förslag att återinrätta medicinalstyrelsen vill jag säga följande. Jag vill upprepa det jag har sagt om helhetssynen. Om helheten skall bli bra, måste delarna i helheten vara av god kvalitet. Genom att återinrätta medicinalstyrelsen med dess specifika kompetens och hålla en hög kvalitet på den, och samtidigt se till att hålla en hög kvalitet på socialstyrelsen, uppnår man en bättre helhet i och med att dessa båda kan samverka.

Länsläkarna fungerade förut ute på det lokala planet. Det finns i dag en saknad efter dem. Vi anser därför att det är motiverat att återupprätta länsläkarorganisationen. Den kan då ha regionen eller länet som verksamhetsområde.

När det gäller reglerna för de enskilda vårdhemmen skulle jag gärna vilja att Erik Janson för oss här i kammaren i kväll motiverade varför man har särregler för de patientgrupper som är mest vårdbehövande av alla. Varför skall just de vara utestängda från enskilda vårdhem, om de själva önskar den vårdformen?

Anf. 92 PER ARNE AGLERT (fp):

Herr talman! Det var inte min mening att nedvärdera socialstyrelsen. Jag har tvärtom haft god kontakt med socialstyrelsen och sett vad den har åstadkommit. Jag ville bara påpeka att arbetet för folkhälsan endast är en liten del av socialstyrelsens arbete och att socialstyrelsen av naturliga skäl inte kan lägga den största vikten vid det. Man måste många gånger prioritera andra uppgifter.

Jag gjorde ingen nedvärdering av socialstyrelsen. Däremot gjorde jag en uppvärdering av betydelsen av insatser för folkhälsan. Sådana insatser kan

göras genom ett institut som samlar alla goda krafter för verksamheten på detta område.

Att jag tog upp kampanjen för 6–8 skivor bröd om dagen hänger samman med att jag i veckan frågade ett antal människor för att få veta vad folk i allmänhet hade för uppfattning om vad socialstyrelsen gjort för folkhälsan. Samtliga som över huvud taget hade något svar på frågan sade: Var det inte det där att vi skulle äta 6–8 skivor bröd varje dag? Det slog igenom. Om det var av godo eller av ondo vågar jag inte uttala mig om. Så mycket annat finns inte i människors medvetande. Med ett särskilt institut för folkhälsan tror jag att man i mycket högre grad skulle kunna nå ut till människorna. Jag tror att vi har samma intentioner och samma syn på denna fråga, det är bara sättet på vilket vi skall gå till väga som skiljer.

Anf. 93 ERIK JANSON (s):

Herr talman! Risken med ett institut med en särorganisation är att det hamnar i samma situation som andra särorganiserade institut. Man känner i dag ett behov av att i högre grad samordna vissa institut med socialstyrelsen. Per Arne Aglert pläderade tidigare i den riktningen.

Jag vill återigen uppmana till att studera den folkhälsorapport jag nämnde tidigare. Den visar på att samverkan mellan de institutioner som tagit fram rapporten är väl värd att utveckla. Det skulle i så fall i sig kunna bli ett institut för folkhälsan.

Man kan inte särskilja kostvanor och konsumtionen av tobak och alkohol från de studier som socialstyrelsen gör av t. ex. akutsjukvården. Det rör bl. a. sjukdomar som man inom sjukvården upptäcker är relaterade till bruk av alkohol och tobak. Den erfarenhetsöverföringen kan vara svårare att göra om man har separerade, och därmed isolerade, institut som ägnar intresse åt olika frågor. Integrering är av värde i detta problemkomplex. Därför bör vi i nuläget satsa på en utveckling av dessa resurser inom socialstyrelsens ram. Nu övervägs dessa frågor inom hälso- och sjukvårdsberedningen, samtidigt som det sker en ganska skyndsam översyn av socialstyrelsens arbetsformer. Jag tror att vi har mycket nytt att vänta av den översynen, inte minst av den särskilda arbetsgrupp som nu föreslås bli knuten till hälso- och sjukvårdsberedningen just med avseende på folkhälsoarbetet.

Karin Falkmer säger att länsläkarorganisationen hade möjlighet att arbeta lokalt. Det är riktigt att länsläkarna hade uppdraget att vara den yttersta lokala organisationen när de ansvarade för provinsialläkarväsendet. Men i dag är hela den organisationen integrerad i landstingens sjukvårdsorganisation. Vi har bestämt oss för att ha en bred primärvårdsorganisation som är nära knuten till hälso- och sjukvården i övrigt. Vi skall inte börja skilja dessa verksamheter från varandra igen. Det skulle vi förlora väldigt mycket på. Därför skall man inte önska tillbaka den speciella länsläkarorganisationen med provinsialläkarsystemet.

Vissa av de uppgifter som länsläkarorganisationen hade, bl. a. tillsyns- och kontrollansvar, har kanske inte kunnat följas upp till alla delar av landstingen. Det skulle nämligen innebära att landstingen kontrollerade sin egen verksamhet. Man bör i den översyn som görs av socialstyrelsen särskilt beakta behovet av regionalt och lokalt tillsyns- och kontrollansvar. Vissa

Prot. 1987/88:100
14 april 1988

*Socialstyrelsen, läkar-
försörjningen m. m.*

delar av det arbete som länsläkarna stod för förut kan behöva en översyn. Men det är inte detsamma som att man skall återinrätta länsläkarorganisationen.

Det fanns skäl att ha särskilda regler i den omfattning som man hade för de enskilda sjukhemmen. Jag skall inte argumentera för dessa särskilda regler. Denna fråga får prövas i pågående översyn. Därefter skall vi gärna, i den utsträckning som det befins vara nödvändigt, diskutera detaljer när det gäller att skilja på reglerna för privata och offentliga institutioner.

Herr talman! Beträffande FN-läkarrekryteringen finns det stöd i praxis för den riktade rekryteringen av läkare till de namngivna institutionerna. Utlandstjänstgöring är inte enbart FN-tjänstgöring. Det finns annan utlandstjänstgöring. Jag känner starkt för utlandstjänstgöring i Rädda barnens, Amnesty Internationals och Röda korsets regi. Men det förekommer också att privata sjukvårdshuvudmän på spekulativt intressanta grunder bedriver kvalificerad sjukvård i många länder och till den verksamheten rekryterar svenska läkare. Jag ställer mig dock tveksam till om denna verksamhet skall ingå i vårt meriteringssystem. Därför finns det anledning att med de senaste årens erfarenheter på detta område fortsätta prövningen i den mer övergripande översynen och alltså inte särbehandla denna fråga. FN-läkarrekryteringen bör fortsätta och ha sitt stöd i den praxis som utvecklats, för vilken också läkarna har stort förtroende. Vi bör avvakta den översyn som sker, även om den hittills har tagit litet lång tid.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

18 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

19 § Anmälades och bordlades

Proposition

1987/88:171 om reformering av den allmänna försäkringens efterlevandeförmåner m. m.

20 § Anmälades och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1987/88:152 om lagändringar m. m. med anledning av exekutionsväsendets nya organisation

1987/88:L8 av Bengt Harding Olson m. fl. (fp)

1987/88:L9 av Knut Wachtmeister m. fl. (m)

med anledning av riksdagens förvaltningsstyrelsens förslag 1987/88:13 till lag om ersättning m. m. till riksdagens ledamöter

1987/88:K43 av Alf Wennerfors (m)

Meddelades att följande interpellation framställdes

Meddelande om interpellation

den 14 april

1987/88:233 av *Maria Leissner* (fp) till utrikesministern om hjälparbetet i Eritrea, m. m.:

Det "glömda kriget" i Eritrea har pågått i snart tre hela decennier. Alltsedan provinsen bryskt införlivades med Etiopien i slutet av 1950-talet har de olika etiopiska härskarna med våld försökt kväsa de eritreanska frihetssträvandena. Kriget har blivit alltmer brutalt. Inte ens med massivt sovjetiskt militärt stöd sedan 1977, bl. a. med flyg, eller med massmobilisering i andra delar av Etiopien har det eritreanska folkets frihetsdröm krossats. Varje offensiv har slagits tillbaka. Men resultatet är hundratusentals flyktingar främst i Sudan och ett skövlat Eritrea.

I mitten av mars rapporterades den dominerande befrielse rörelsen EPLF ha tillintetgjort mycket stora reguljära etiopiska styrkor. Det kan röra sig om tre fjärdedelar av de samlade etiopiska styrkorna i regionen. Tre sovjetiska militärrådgivare har fångslats av EPLF. Framgångarna för EPLF sågs bl. a. förklaras av att höga etiopiska officerare i Eritrea förlorat hoppet om en militär lösning. Etiopiska regeringen mobiliserar nu i resten av landet för en motoffensiv. Som tidigare finns det anledning befara att det är mycket unga och militärt utbildade pojksoldater som nu kommer att sändas mot Eritrea och Tigre, där EPLF likaså haft militära framgångar i kampen mot centralregeringens trupper.

Internationella hjälporganisationer befinner sig just nu i ett intensivt hjälpskede bl. a. i de tre nordliga provinserna Eritrea, Tigre och Wollo där tork- och svältkatastrofen slår särskilt hårt. Flera miljoner svältande är absolut beroende av fortsatt hjälp. Den etiopiska centralregeringen i Addis Abeba har nu uppmanat alla utländska hjälparbetare i det berörda området att omedelbart ge sig i väg. Syftet kan bara vara att bli kvitt obekväma vittnen inför vad som nu förestår. Offren blir de miljoner svältande.

Vi kan inte stillatigande åse hur kriget i Eritrea fortsätter in på sitt fjärde decennium. De gångna 27 årens strider visar att det inte finns något militärt slut, utan att tiotusentals människor kommer att fortsätta att få sätta livet till. Det eviga kriget har en stor del av ansvaret för de ständigt återkommande svältkatastroferna. Vi kan inte heller stillatigande åse hur internationell katastrofhjälp, färdig att fördelas ut till de svältande, blir liggande i lager för att hjälparbetet förbjudits av den etiopiska regeringen.

Sverige har haft ett mycket långvarigt samarbete med Etiopien under olika regimer. Vi har längre än i något annat u-land med omfattande bistånd, frivilligt såväl som offentligt, försökt hjälpa den hårt drabbade befolkningen i Etiopien, världens kanske fattigaste land. Sverige har därmed ett stort ansvar.

Jag vill därför fråga utrikesministern vad Sverige nu gör och kan göra för att omedelbart medverka till att hjälparbetet kan fortsätta oavbrutet och att förhandlingar om en fredlig lösning snarast kan komma till stånd mellan de stridande parterna.

22 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 13 april

1987/88:446 av *Karl-Anders Petersson* (c) till miljö- och energiministern om ett Östersjölaboratorium:

Riksdagen beslöt 1987 att som sin mening ge regeringen till känna vad jordbruksutskottet anfört med anledning av motionerna 1986/87:Jo305, Jo412 yrkande 3 och Jo413 yrkande 3. Det innebar att jordbruksutskottet bedömde att ett Östersjölaboratorium, som efterlystes i de angivna motionerna, skulle kunna göra väsentliga insatser för vattenmiljön och därmed för det kustnära fisket. Utskottet förordade således att frågan om inrättande av ett Östersjölaboratorium utreds med inriktning i första hand på forskning och undersökningar av kustvattenmiljön och det kustnära fisket.

När avser miljöministern att tillsätta den utredning om ett Östersjölaboratorium för södra Östersjön, som riksdagen har beställt?

den 14 april

1987/88:447 av *Lars Ernestam* (fp) till jordbruksministern om kräftfisket:

Omfattande planer finns på att plantera in signalkräfter i stor omfattning i bl. a. sjön Hjälmarén. I utredningen och i andra sammanhang tolkas reglerna om det fria handredskapsfisket så att det också omfattar kräftor. Kräfter anses i fiskesammanhang vara jämställda med fisk, och förutsättningarna för att de skall få fiskas fritt är enligt tolkningen att de tas upp på likartat sätt som vid handredskapsfiske.

Enligt min uppfattning är denna tolkning olycklig. Förseningar och problem vid inplantering uppstår om handredskapsfiske för kräftor också skall bedömas vara fritt.

Jag vill fråga jordbruksministern vilka åtgärder han tänker vidta för att klarlägga kräftfiskets roll i samband med det fria handredskapsfisket?

1987/88:448 av *Bengt Rosén* (fp) till statsrådet Bengt K. Å. Johansson om översyn av konkurrenslagstiftningen:

Nuvarande konkurrenslag trädde i kraft den 1 januari 1983. Trots att lagen inte varit i kraft i mer än fem år har näringsfrihetsombudsmannen (NO) påtalat att den behöver skärpas.

NO vill ha ett förbud mot s. k. horisontell prissättning, dvs. att konkurrenter eller hela branscher fastställer och tillämpar en gemensam prislista. Vidare anser NO att straffskalan bör skärpas för uppseendeväckande former av anbudskarteller.

Nyligen träffade ägaren av Prime Food – landets största privata slakteriföretag – en överenskommelse med slakteriförbundet – paraplyorganisation för jordbrukskooperativa slakten som har 78 % av marknaden – som får till följd att Prime Food lägger ned 4 av 5 slakterier. Enligt konkurrenslagen får företag som har en dominerande ställning på marknaden inte köpa upp konkurrerande företag och därmed förändra marknadsbilden. Men konkurrenslagen kan uppenbarligen inte förhindra att ett dominerande företag når samma mål genom att på annat sätt träffa överenskommelse som får till följd att en konkurrent lägger ned sin verksamhet.

Med den form av blandekonomi vi har i vårt land är konkurrenslagstiftningen till ovärderlig nytta, framför allt för de små företagen. De små företagen har i sin tur stor betydelse för utvecklingen och välståndet i vårt land. Det är regelmässigt mot stora marknadsdominerande företag som NO funnit anledning att ingripa. Men som ovan angivits, finns det situationer där konkurrensen sätts ur spel utan att NO har möjlighet att ingripa. Det motiverar en översyn av lagen.

Är statsrådet beredd att ta initiativ härtill?

1987/88:449 av *Hugo Hegeland* (m) till kommunikationsministern om skärpta regler för vissa lastbilstransporter:

Lastbilar med släp som är lastade med högexplosiva och lättantändliga ämnen, utgör en stor riskfaktor på våra vägar, särskilt vid häftiga inbromsningar, då släpvagnen lätt svänger ut över vägen och blockerar mötande trafik. Med anledning härav vill jag fråga statsrådet:

Förbereder regeringen någon åtgärd innebärande skärpta regler för lastbilstransporter med högexplosiva och lättantändliga ämnen?

23 § Kammaran åtskildes kl. 22.10.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Olof Marcusson

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Torsdagen den 14 april

Förste vice talmannen 21
Aglert, Per Arne (fp) 109, 113, 114
Andersson, Marianne (c) 43, 46
André, Gunilla (c) 88, 93, 96
Björk, Ingvar (s) 84
Carlshamre, Nils (m) 68, 78, 80
Ekholm, Berndt (s) 50
Elm, Ingegerd (s) 76, 79, 81
Falkmer, Karin (m) 107, 112, 114
Franzén, Tommy (vpk) 23, 30, 32, 37, 41
Gustafsson, Stig (s) 100
Hedkvist Petersen, Ewa (s) 102, 104, 106
Ingvardsson, Margó (vpk) 74, 78, 81, 110
Israelsson, Karin (c) 72, 77, 81
Janson, Erik (s) 111, 113, 115
Johansson, Anita (s) 32, 39, 43, 46, 50
Johansson, Kjell (fp) 18, 30, 31, 38, 41
Jonasson, Bertil (c) 48, 50
Jonsson, Elver (fp) 97
Josefson, Stig (c) 21, 38, 42
Klöver, Helge (s) 90, 94, 96
Körlof, Björn (m) 85, 92, 95
Lundgren, Bo (m) 12, 29, 31, 36, 40
Olsson, Leif (fp) 56, 60
Olsson, Martin (c) 52, 98, 100, 101
Petersson, Karl-Anders (c) 58, 61, 62
Poromaa, Bruno (s) 58, 61, 62
Sandberg, Barbro (fp) 71, 79
Sundin, Lars (fp) 87, 94, 96
Svenson, Karl-Gösta (m) 55, 60, 62
Svensson, Alf (c) 47, 82
Welin, Kjell-Arne (fp) 101, 103, 105, 106